

บทที่ 4

บทบาทของผู้นำทางการเมืองไทยต่อรัฐบาลลาวอิสระช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

4.1 ปัญหาเรื่องสถานะของประเทศไทยภายหลังสงคราม

ในช่วงหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงคราม ถึงช่วงก่อนที่ไทยจะได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (ไทยได้เข้าเป็นสมาชิกวันที่ 15 ธันวาคม 2489) รัฐบาลไทยซึ่งนำโดยผู้นำทางการเมืองฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ต้องพบกับอุปสรรคมากมาย ในการแก้สถานะการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และการเจรจากับชาติมหาอำนาจเพื่อขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จากปัญหาเหล่านี้ ทำให้ไทยต้องระมัดระวังอย่างมากในเรื่องการให้ความช่วยเหลือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว เนื่องจากเกรงว่าจะทำให้ประเทศฝรั่งเศสและชาติฝ่ายสัมพันธมิตรไม่พอใจ และขัดขวางการขอเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย ดังนั้น ทางด้านหนึ่ง รัฐบาลไทยมีนโยบายอย่างเป็นทางการเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ไม่สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือใดๆ กับขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ยังคงให้ความช่วยเหลือบ้างในทางลับกับขบวนการเหล่านี้

รัฐบาลไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีหน้าที่สำคัญมาก อย่างน้อย 3 ประการหลัก คือ พยายามให้ประเทศไทย

1. พ้นจากสภาพการมีสถานะศัตรูกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ
2. ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ
3. ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากสหรัฐอเมริกา

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ รัฐบาลไทยจึงเริ่มปรับปรุงความสัมพันธ์กับต่างชาติ โดยให้ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในฐานะอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา นำแถลงการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย ที่ออกเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2488 เสนอต่อกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เนื้อหาของแถลงการณ์นี้คือการให้คำประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2485 ตลอดทั้งการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติ ถือเป็นโมฆะ เนื่องจากเป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง เพราะรัฐบาลไทยในขณะนั้นปฏิบัติไปโดยพลการ ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และผู้สำเร็จราชการยังไม่ได้ลงนามรับรองครบทั้งคณะ แถลงการณ์นี้ประกาศให้นานาชาติรู้ด้วยว่า ประเทศไทยต้องการสืบสานสัมพันธไมตรีอันดีที่เคยมีมากับประเทศต่างๆ ในฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงก่อนวันที่ 8 ธันวาคม 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่กับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพของโลก ทางรัฐบาลไทยจะพิจารณายกเลิกพระราชบัญญัติใดๆ ก็ตาม ที่กระทบ

กระเทือนถึงผลประโยชน์ประเทศสัมพันธมิตร รับรองว่าจะชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากบทบัญญัติ นั้นด้วยความยุติธรรม และพร้อมที่จะมอบดินแดนที่ญี่ปุ่นมอบให้ไทยครอบครองให้กับอังกฤษ คือ กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปะลิส และรัฐฉาน ซึ่งเป็นดินแดนที่ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะ ครอบครอง¹ จากประกาศของนายปรีดี พนมยงค์² เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกจากไทยจะพยายามคืนดินร่น เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศผู้แพ้สงครามแล้ว ไทยยังประกาศว่าพร้อมจะ “คืนดินแดน” ที่ ได้มาจากญี่ปุ่นให้อังกฤษ เพื่อให้อังกฤษเห็นใจ และยกเลิกภาวะการเป็นศัตรูกับประเทศไทย แต่ใน เรื่องดินแดนลาวที่ไทยได้มาจากการใกล้เคียงของญี่ปุ่น ในช่วงสงครามอินโดจีนกับฝรั่งเศสนั้น นายปรีดี พนมยงค์ไม่ได้กล่าวถึงเลย แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเขาไม่ต้องการมอบดินแดนลาวให้ กับฝรั่งเศสถ้ายังไม่ถึงคราวจำเป็นจริงๆ

นอกจากความพยายามให้ประเทศไทย พ้นจากการเป็นประเทศคู่สงครามกับสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ไทยยังต้องพยายามเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติให้ได้ ซึ่งการจะได้เป็น สมาชิกองค์การสหประชาชาตินี้ อย่างน้อยไทยจะต้องได้รับเสียงสนับสนุน 7 เสียง จากประเทศ สมาชิก 11 ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ จีน โซเวียต และฝรั่งเศส³ ดังนั้น ไทยจึงดำเนินการเจรจากับประเทศ มหาอำนาจต่างๆ เพื่อให้ได้เสียงสนับสนุน การที่ไทยต้องการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ให้ได้ เนื่องจากเหตุผลสำคัญ 4 ประการ ดังที่ดิเรก ชัยนามอธิบายไว้ คือ

1) เพื่อความมั่นคงของไทย เนื่องจากหลังจากสงครามยุติ อังกฤษยืนยันว่าไทยเป็นฝ่ายแพ้ สงครามพร้อมกับญี่ปุ่น ซึ่งกระทบกระเทือนอย่างมากต่อสถานะของไทย ส่วนรัฐบาลไทยเองก็เห็น ว่าอาจจะมีภัยมาจากสองทางคือ จากประเทศจักรวรรดินิยมที่เคยเค้นไทย หรือภัยจากประเทศที่ นิยมคอมมิวนิสต์ แม้ว่าสหรัฐอเมริกาได้แสดงถึงความเป็นมิตรที่ดีที่สุดของไทย แต่บางกรณีหาก สหรัฐอเมริกาต้องเลือกกระหว่างมิตรชาวยุโรปกับไทย ก็ไม่แน่ว่าสหรัฐอเมริกาน่าจะเลือกฝ่ายใด เมื่อ พิจารณาบทบาทของสหรัฐอเมริกาแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า ถึงแม้สหรัฐอเมริกาน่าจะแสดงออกว่าเห็นใจ ประเทศไทย และช่วยเจรจากับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรอื่นๆ ให้ผ่อนปรนต่อไทยในหลายเรื่อง เพื่อ ที่จะให้ประเทศไทยเข้ากับฝ่ายสหรัฐอเมริกามากกว่าไปเข้าข้างโซเวียตที่เป็นประเทศฝ่าย คอมมิวนิสต์ แต่หากการช่วยเหลือนี้ ต้องทำให้สหรัฐอเมริกาคัดแย้งกับประเทศตะวันตกอื่นๆ ใน ฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยกัน ดังเช่นเมื่อครั้งที่ไทยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2483-2484 สหรัฐ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 11/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดีที่ 16 สิงหาคม 2488 หน้า 528-529 และ สรีกรู 25, 6438 (22 สิงหาคม 2488): 1-2, ดูเพิ่มเติมได้จาก ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2510), หน้า 477.

² ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 659-660.

อเมริกาเลือกเข้าข้างฝ่ายฝรั่งเศษมากกว่าไทย ดังนั้น การจะหวังพึ่งสหรัฐอเมริกาประเทศเดียวทุกเรื่องในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่เสี่ยงเกินไป³ เพราะฉะนั้นองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์การที่มีความเข้มแข็ง จึงน่าที่จะรักษาสันติภาพ ความมั่นคง และให้ความยุติธรรมกับประเทศเล็กๆ อย่างไทยได้

2) เพื่อแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเก่าแก่ชาติหนึ่ง เนื่องจากที่ไทยเคยเป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ฉะนั้น ไทยต้องแสดงให้เห็นว่า ไทยมีเอกราชมาช้านานแล้ว การที่เข้าเป็นสมาชิกได้ ก็เท่ากับสมาชิกขององค์การโลกยืนยันทรับรองฐานะของไทยอีกครั้งหนึ่ง

3) ไทยหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากองค์การสหประชาชาติในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพราะกฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า องค์การสหประชาชาติจะมุ่งช่วยเหลือประเทศที่ยังด้อยพัฒนา ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ฉะนั้น ถ้าไทยเข้าเป็นสมาชิกก็จะได้รับประโยชน์ และอาจช่วยเหลือประเทศอื่นๆ ที่ด้อยพัฒนายิ่งกว่าได้

4) เพื่อแสดงให้เห็นว่า ไทยอยากร่วมมือในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงของโลกอย่างจริงจัง⁴

สหรัฐอเมริกาแสดงท่าทีที่เห็นใจไทยและประกาศเลิกสถานะสงครามกับไทยเป็นประเทศแรก⁵ รวมทั้งช่วยเหลือไทยในการสมัครเป็นสมาชิกในองค์การสหประชาชาติด้วย ซึ่งการที่สหรัฐอเมริกาทำที่ดังนี้เนื่องมาจาก สหรัฐอเมริกาเข้าใจความจำเป็นของรัฐบาลไทย ที่ต้องโอนอ่อนผ่อนตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่น โดยมีผลงานของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นเครื่องยืนยันให้สหรัฐอเมริกาทราบว่า รัฐบาลไทยประกาศสงครามโดยไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในประเทศ และเห็นว่าประเทศไทยตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีทรัพยากรมากมาย เป็นประเทศอิสระ ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย และมีประวัติความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดีต่อกันมาโดยตลอด สหรัฐอเมริกาจึงมีโอกาที่จะเข้ามาลงทุนทำการค้ากับประเทศไทยได้อย่างเสรี และคาดว่าจะมีการร่วมมือที่ดีในด้านต่างๆ ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยต่อไปในอนาคต⁶ สหรัฐอเมริกาจึงช่วยเหลือไทยโดยการพยายามผลักดันให้ประเทศต่างๆ ยอมรับ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่ให้เกิดการใช้สิทธิยับยั้งการสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย เนื่องจาก

³ กจข., (3)สร.0201.7.2.1/1, ประเทศไทยขอเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลงวันที่ 14 กันยายน 2489.

⁴ ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 678, ดูเพิ่มเติมได้จาก ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการต่างประเทศ การทูต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 110.

⁵ ศรีกรุง 25, 6437 (21 สิงหาคม 2488): 1.

⁶ เพ็ญศรี คุ้ม, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2542), หน้า 204.

สหรัฐอเมริกาเกรงว่า หากประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรใช้สิทธิขยับยั้งไทย จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงภายในองค์การสหประชาชาติด้วย⁷ ส่วนประเทศอังกฤษ ซึ่งเคยเป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลทางด้านการค้าอย่างมาก มีนโยบายฟื้นฟูผลประโยชน์ที่เคยได้รับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีความมุ่งมั่นที่จะลงโทษประเทศไทย ที่ประกาศสงครามกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2485 โดยเรียกร้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากไทยให้มากที่สุด ยืนยันว่า ตั้งแต่ไทยประกาศสงครามจนถึงวันสิ้นสุดสงคราม อังกฤษถือว่ายังอยู่ในภาวะสงครามกับประเทศไทยมาโดยตลอด เพราะการที่ไทยร่วมมือกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นการอำนวยความสะดวกให้ญี่ปุ่นรบชนะอังกฤษในมลายูและสิงคโปร์ อำนวยความสะดวกแก่ญี่ปุ่นในการใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านรุกไปยังพม่าของอังกฤษ นอกจากนี้ ไทยยังฉวยโอกาสครอบครอง 4 รัฐมลายู และ 2 เมืองในรัฐไทยใหญ่ ขณะที่อังกฤษกำลังเพลี่ยงพล้ำในสงคราม ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ไทยจึงต้องชดใช้ตามข้อเรียกร้อง 21 ข้อของอังกฤษ⁸ แม้ว่าทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ ชื่อ นายเออร์เนสต์ เบวิน (Ernest Bevin) จะออกมายอมรับว่า อังกฤษได้รับความช่วยเหลือจากเสรีไทยด้วยก็ตาม แต่ทางรัฐบาลอังกฤษยืนยันว่า ไทยต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น⁹

⁷ กจข., (3)สร.0201.7.2.1/1, ประเทศไทยขอเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลงวันที่ 14 กันยายน 2489, และฉบับลงวันที่ 6 กันยายน 2489.

ไทยต้องการสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติตั้งแต่สิงหาคม 2488 แต่ติดปัญหาการเจรจากับประเทศต่างๆ รวมทั้งฝรั่งเศสที่บอกว่าจะใช้สิทธิขยับยั้งไทย ไทยจึงเลื่อนการสมัครไปก่อน ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2489 รัฐบาลไทยแสดงความสนใจจะสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติกับนานาชาติเป็นครั้งแรก นายดิเรก ชัยนาม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถือโอกาสเดินทางไปร่วมประชุมองค์การอาหารและเกษตรที่กรุงวอชิงตัน ขึ้นจดหมายแจ้งความประสงค์ของรัฐบาลไทยถึงเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ แต่เมื่อยังแก้ปัญหาการเจรจากับโซเวียตและฝรั่งเศสไม่สำเร็จ จึงเลื่อนการสมัครออกไปอีก, ข้อมูลจาก ชาตรี ฤทธิธรรมย์, อ้างแล้ว, หน้า 116.

⁸ อังกฤษได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อคณะผู้แทนฝ่ายไทย ที่นำโดยพลโทศักดิ์ เสนาณรงค์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เป็นหัวหน้าคณะ ไปเจรจากับอังกฤษที่เมืองแคนดี เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2488 รวมทั้งสิ้น 21 ข้อ ในช่วงของรัฐบาลนายทวี บุญยเกตุ ซึ่งหากไทยรับข้อเรียกร้องนี้ จะเป็นผลให้ไทยต้องสูญเสียเอกราชและอธิปไตยโดยสิ้นเชิง เนื่องจากฝ่ายสัมพันธมิตรจะเป็นผู้เข้าควบคุมไทยทั้งทางด้านทหารและเศรษฐกิจ เช่น ควบคุมกองทัพ การเงิน การค้า การขนส่ง ฯลฯ ในระยะเวลาไม่จำกัด เท่ากับว่า อังกฤษต้องการปฏิบัติต่อไทยเหมือนกับประเทศผู้แพ้สงครามนั่นเอง นอกจากนั้นยังจะเรียกเก็บเงินค่าปฏิกรรมสงครามและเข้าควบคุมประเทศไทยชั่วระยะเวลาหนึ่ง ทางคณะผู้แทนไทยจึงยังไม่ยอมลงนามในข้อเรียกร้องนี้ คณะผู้แทนไทยติดต่อกับหน่วยโอ.เอส.เอส. ของสหรัฐอเมริกาให้ช่วยเหลือ สหรัฐอเมริกาขอเรื่องอังกฤษให้เลื่อนกำหนดเวลาเจรจาออกไป และประท้วงการกระทำของอังกฤษ, ข้อมูลจาก เพ็ญศรี คุ้ม, อ้างแล้ว, หน้า 108.

⁹ เพ็ญศรี คุ้ม, อ้างแล้ว, หน้า 202-207 ดูเพิ่มเติมได้จาก รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พฤษภาคม 2489 อ้าง

จนกระทั่งในที่สุด จากการเจรจาช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในช่วงรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อังกฤษยอมเลิกความคิดที่จะเข้าควบคุมด้านเศรษฐกิจและการทหารของประเทศไทย แม้ว่าอังกฤษไม่พอใจการแทรกแซงจากสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ แต่อังกฤษก็ต้องยอมโอนอ่อนผ่อนตามนโยบายของสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเหตุผลหลัก 3 ประการ ดังที่ เพ็ญศรี คุ้มกล่าวไว้ว่า

1) สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าจะฟื้นฟูสัมพันธภาพกับประเทศไทยก่อนอังกฤษ และประกาศให้ประชาชนทราบถึงนโยบายมิตรไมตรีกับประเทศไทย

2) อังกฤษเกรงใจสหรัฐอเมริกามาก เพราะกำลังเจรจาขอกู้เงินประมาณ 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐจากสหรัฐอเมริกา

3) อังกฤษตระหนักว่า สหรัฐอเมริกาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการนำชัยชนะอย่างเด็ดขาดมาสู่พันธมิตร ด้วยการผลิตระเบิดปรมาณูและนำไปใช้กับญี่ปุ่น จนญี่ปุ่นต้องยอมจำนนในที่สุด¹⁰

มีการลงนามร่วมกันระหว่างอังกฤษและไทยที่สิงคโปร์ใน “ความตกลงสมบูรณแบบเพื่อยุติภาวะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่ และอินเดีย” วันที่ 1 มกราคม 2489 มีสาระสำคัญ คือ ไทยต้องมอบรัฐฉาน และดินแดน 4 รัฐมลายูให้อังกฤษ อันได้แก่ กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปะลิส รวมทั้งخذใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างการยึดครองของไทยให้อังกฤษ ไทยจะต้องส่งข้าวจำนวน 1.5 ล้านตันให้อังกฤษโดยไม่คิดมูลค่า เพื่ออังกฤษจะได้นำไปจ่ายแจกอาณานิคมของตนในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป (มูลค่าข้าวรวมแล้วราคาประมาณ 2,500 ล้านบาท)¹¹

นอกจากการเจรจากับอังกฤษแล้ว ไทยยังต้องรีบดำเนินการเชื่อมสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ อีกหลายประเทศ ด้วยความยากลำบาก เช่น จีนพยายามบีบบังคับให้ไทยเปิดสัมพันธทางการทูตกับจีน เพื่อใช้ความสัมพันธ์นี้เป็นเครื่องมือพิทักษ์ชนชาวจีนในไทย โชเวียดเรียกร้องให้ไทยประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2476 ฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตที่เคยมีระหว่างสองประเทศ และควรประกาศเปิดเผยถึงนโยบายเป็นมิตรโดยสุจริตใจต่อโชเวียด เป็นต้น¹² จนกระทั่งไทยสามารถตกลงกับรัฐบาลของประเทศมหาอำนาจต่างๆ ได้ โดยทำสัญญาฉบับจีน วันที่ 23 มกราคม 2489 ที่กรุงเทพฯ ข้อสำคัญคือ

ใน ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 488.

¹⁰ เพ็ญศรี คุ้ม, อ้างแล้ว, หน้า 200.

¹¹ ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 511, ดูเพิ่มเติมได้จาก เพ็ญศรี คุ้ม, อ้างแล้ว, หน้า 210.

¹² สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492, (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 230, ดูเพิ่มเติมได้จาก เพ็ญศรี คุ้ม, อ้างแล้ว, หน้า 212.

ให้มีการแลกเปลี่ยนทูต ให้สิทธิคนจีนเท่าเทียมกับคนสัญชาติอื่นที่อยู่ในประเทศไทย และเจรจากับ โขเวียดสำเร็จในเดือน ธันวาคม 2489

ส่วนปัญหาที่ไทยต้องเจรจาดตกลงกับฝรั่งเศส มีความสำคัญและยากลำบากไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า การตกลงกับอังกฤษ เพราะเกี่ยวข้องกับกรณีที่ไทยต้องมอบดินแดนที่เคยได้มาในช่วงสงครามอินโดจีน ให้กับฝรั่งเศสด้วย ในช่วงปลายเดือนกันยายน 2488 รัฐบาลฝรั่งเศสยื่นหนังสือเป็นทางการขอให้นำ เสนอผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของไทย มีเนื้อหาว่า ฝรั่งเศสถือว่ายังอยู่ในฐานะเป็นศัตรูกับ ประเทศไทย โดยวางเงื่อนไขในการรับรองไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติว่า จะยังคง สภาพศัตรูนี้ไป จนกว่าไทยจะมอบดินแดนที่ได้รับตามอนุสัญญาสันติภาพกรุงโตเกียวให้กับฝรั่งเศส ก่อน ไม่เช่นนั้นฝรั่งเศสก็จะไม่รับรองไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ¹³ นอกจากนั้น ฝรั่งเศสยังเรียกร้องให้ประเทศไทย ยอมทำความตกลงอันมีลักษณะคล้ายคลึงกับหัวข้อความตกลงที่ ไทยจะลงนามกับอังกฤษ แต่ไม่รวมไปถึงภาคผนวก และยังให้ไทยคืนพระพุทธรูปหามณี รัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ด้วย¹⁴ รัฐบาลไทยไม่ได้เตรียมตัวเผชิญข้อเรียกร้องลักษณะนี้ของ ฝรั่งเศส เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้ประกาศสงครามกับฝรั่งเศส ดังที่ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช¹⁵ ใน ฐานะนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวอธิบายให้ผู้แทนอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการให้ไทยเจรจาลงนามตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส ถึงเรื่องที่เสรีไทยเคย ช่วยเหลือหาข่าวเกี่ยวกับภายในอินโดจีนให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยเหลือฝรั่งเศส ด้วย นอกจากนั้นไทยยังช่วยเหลือข้าราชการชาวฝรั่งเศสที่หนีออกมาจากอินโดจีน ตั้งแต่ในช่วงที่ ญี่ปุ่นยึดครองลาวจากฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น ฝรั่งเศสจึงน่าจะผ่อนปรนกับไทยบ้าง ดังข้อความว่า

รัฐบาลได้รับทราบด้วยความปลาบปลื้มถึงท่าทีของฝ่ายฝรั่งเศสที่ถือว่า มีสถานะศัตรู ระหว่างประเทศทั้งสอง ทั้งนี้เพราะในประการแรกไม่มีมูลฐานทางกฎหมายที่จะ อธิบายทำที่นั่นได้ ทั้งนี้เพราะมิได้มีการประกาศสงคราม และมีได้มีการรบบพุ่งกัน ใน ทางปฏิบัติ ในประการที่สอง ขบวนการต่อต้านของไทยและของประเทศฝรั่งเศส ถือ ว่าได้ทำงานขนานกันไป และในที่สุดขบวนการเสรีไทยก็ได้รับแต่งตั้งให้เป้นรัฐบาล แห่งประเทศไทย เช่นเดียวกับขบวนการฝรั่งเศสเสรี ก็ได้รับหน้าที่ให้ไปนรัฐบาล

¹³ ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 662.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 596.

¹⁵ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี 17 กันยายน 2488-31 มกราคม 2489, ข้อมูลจาก วิเทศกรณีย์, สารคดี ประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ. 130 จนถึงปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมการพิมพ์, 2518), หน้า 738.

ชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้ขบวนการต่อต้านทั้งสอง ต่างก็ได้ร่วมมือกันกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อต่อสู้กับประเทศอักษะ ฉะนั้นจึงไม่ชอบด้วยเหตุผลที่จะถือว่าขบวนการต่อต้านทั้งสองเป็นศัตรูต่อกัน อนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับอินโดจีน ขบวนการต่อต้านของไทยก็ได้ช่วยเหลือเพิ่มเติมฝ่ายฝรั่งเศส อาทิในเรื่องการสืบข่าว ทัพหน่วย 136 (อังกฤษ) และหน่วยโอ.เอส.เอส. (อเมริกัน) ย่อมทราบดีว่า ในบางกรณีที่ฝ่ายฝรั่งเศสไม่สามารถจะสืบข่าวจากแหล่งที่เชื่อถือในอินโดจีนแล้ว ขบวนการต่อต้านของไทยก็ได้ช่วยสืบหาให้ ในประการที่สามถึงแม้ว่ารัฐบาลฝรั่งเศสในสมัยนั้น จะได้ยอมอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่น ใช้อินโดจีนเป็นฐานทัพสำหรับรุกรานประเทศไทย และมลายูกก็ตาม ท่าทีของไทยต่ออินโดจีนฝรั่งเศส และต่อประเทศฝรั่งเศสเองก็ได้เป็นมาอย่างฉันทมิตรโดยมิได้เปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จากประจักษ์พยานที่ประเทศไทยได้ต้อนรับเสด็จ และช่วยเหลือคนชาติฝรั่งเศสที่หลบหนีภัยเข้ามาในประเทศไทยนี้...¹⁶

นอกจากนั้นยังยืนยันด้วยว่า อย่างไรก็ตาม ไทยยังพร้อมจะเจรจากับฝรั่งเศส ส่วนสถานการณ์ในลาว ที่มีประชาชนส่วนหนึ่งต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิเสรีภาพ ถ้าฝรั่งเศสเอาดินแดนลาวกลับคืนไปพวกเขาเหล่านั้นจะต้องขุ่นเคืองไทย เพราะไทยทำให้พวกเขาต้องอยู่ในฐานะลำบาก ส่วนเรื่องที่ไทยต้องคืนพระแก้วมรกตให้ลาวนั้น ไทยยอมไม่ได้¹⁷

ฝ่ายฝรั่งเศสยืนยันว่าไทยจะต้องมอบดินแดนกัมพูชาและลาวให้กับฝรั่งเศส เนื่องจากดินแดนที่ไทยได้มาจากการไถ่เกลียดของญี่ปุ่นถือเป็นโมฆะ ญี่ปุ่นใช้วิธีการบังคับฝรั่งเศส และฝรั่งเศสจะไม่ยอมพิจารณาถึงเรื่องหลักการกำหนดเขตโดยยึดแนวธรรมชาติ หากไทยอ้างว่า คนที่อยู่ทางฝั่งลาวเป็นญาติพี่น้องของคนไทยทางฝั่งไทย ฝรั่งเศสก็อ้างได้เหมือนกันว่า คนที่อยู่ทางฝั่งไทย เป็นญาติพี่น้องกับคนทางฝั่งลาว นอกจากนี้ ฝรั่งเศสได้ตกลงในเรื่องนี้กับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษแล้ว ทั้งสามประเทศมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ไทยควรจะยินยอมทำตามข้อเสนอของฝรั่งเศส¹⁸ ใน

¹⁶ ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 598-599, ดูเพิ่มเติมได้จาก เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//20, ขอให้รัฐสภาพิจารณาอนุมัติให้รัฐบาลมอบเรื่องให้สหประชาชาติพิจารณา เรื่องพิพาทชายแดน ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2489.

¹⁷ ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 600-601.

¹⁸ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, WW.2/3:5//5, บันทึกเรื่องการสนทนาระหว่าง M.Clarac ที่ปรึกษาการทูตของรัฐบาลอินโดจีนและหลวงประเสริฐไมตรี กงสุลใหญ่ไทย ณ เมืองไซ่ง่อน เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2488, ดูเพิ่มเติมได้จาก เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//2, บันทึกข้อความ เกี่ยวกับดินแดนที่ไทยได้คืนมาจากอินโดจีนเมื่อ ค.ศ. 1941 โดยหลวงประเสริฐไมตรี กงสุลใหญ่ไทย ณ เมืองไซ่ง่อน ลงวันที่ 17 มกราคม 2489.

เดือนมกราคม 2489 ผู้แทนฝ่ายอังกฤษมาติดต่อกับรัฐบาลไทย เพื่อให้ส่งผู้แทนไทยไปพบกับผู้แทนฝรั่งเศส เพื่อสนทนาหาหนทางในอันที่จะทำความตกลงกัน ในปัญหาที่ค้างค้างอยู่ โดยเฉพาะเรื่องดินแดน จนกระทั่งเดือนเมษายน 2489 มีการพบปะสนทนากันระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศสที่เมืองไซ่ง่อน แต่การเจรจากรังนี้ ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องดินแดน เพราะฝรั่งเศสมีท่าทีที่แข็งกร้าวมาก ยอมประนีประนอมกับไทยเพียงจะไม่เรียกร่องพระแก้วมรกตคืน และจะยอมปรับปรุงเขตแดนแต่ในส่วนปลีกย่อยเท่านั้น ต่อมาในเดือนพฤษภาคม 2489 ทหารฝรั่งเศสระดมยิงปืนใหญ่และปืนกลมาที่ อ. เมือง และ อ. ท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ยกกำลังทหารข้ามจากอินโดจีนฝรั่งเศสมารุกกรณไทยที่ อ. ท่าบ่อ บ้านหม้อ และบ้านศรีเชียงใหม่ ในจังหวัดหนองคาย รัฐบาลไทยจึงแจ้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปยังเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ว่าเป็นสถานการณ์อันอาจจะกระทบกระเทือนถึงการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพในโลก หรือส่วนหนึ่งของโลก ตามกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ มาตรา 11 วรรค 2 ซึ่งทางรัฐบาลไทยหวังว่าจะให้นานาชาติรับรู้และช่วยเหลือ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากทั้งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษสนับสนุนทางฝ่ายฝรั่งเศสอย่างเต็มที่¹⁹

ในที่สุด ไทยต้องยอมลงนามในความตกลงระงับกรณีระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส ณ กรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2489 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง เลิกอนุสัญญาสันติภาพกรุงโตเกียว ฉบับลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2484 มีการตั้ง “คณะกรรมการประนอม” ผสมระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ทางฝ่ายประเทศฝรั่งเศส มีคณะผู้แทนประกอบด้วยนายทหารชั้นพันเอกเป็นประธาน นายทหารเสนาธิการอีกสิบเอ็ดนาย และข้าราชการแห่งสำนักข้าหลวงใหญ่และรัฐบาลกัมพูชาและลาวอีกสี่นาย ส่วนทางฝ่ายไทยมีคณะผู้แทนซึ่งประกอบขึ้นในทำนองเดียวกัน²⁰

¹⁹ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//12, ปัญหาค้างค้างระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 1 กันยายน 2491.

²⁰ “คณะกรรมการการประนอมฝรั่งเศส-ไทย” ประกอบด้วยนายวิกเตอร์ อันเดรเบเลานาด เอกอัครราชทูตเปรู สมาชิกของศาลประจำอนุญาโตตุลาการกรุงเฮก นายวิลเลียม ฟิลลิปส์ อดีตเอกอัครราชทูต และอดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และเซอร์ไฮเรช ซิมัวร์ อดีตเอกอัครราชทูตอังกฤษ 3 คนนี้ รัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศสร่วมกันเลือก รัฐบาลฝรั่งเศสเลือกคนชาติคนคือ นายชอล เอมีล นักจิยาร์ เอกอัครราชทูต ฝ่ายไทยเลือกพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยทากร เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน และแต่ละฝ่ายตั้งตัวแทนของตนประจำคณะกรรมการ ตัวแทนประจำคณะกรรมการของแต่ละฝ่าย คือ

ประเทศฝรั่งเศสได้แก่ นายฟรังซิส วาโกสต์ อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม ที่ปรึกษาสถานอัครราชทูตฝรั่งเศส ณ กรุงวอชิงตัน เป็นตัวแทน นายยัง บุรณีย์ มนตรีแห่งรัฐที่ปรึกษา เป็นรองตัวแทนของรัฐบาลฝรั่งเศส

ประเทศไทยได้แก่ หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ อดีตที่ปรึกษากระทรวงมหาดไทย เป็นตัวแทน นายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นรองตัวแทนของรัฐบาลไทย, ข้อมูลจาก คิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 949, 965-966 ดูเพิ่มเติมได้จาก ชาตรี ฤทธิธรรมย์, อ้างแล้ว, หน้า 100.

การเจรจาของคณะกรรมการประนอม ในฐานะตัวแทนรัฐบาลไทยของพลเรือตรีวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ พยายามอ้างเรื่องการเป็นเชื้อชาติเดียวกันกับคนในดินแดนลาว รวมทั้งความใกล้เคียงกันของภาษา วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ทั้งของประเทศลาวและประเทศไทย แต่ทางฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสไม่สนใจรับฟัง ในที่สุดรัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินการตามข้อตกลง โดยมีสาระสำคัญคือ ไทยจะมอบดินแดน 4 จังหวัด คือ หลวงพระบาง เมืองพวน จำปาศักดิ์ และล้านช้างให้กับฝรั่งเศส หลังการมอบดินแดนแล้ว ทั้งสองประเทศจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ และประเทศฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นสมาชิกในองค์การสหประชาชาติ²¹

เพื่อให้ได้รับการรับรองจากประเทศมหาอำนาจดังกล่าว ไทยจึงต้องยอมทำตามข้อเรียกร้องของประเทศต่างๆ จนกระทั่งมีการทำสัญญากับประเทศมหาอำนาจทั้ง 5 แล้วเสร็จ และได้รับการรับรองจากประเทศมหาอำนาจทั้ง 5 และนานาประเทศแล้ว ว่าไทยเป็นประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นประเทศที่มีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ ไทยจึงได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 55 ขององค์การสหประชาชาติ ในวันที่ 15 ธันวาคม 2489²² และได้เข้าเป็นสมาชิกในองค์การพิเศษต่างๆ ขององค์การสหประชาชาติ เช่น องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เป็นต้น²³

ด้วยเหตุที่ไทยต้องการหลุดพ้นจากการเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม และได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาตินี้ ทำให้รัฐบาลต้องหันไปเอาใจประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร โดยแสดงออกอย่างเป็นทางการว่าจะร่วมมือกับทางประเทศสัมพันธมิตรทุกอย่าง แต่ในอีกด้านหนึ่ง ผู้นำทางการเมืองฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ก็ยังคงให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนขบวนการลาวอิสระ และขบวนการของเวียดนามอยู่บ้าง แต่เป็นการช่วยเหลือแบบไม่เปิดเผยออกมาอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป สาเหตุที่ต้องปิดเป็นความลับ เนื่องจากหน้าฉากของรัฐบาลไทย จะต้องแสดงว่าเป็นพันธมิตรกับอังกฤษและฝรั่งเศส แต่การช่วยเหลือขบวนการกู้ชาติดังกล่าว เท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้ขบวนการเหล่านี้ต่อต้านอังกฤษและฝรั่งเศสนั่นเอง

4.2 บทบาทของไทยต่อลาวอิสระก่อนไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

แม้ว่าทางรัฐบาลไทยช่วงหลังสงคราม จะนำโดยคณะผู้นำทางการเมืองฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะที่เคยร่วมงานกันในขบวนการเสรีไทย เช่น รัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ (31

²¹ เพ็ญศรี คึก, อ้างแล้ว, หน้า 212.

²² กจช., (3)สร.0201.7.2.1/1, การสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2489, ดูเพิ่มเติมได้จาก ดิเรก ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 667.

²³ เพ็ญศรี คึก, อ้างแล้ว, หน้า 212.

สิงหาคม-17 กันยายน 2488) รัฐบาลม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (17 กันยายน 2488-31 มกราคม 2489) เป็นต้น แต่รัฐบาลไทยยังต้องร่นวายุกับการแก้ปัญหาเพื่อไม่ให้ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม และพยายามเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงต้องระมัดระวังในการให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระอย่างมาก และจะแสดงออกชัดเจนไม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงหลังการประกาศยอมแพ้สงครามของญี่ปุ่นใหม่ๆ นั้น รัฐบาลไทยมีนโยบายค่อนข้างเข้มงวดมาก ที่จะไม่ให้ข้าราชการไทยช่วยเหลือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว ดังจะเห็นได้จากจดหมายของนายทวี นุณยเกตุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 29 กันยายน 2488 กล่าวว่

เนื่องด้วยปรากฏว่า ได้เกิดความไม่สงบขึ้นในอินโดจีนฝรั่งเศส และราษฎรได้พากันอพยพหลบหนีภัยเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นถ้าคนฝรั่งเศสหลบหนีเข้ามาในเขตแดนไทยแล้ว ก็ให้จังหวัดช่วยเหลืออำนวยความสะดวกตามสมควร... ถ้าคนพื้นเมือง เช่น ลาว ญวน หรือเขมรหลบหนีเข้ามา ก็ให้สอบสวนว่า เข้ามาในลักษณะใด หากหลบภัยเข้ามาที่ผ่อนผันให้เข้ามาได้ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง แต่ถ้าปรากฏเป็นพวกที่ก่อกรรมทำเข็ญขึ้นในอินโดจีนฝรั่งเศส แล้วหลบหนีการจับกุมเข้ามาในเขตแดนไทย ก็ให้กักกุมตัวไว้สอบสวน

อนึ่ง ขณะนี้เหตุการณ์ทางการเมืองได้ผันแปรไปกว่าเดิม จึงใคร่ขอแจ้งนโยบายของรัฐบาลให้ทราบเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติว่า รัฐบาลนี้ไม่มีความประสงค์ที่จะรุกรานชาติใด ฉะนั้น การกระทำใดๆ ที่จะสื่อให้เห็นว่าเป็นการรุกรานชาติอื่นแล้ว ก็ห้ามมิให้กระทำการนั้นๆ โดยเด็ดขาด เจ้าหน้าที่ของจังหวัดชายแดนทุกแผนกการไม่ว่าจะเป็นข้าราชการชั้นใดก็ตาม ไม่ให้ข้ามแดนเข้าไปในเขตอินโดจีนฝรั่งเศส เพราะอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้²⁴

และจากจดหมายคำสั่งของทางฝ่ายทหาร จากรองแม่ทัพใหญ่ พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ ถึงทหารทั้งสามเหล่าทัพ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2488 ความว่า

...ในขณะนี้ ให้ยึดถือนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้ ...ประเทศไทยต้องรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และรักษาความเป็นกลางไว้อย่างเคร่งครัดที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องการแสดงว่าเราเป็นเพื่อนบ้านที่ดีกับประเทศใกล้เคียง...

²⁴ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:1//22, นโยบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ชายแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศส ลงวันที่ 29 กันยายน 2488.

สำหรับลาวและญวน แต่เดิมมาได้เคยไปมาติดต่อกับเราตามชายแดนอยู่แล้ว คงอนุญาตให้เป็นไปตามเดิม แต่ขอให้ทางฝ่ายปกครองควบคุมดูแลให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น ถ้ามีอาวุธติดตัวมาด้วย ก็ให้จัดการยึดอาวุธไว้แล้วจัดการสอบสวน ข้อสำคัญจะต้องจัดการตรวจตราและควบคุมอย่าให้ญวนและลาวส่งสมุทกำลังคนและอาวุธยุทธภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติของเขาขึ้นในดินแดนของไทยได้เป็นอันขาด...

ไม่ว่ากรณีใดๆ ห้ามเป็นอันขาด มิให้อุดหนุนหรือช่วยเหลือแก่ชาวต่างประเทศ พวกดินแดนของเราเอง เช่น จัดคนนำทางหรือช่วยเหลือชาวต่างประเทศ โดยส่งคนของเราออกไปนอกอาณาเขตต์ เป็นต้น และห้ามมิให้อุดหนุนส่งเสริมชาวต่างประเทศแม้แต่ภายในดินแดนของเราเอง ในทางที่เขาจะทำการขัดแย้งหรือต่อสู้เพื่อประโยชน์ของเขาในเขตต์อินโดจีน...²⁵

นอกจากนั้น รัฐบาลไทยยังต้องระมัดระวังการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับการที่ไทยให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียด และไม่ให้เกิดกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสและประเทศสัมพันธมิตรอื่นๆ ที่เข้าข้างฝรั่งเศส ทางรัฐบาลไทยจึงต้องมีคำสั่งให้กรมโฆษณาการชี้แจงและห้ามปรามหนังสือพิมพ์ไทย ลงข่าวเกี่ยวกับการช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระโดยเด็ดขาด²⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงหลังสงคราม ก่อนการได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย ทางรัฐบาลจะมีนโยบายออกมาอย่างเป็นทางการว่าจะไม่ให้ความให้ความช่วยเหลือใดๆ แก่ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว แต่ในอีกด้านหนึ่ง ฝ่ายผู้นำทางการเมืองไทยซึ่งเป็นอดีตสมาชิกเสรีไทย เช่น นายปรีดี พนมยงค์และกลุ่มผู้นำเสรีไทยสายอีสาน ยังคงให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระในทางลับด้วย โดยการให้อิสระขบวนการลาวอิสระเคลื่อนไหวตามชายแดนไทย สนับสนุนด้านอาวุธ และส่งอดีตพลพรรคเสรีไทยเข้าไปเป็นครูฝึกยุทธวิธีการรบ และการใช้อาวุธให้ขบวนการลาวอิสระ เป็นต้น

ก่อนจะกล่าวถึงบทบาทของไทยต่อขบวนการลาวอิสระ เพื่อให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของขบวนการลาวอิสระ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองอย่างชัดเจน จึงต้องอธิบายไว้ ณ ที่นี้ว่า การดำเนินการต่อสู้เพื่อเอกราชของลาวภายหลังสงคราม เริ่มจากการตัดสินใจของเจ้าเพชรราชที่เวียงจันทน์ว่าจะไม่ยอมให้ลาวกลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสอีก เพราะถือว่าการประกาศเอกราช

²⁵ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:1//22, คำชี้แจงนโยบายการปฏิบัติตามชายแดน ลงวันที่ 30 กันยายน 2488. [เน้นข้อความโดยผู้อ้าง].

²⁶ กจช., (3)สร.0201.9/6, เหตุการณ์ทางชายแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศส ลงวันที่ 2 เมษายน 2489.

ของลาวเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2488 ที่ผ่านมานั้น เป็นการสิ้นสุดของสัญญาต่างๆ ที่ลาวเคยทำไว้กับฝรั่งเศส เจ้าเพชรราชจึงส่งท้าวโงน ชนะนิกร ไปติดต่อกับประชาชนที่ แขวงคำม่วน สุวรรณเขต สาละวัน และจำปาศักดิ์ เพื่อสำรวจความเห็นของประชาชน ว่าต้องการกลับไปอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส หรือจะอยู่ใต้การปกครองของคนลาวด้วยตนเอง โดยรวมกับหลวงพระบางเป็นอาณาจักรเดียว²⁷ ในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศสที่เคยถูกญี่ปุ่นคุมขังไว้ และพวกนายทหารฝรั่งเศสที่หนีไปซ่อนตัวอยู่ในป่า ก็ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อกลับมาปกครองลาวดั้งเดิม เจ้า เพชรราชให้ชาวฝรั่งเศสกลับเข้ามาอยู่ในลาวได้ แต่ห้ามมาตั้งกองทหารดั้งเดิม สถานการณ์ของลาวในขณะนี้จึงมีความตึงเครียดเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนลาวทั่วไปก็มีปฏิกิริยาต่อต้านการกลับมาของฝรั่งเศสอย่างรุนแรง ทำให้ข้าราชการชาวฝรั่งเศสบางส่วน ต้องไปหลบภัยอยู่ที่จังหวัดหนองคาย ในประเทศไทย เป็นการชั่วคราวก่อน²⁸ ความกดดันจากการที่ฝรั่งเศสจะกลับมาปกครองลาวนี้ ทำให้เจ้าเพชรราชต้องรวบรวมดินแดนลาวเป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้โดยเร็วที่สุด

ส่วนขบวนการลาวอิสระ²⁹ (เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับช่วงสงคราม ต่อไปนี้จึงจะเรียกขบวนการเสรีลาว ว่า ขบวนการลาวอิสระ) ซึ่งเข้าร่วมกับเสรีไทยในช่วงสงคราม เมื่อสงครามยุติลง

²⁷ 3349, เจ้าเพชรราช นุราชเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ร่วมมิตรไทย, 2499), หน้า 120.

²⁸ มหาสิลา วีรวงส์, ประวัติการกู้ชาติของลาวอิสระ: ประวัติศาสตร์วันที่ 12 ตุลาคม 1945, ถอดความโดย อรรถนันทจักร์, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 6.

²⁹ ทางด้านกลุ่มชาตินิยมลาว เรียกชื่อขบวนการของตนแตกต่างกันไปบ้าง คือ สำหรับท้าวอุ้น ชนะนิกร ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเรียกตนเองและคณะว่า “ขบวนการเสรีลาว” เพราะท้าวอุ้น ชนะนิกรได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีลาว ร่วมงานกับขบวนการเสรีไทย เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ท้าวอุ้น ชนะนิกรจึงเปลี่ยนมาเรียกตนเองและคณะว่าขบวนการลาวอิสระเหมือนกับมหาสิลา วีรวงส์ ซึ่งเรียกชื่อขบวนการชาตินิยมลาวนี้ว่า “ขบวนการลาวอิสระ” ตั้งแต้อยู่ในช่วงสงคราม ซึ่งเรื่องการเรียกชื่อนี้ มหาสิลา วีรวงส์อธิบายไว้ใน ประวัติการกู้ชาติของลาวอิสระ ประวัติศาสตร์วันที่ 12 ตุลาคม 1945 ความว่า

...ครั้งมาถึง ค.ศ.1942 เมื่อไทยได้ประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร โดยร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้น ได้มีคน ไทยจำนวนหนึ่ง อันมีนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ เป็นหัวหน้า ไม่เห็นดีกับการประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงคิดจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ทำการต่อต้านญี่ปุ่นช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อกู้อิสรภาพของไทยไว้ คณะลาวพลัดถิ่น ... รับและเห็นดีต่อการชักชวนของบรรดาหัวหน้าเสรีไทยที่เป็นคนอีสาน อันมีนายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองอินทร์ ภูริภัทร์ [ภูริพัฒน์-ผู้อ้าง] เป็นต้น ที่ให้จัดตั้งขบวนการเสรีลาวขึ้นในประเทศลาวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกัน ดังนั้น คณะลาวพลัดถิ่นกลุ่มที่กล่าวนี้ จึงได้ประชุมกันจัดตั้งขบวนการเสรีลาวขึ้นเหมือนกับเสรีไทย แต่เพื่อไม่ให้ชื่อซ้ำใกล้กันหรือเหมือนกับ “เสรีไทย” จึงได้ใช้ชื่อว่า “คณะลาวอิสระ” ตั้งแต่เวลานั้นมา...

ข้อมูลจาก มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 2.

ก็ดำเนินการต่อสู้เพื่อเอกราชลาวต่อไป บุคคลในขบวนการลาวอิสระส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในประเทศไทย ค้นคว้าศึกษาด้านกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อหาทางเรียกร้องเอกราชของลาวจากฝ่ายประเทศสัมพันธมิตร นำโดยมหาสิลา วีรวงส์ ท้าวธรรม ไชยสิทธิเสนา และท้าวบง ศรีรัตนกุล สมาชิกอีกส่วนหนึ่งที่นำโดยท้าวอุ่น ชนะนิกร และท้าวภูมิ หน่อสวรรค์ ดูแลหน่วยฝึกกองกำลังลาวอิสระที่ตั้งอยู่ตามชายแดนฝั่งประเทศลาว

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย คือการได้มาซึ่งเอกราชของชาติลาว คณะลาวอิสระกลุ่มที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศไทย คิดว่าต้องมาติดต่อกับเจ้าเพชรราช เพื่อให้เป็นผู้ยื่นคำร้องเพื่อให้ลาวเป็นเอกราชกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร คือ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ อย่างเป็นทางการ เพราะขณะนั้นเจ้าเพชรราช ยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลลาวอยู่ การยื่นคำร้องในนามของรัฐบาลลาวที่ถูกกฎหมายจึงน่าจะได้รับความเชื่อถือมากกว่าที่คณะลาวอิสระจะเป็นฝ่ายยื่นเอง ดังนั้น คณะลาวอิสระจึงมอบหมายให้ท้าวบุญมี ปัญญาทิพย์ และคณะ ข้ามมาติดต่อกับเจ้าเพชรราช ที่เวียงจันทน์ ในวันที่ 20-22 สิงหาคม 2488 เพื่อรอรับเอกสารจากเจ้าเพชรราช ดังที่มหาสิลา วีรวงส์กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

เจ้าสมสนิท (อดีตนายกรัฐมนตรี ปี 1960) ก็นำเอาซองเอกสารไปมอบให้ 3 ซอง ซองหนึ่งถึงนายทหารตัวแทนอเมริกาประจำจังหวัดสกลนคร ซองหนึ่งถึงกัปตันวิน ตัวแทนทหารอังกฤษประจำจังหวัดเมืองหนองคาย ซองหนึ่งถึงนายปกรณ์ อังสุสิงห์ ข้าราชการประจำจังหวัดหนองคาย โดยขอให้ตัวแทนดังกล่าวนี้ นำเอกสารร้องขอความเป็นเอกราชส่งให้รัฐบาลของตนเอง... หลังจากนั้น ทางคณะจัดตั้งสำนักงานลาวพันธมิตรขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางการเมืองติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร (อังกฤษ โขเวียด อเมริกา จีน และฝรั่งเศส) และดำเนินการชักชวนรวบรวมบรรดานักคิดสำคัญๆ ชั้นอาวุโสที่อยู่ในเวียงจันทน์ให้มาช่วยกู้ชาติ ประกาศเอกราชลาวให้ได้โดยเร็ว และตั้งกองทหารลาวขึ้น โดยให้ส.ต.สิงห์ [นายพลสิงห์ รัตนสมัย] เป็นผู้เก็บรวบรวมอาวุธเก่าของญี่ปุ่นที่ทิ้งไว้³⁰

จากเอกสารร้องขอความเป็นเอกราชลาว ให้กับทั้งตัวแทนของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และไทยนี้ ซึ่งให้เห็นว่า ขบวนการลาวอิสระพยายามอย่างมากที่จะให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นใจและช่วยเหลือ เพื่อให้ลาวได้รับเอกราช หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสที่กำลังจะกลับมา

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ปกครองลาว นอกจากนั้น ยังเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า เมื่อสิ้นสุดสงครามแล้ว ญี่ปุ่นได้ทิ้งอาวุธบางส่วนไว้ให้กับลาวอิสระจริงตามที่ได้เคยตกลงกันไว้ก่อนหน้านี้

ส่วนทางด้านกลุ่มของท้าวอุ่น ชนะนิกรกับท้าวภูมิ หน่อสวรรค์ ที่หน่วยฝึกพลพรรคบ้านคันตาจาน ได้พบท้าวหนูงิ่ง รัตนวงษ์ เจ้าเมืองสุวรรณเขต ซึ่งเดินทางมาเชิญให้คณะลาวอิสระเข้าไปยึดเมืองสุวรรณเขตก่อนที่ฝรั่งเศส หรือพวกเจ้าบุญอุ้ม ฌ จำปาศักดิ์จะเข้าไปยึดครอง ดังนั้น ท้าวอุ่น ชนะนิกรจึงตัดสินใจกำลังเข้าเมืองสุวรรณเขต แม้ว่าจะไม่ได้รับอาวุธบางส่วนจากเสรีไทย และพลาดการรับอาวุธที่หน่วยไอ.เอส.เอส.จะส่งมาให้ที่บ้านคันตาจาน³¹ เมื่อมาถึงเมืองสุวรรณเขต กองทหารของเขาได้รับการต้อนรับอย่างดีจากข้าราชการ เจ้านายลาวในสุวรรณเขต หลายท่าน และประชาชนลาว มีการตกลงเจรจากับทหารชาวเวียดนามที่ประจำอยู่ที่สุวรรณเขต ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ภายใต้การควบคุมของท้าวอุ่น ชนะนิกร³² และต่อมากองทหารของเขาก็เข้ายึดเมืองท่าแขกได้ การเคลื่อนไหวของท้าวอุ่น ชนะนิกรและคณะนั้น ต้องระวังทั้งกองทหารฝรั่งเศส ทหารเวียดนาม ทหารอังกฤษที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ทางตอนใต้เส้นขนานที่ 16 และกองทหารจีนที่จะปลดอาวุธในลาวเหนือเส้นขนานที่ 16³³ รวมทั้งลาวที่เข้ากับฝ่ายฝรั่งเศสด้วย ดังนั้น ในบางครั้งจึงต้องเดินทางอ้อมเข้ามาในประเทศไทย³⁴ ซึ่งดูเหมือนว่า ทางฝ่ายไทยไม่ได้เข้มงวดกับการเข้าออกของขบวนการลาวอิสระเท่าใดนัก และโดยส่วนตัวท้าวอุ่น ชนะนิกรและคณะก็คุ้นเคยกับชาวบ้านทางชายแดนของไทยอยู่แล้ว จึงทำให้การเดินทางผ่านไปมาไม่ลำบาก หลังจากนั้น จึงเดินทางมาสมทบกับคณะลาวอิสระซึ่งนำโดยมหาสิลา วีรวงส์ ที่เมืองเวียงจันทน์ เจ้าเพชรราชจึงแต่งตั้งให้ท้าวอุ่น ชนะนิกรเป็นผู้ปกครองหัวเมืองภาคใต้ คือ เมืองท่าแขก สุวรรณเขต อัดตะปือ สาละวัน และจำปาศักดิ์ ในวันที่ 17 กันยายน 2488³⁵

ส่วนหน่วยไอ.เอส.เอส. ของสหรัฐอเมริกาที่เคยร่วมงานกับลาวอิสระมาก่อน ในช่วงที่สงครามเพิ่งจะสิ้นสุดลง ก็ยังคงให้ความช่วยเหลือลาวอิสระ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการให้มีการปกครองแบบอาณานิคมต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดแบบเสรีนิยม หน่วยไอ.เอส.เอส.ภายใต้การนำของ พันตรี แอรอน แบงก์ (Major Aaron Banks) ช่วยเหลือลาวอิสระโดยเริ่มจาก

³¹ ท้าวอุ่น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า ท้าวอุ่น “ตินเย็น” ชนะนิกร, แปลโดย ปกีสสร โพธิญาณนท์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2520), หน้า 149, ดูเพิ่มเติมได้จาก Arthur J. Dommen , *Laos Keystone of Indochina*, (Boulder: Westview Press, 1985), p. 35.

³² กจช., สร.0201.37.6/21, ท้าวอุ่นกับพวกลาวอิสระยึดการปกครองเมืองสุวรรณเขต ลงวันที่ 11 กันยายน 2488, ดูเพิ่มเติมได้จาก ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 167.

³³ Geoffrey C. Gunn, *Political Struggles in Laos (1930-1954)*, (Bangkok: Duang Kamol, 1988), p.135.

³⁴ ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 172.

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

การส่งนายทหาร 3 คน กระโดดร่มลงมาที่เมืองเวียงจันทน์ในวันที่ 8 กันยายน 2488 เพื่อไปพบกับ เจ้าเพชรราช ในฐานะนายกรัฐมนตรีลาว ทำวกรรม ไชยสิทธิเสนา และท้าวบง ศรีรัตนกุลจากขบวนการลาวอิสระ เพื่อแจ้งว่าทางสหรัฐอเมริกาจะสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว และจะพยายามช่วยเหลือให้ประเทศลาวได้รับเอกราชอย่างถึงที่สุด³⁶ ซึ่งเจ้าเพชรราชก็ยินดีที่จะร่วมมือด้วย เพราะเชื่อมั่นว่าการที่ประเทศลาวจะเป็นอิสระได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากภายนอกประเทศด้วย³⁷

ส่วนทางฝรั่งเศสที่กำลังจะกลับมายึดครองลาวให้ได้นั้น ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศอังกฤษ โดยอังกฤษส่งหน่วยเอส.โอ.อี. (The Special Operation Executive: S.O.E.) เข้ามาช่วยฝรั่งเศสยึดครองลาว เพื่อรักษาการปกครองแบบอาณานิคมต่อไป เมื่อฝรั่งเศสเห็นว่าสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระ ฝรั่งเศสจึงประท้วงรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่กรุงวอชิงตัน เพื่อให้สหรัฐอเมริกายุติการช่วยเหลือลาวอิสระ แม้จะไม่เห็นด้วย แต่สหรัฐอเมริกาไม่ต้องการขัดแย้งกับฝรั่งเศสและอังกฤษ รวมทั้งกลัวภัยจากการขยายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็มีคำสั่ง ถอนหน่วยโอ.เอส.เอส.ออกจากลาวในช่วงปลายเดือนกันยายนนั่นเอง และไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ กับลาวอิสระอีกต่อไป³⁸

แม้จะไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยโอ.เอส.เอส.แล้วก็ตาม เมื่อคณะลาวอิสระรวมตัวกันมั่นคงในประเทศลาว จึงเตรียมดำเนินการก่อตั้งรัฐบาล โดยเริ่มจากการตั้ง “คณะกรรมการราษฎร”³⁹ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว มีผู้นำคือ พระยาคำม้าว วิไล เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร มีคณะกรรมการประกอบด้วย ท้าวกระต่าย โคนสโสตฤทธิ์ เจ้าสุวรรณภูมา ท้าวหุຍ อภัย ท้าวธรรม ไชยสิทธิเสนา ท้าวบง ศรีรัตนกุล มหาสิลา วีรวงศ์ ท้าวคำพอน พลราช มหาประสาน ทองภักดี ท้าวคำใบิ พิลานันเดช ท้าวเกื่อง ปทุมชาติ ท้าวบัวจัน อินทวงศ์ นายพลสิงห์ รัตนสมัย ยาพ่อพิมมสอน ยาพ่อบุญเลี้ยง ยาพ่อเมืองโขง ท้าวสมศรี เจ้าสมสนธิ พระยาอุ่นเรือน นรสิงห์ พระยาคุณ พิลาวรรณ เป็นต้น เมื่อคณะกรรมการราษฎรร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว จึงไปพบเจ้าเพชรราชเพื่อให้ขุบรัฐบาลเก่า และตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้นแทน⁴⁰ พระยาคำม้าว วิไลในฐานะประธานคณะกรรมการราษฎร

³⁶ กชช., (3)สร.0201.9/4, คำแถลงนโยบายและคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลาว ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2488.

³⁷ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.137, ดูเพิ่มเติมได้จาก Martin Stuart-Fox, *A History of Laos*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), p.60.

³⁸ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.138.

³⁹ ชื่อ “คณะกรรมการราษฎร” นี้ ยึดตามชื่อที่ใช้ใน ทองสา ไชยวงศ์ภักดี, *ประวัติศาสตร์ลาวเล่ม 3 1893-ปัจจุบัน*, (เวียงจันทน์: กระทรวงศึกษาและกีฬา สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สังคม, 1989), หน้า 165. และสะกดเป็นภาษาไทยจากการถอดความของ อรรถ นันทจักร์ ใน มหาสิลา วีรวงศ์, *อ้างแล้ว*, หน้า 8.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน.

ออกแถลงการณ์เพื่อให้ประชาชนลาวรับรู้ถึงเรื่องการค้าเนงานงของคณะกรรมการราษฎร และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม 2488⁴¹

จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนของท้าวโง่น ชนะนิกร⁴² เจ้าเพชรราชอ้างว่าประชาชนในแขวงทั้ง 4 ต้องการรวมอาณาจักรเป็นดินแดนเดียวกันกับหลวงพระบาง ไม่ต้องการกลับไปอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้น เจ้าเพชรราชจึงประกาศรวมแขวงทั้งสี่เข้ากับอาณาจักรหลวงพระบางเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2488⁴³ โดยไม่สนใจพระราชโองการของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ที่ยังต้องการให้อาณาจักรหลวงพระบางเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสต่อไป จนกระทั่งวันที่ 10 ตุลาคม 2488 รัฐมนตรีมหาดไทยที่หลวงพระบางส่งโทรเลขมาถึงเจ้าเพชรราชอีกครั้งว่า เจ้ามหาชีวิตมีพระดำรัสปลดท่านออกจากตำแหน่งมหาอุปราช และตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยเหตุที่ท่านดำเนินนโยบายการเมืองไม่ถูกต้องตามมติมหาชนของลาว⁴⁴ แต่อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 12 ตุลาคม 2488 เจ้าเพชรราชประกาศเอกราชลาวที่เมืองเวียงจันทน์ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ⁴⁵ และวางแผนจัดตั้ง “สภาผู้แทนประชาชนลาวชั่วคราว” ตามรัฐธรรมนูญ สภาฯ นี้จะประกอบด้วย บุคคลในคณะกรรมการราษฎรที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ร่วมกับข้าราชการทหาร ตำรวจ พ่อค้า และประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 45 คน มีพระยาคุณ พิลาวรรณ เป็นประธานสภาฯ ท้าวคำใบ พิลาพันเดช เป็นรองประธานสภาฯ ท้าวคำพอน พลราช เป็นเลขาธิการ หลังจากนั้นจึงจะตั้งคณะรัฐบาล โดยการรับรองของสภาฯ และให้คณะรัฐบาลโทรเลขแจ้งให้นานาประเทศรับรองความเป็นเอกราชของลาวต่อไป⁴⁶ ต่อมาในวันที่ 20 ตุลาคม 2488 จึงได้จัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระ และสภาผู้แทนประชาชนลาว (Committee of the Lao People) อย่างเป็นทางการ⁴⁷ แล้วทาบตามเจ้าเพชรราชเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ท่านปฏิเสธ จึงให้พระยาคำม้าว วิไลดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนเจ้าเพชรราชมีฐานะเป็นประมุขของรัฐบาลลาวอิสระ หลังจากนั้น รัฐบาลลาวอิสระตัดสินใจยึดพระราชวังที่หลวงพระบาง

⁴¹ กชช., (3)สร0201.9/4, คณะลาวอิสระ ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2488.

⁴² ท้าวโง่น ชนะนิกร น้องชายของท้าวอู่่น ชนะนิกร เคยช่วยเหลือฝรั่งเศสหนีจากการยึดอำนาจของญี่ปุ่นในลาวช่วงคั้งปี พ.ศ. 2488 แต่เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามแล้ว ก็มาเข้าร่วมกับเจ้าเพชรราชดำเนินการเพื่อประกาศเอกราชของลาว.

⁴³ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 123, ดูเพิ่มเติมได้จาก Arthur J. Dommen, op. cit., p.34, และ มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 8.

⁴⁴ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 123, ดูเพิ่มเติมได้จาก Arthur J. Dommen, op. cit., pp.123-124.

⁴⁵ กชช., (3)สร.0201.9/4, คณะลาวอิสระ ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2488.

⁴⁶ มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 16.

⁴⁷ กชช., (3)สร0201.9/4, คำแถลงนโยบายกับคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลาว ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2488.

ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2488 โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชน และทางสภาผู้แทนประชาชนลาวตัดสินใจลงมติถอดถอนเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ดังที่พระยาคำมัว วิไลเคยกล่าวเอาไว้ว่า “ถ้าเจ้ามหาชีวิตไม่สามารถปกครองลาวได้ ประชาชนก็จะปกครองประเทศโดยไม่มีเจ้ามหาชีวิต”⁴⁸

ความช่วยเหลือของผู้นำทางการเมืองไทยฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นอดีตเสรีไทยต่อขบวนการลาวอิสระในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยต้องเจรจากับนานาชาติ ดังนั้น การช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระจึงค่อนข้างเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร หลักฐานของการช่วยเหลือของไทยในช่วงนี้จึงมีน้อยมาก ที่พอจะเห็นได้ชัดคือการช่วยเหลือผ่านเสรีไทยสายอีสาน โดยเฉพาะผ่านทางนายเตียง ศิริขันธ์

ครูกลุยุทธ์ อุปพงษ์ อดีตเสรีไทยสายอีสาน เล่าถึงเรื่องการส่งอดีตเสรีไทยไปช่วยลาวต่อสู้กับฝรั่งเศสว่า ทางเสรีไทยจัดส่งคนไปช่วยลาว ตั้งแต่ก่อนวันเดินสวนสนามที่กรุงเทพฯ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 25 กันยายน 2488 ผู้ที่ถูกส่งไปชุดแรกๆ ประกอบด้วย เรืออากาศโทพระ ศิริขันธ์ ร้อยตรีเสรี นวลมณี และนายสง่า ประจักษ์วงศ์ โดยมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของกองทหารป้องกันเมืองเวียงจันทน์⁴⁹ ความรู้สึกของอดีตเสรีไทยที่ตัดสินใจเดินทางไปช่วยเหลือลาวอิสระในดินแดนลาวนั้น เห็นได้อย่างชัดเจนจากบันทึกของอดีตเสรีไทยสายอีสานคนหนึ่ง (เป็นบันทึกของชายไทยไม่ทราบชื่อที่ นายนิยม รักษาพันธ์ อดีตเสรีไทยสกลนครนำมาตีพิมพ์) ที่เข้าร่วมกับนายเตียง ศิริขันธ์ช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระภายหลังสงครามสิ้นสุด เขากล่าวถึงการช่วยเหลือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศต่างๆ ในอินโดจีนไว้ว่า

ก่อนเดินทางเข้าไปในกรุงเทพฯ ท่านหัวหน้าใหญ่ (พลูโต) [พลูโตหมายถึงนายเตียง ศิริขันธ์, การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ คือการเดินทางมาสวนสนาม: ผู้อ้าง] ได้มาพบเพื่อบรรยายสรุปสถานการณ์ทั่วไปให้พลพรรคเสรีไทยทราบ ท่านกล่าวตอนหนึ่งว่า “ปัญหาที่น่าหนักใจที่สุด คือ ปัญหาเพื่อนบ้านใกล้ชิดของพวกเขาได้แก่ลาว, เขมร และเวียดนาม เขาพากันตั้งรัฐบาลอิสระประกาศอิสรภาพตั้งแต่วันที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ จนบัดนี้ยังไม่มีประเทศมหาอำนาจใดให้การรับรองรัฐบาลอิสระที่ตั้งขึ้น คล้ายกับว่าเขาเกรงใจฝรั่งเศสซึ่งเป็นฝรั่งด้วยกัน เราก็ต้องหาทางช่วยให้ประเทศเหล่านี้ให้เป็นประเทศเอกราชโดยเร็วที่สุด มิฉะนั้นงานของเสรีไทยจะไม่สมบูรณ์ดังที่ตั้งปณิธาน

⁴⁸ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.145.

⁴⁹ นิยม รักษาพันธ์, 2488 ครูอีสานกู้ชาติ, ผ.ศ.ปรีชา ธรรมวินทร และ สมชาย พรหมโคตร บรรณาธิการ, (สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร, 2543), หน้า 95.

ไว้” คำพูดของท่านหัวหน้าใหญ่ (พลูโต) ทำให้ผมคิดมาก... อารุชจำนวนมหาศาล และกำลังที่พร้อมรบของเสรีไทยนั้น หากใช้ประโยชน์เพื่อเพื่อนบ้านของเราที่กำลังได้รับทุกข์นั้นมันอาจจะดีไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวลาวยุคเดียวกับเรา เรา น่าจะกระโดดเข้าไปปกป้องมิให้อัฟริ่งเสตดำน้าข้าวศัตรูตั้งเดิมของเรากลับเข้ามายึดครองอีก...⁵⁰

นอกจากนั้น ยังมีหลักฐานจากจดหมายของอดีตเสรีไทยคนหนึ่ง (จดหมายไม่ได้ลงชื่อ) ที่เคยร่วมงานเสรีไทยสายอีสานกับนายเตียง ศิริขันธ์ เขียนเล่าถึงการไปเป็นทหารรับจ้างไปช่วยลาวอิสระรบกับฝรั่งเศสที่ในดินแดนลาว พร้อมกับพรรคพวก 4 คน ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2489 และได้มีโอกาสเข้าพบเจ้าเพชรราชที่เมืองเวียงจันทน์ด้วย เขายังเล่าไว้ในจดหมายถึงการช่วยเหลือของคนไทยคนอื่นๆ ต่อขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว ทั้งนี้ การตัดสินใจไปช่วยเหลือลาวในดินแดนลาวนั้น มีสาเหตุหลักมาจากความรู้สึกว่าคนไทยกับคนลาวมีบรรพบุรุษเดียวกัน เหมือนญาติพี่น้อง ไม่ควรที่ลาวจะต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสอีกต่อไป ดังข้อความต่อไปนี้

เธอเคยบอกกับฉันด้วยน้ำเสียงไม่พอใจในวันที่เราจากกันว่าไปทำไม? ช่วยเขาทำไม? ไม่ใช่บ้านเรา อย่างมากก็จะได้ชื่อว่า “ทหารรับจ้าง” เท่านั้น แต่พวกคนไทยที่นี่เขาไม่ได้คิดเช่นนั้น ทุกคนพร้อมใจกันเสียสละชีวิตเพื่ออุดมการณ์ของการร่วมชาติ อุดมการณ์ปกป้องแผ่นดินพี่น้องให้พ้นภัยจากพวกผิวงขาว ดินแดนแห่งนี้เคยอยู่ได้ร่วมเสวตฉัตรเดียวกันกับเรา เราถูกฝรั่งขู่แย่งไป เมื่อมีโอกาสที่จะได้รับอิสรภาพ พวกเขาก่อตั้งรัฐบาลเพื่อเป็นอิสระ แต่เขายังอ่อนแอขาดแคลนกำลังพลที่มีประสิทธิภาพ เราต้องช่วยเขา เพราะผู้นำกองกำลังระดับหัวหน้าหน่วยนั้น ล้วนแต่เป็นคนมาจากบ้านเราทั้งนั้น แม้แต่ผู้บังคับกองร้อยที่ฉันสังกัดอยู่ก็มาจากเมืองไทย...

คนสองฟากฝั่งนี้เป็นสายเลือดเดียวกัน เป็นสายเลือดที่ตัดกันไม่ได้ขายกันไม่ขาด ฉะนั้นฉันไม่เคยคิดเลยว่าฉันเป็นทหารรับจ้าง คิดอยู่เสมอว่า แผ่นดินผืนนี้คือแผ่นดินของเรา เรามาช่วยพี่น้องของเราต่อสู้ให้ได้รับอิสรภาพจากพวกนักล่าเมืองขึ้นเท่านั้น... ผู้บังคับกองร้อยของฉันเป็นคนไทย อดีตท่านเป็นนักเรียนนายร้อยสารวัตรทหารจาก

⁵⁰ นายสีดอ กาว เขียน, บันทึกกลับเสรีไทยภูพาน, ผ.ศ.ปรีชา ธรรมวินทร และ สมชาย พรหมโคตร บรรณาธิการ, (สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร, 2543), หน้า 92-93.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเคยเป็นเสรีไทยเช่นเดียวกับฉัน ชื่อเรียงเสียงไร ท่านไม่บอก แต่ท่านให้เรียกว่า “พีเทพ”...⁵¹

ในช่วงเดือนกันยายน 2488 นี้ เจ้าสุภานุวงศ์ (อนุชาของเจ้าเพชรราช) ยังได้ไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากไทยทั้งทางด้านการทูตและทางการทหารผ่านนายเตียง ศิริขันธ์ แม้ว่าไทยจะทำอะไรไม่ได้มาก จากสถานการณ์ยุ่งยากของไทย แต่นายเตียง ศิริขันธ์ก็ได้ให้เงินแก่ขบวนการลาวอิสระจำนวน 1 แสนบาท เพื่อหาอาวุธยุทโธปกรณ์มาใช้⁵²

ส่วนทางด้านของรัฐบาลไทยก็ติดตามการเคลื่อนไหวของรัฐบาลลาวอิสระโดยตลอด และผ่อนผันในสิ่งที่พอจะทำได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะฝรั่งเศสมากนัก ดังจะเห็นได้จากจดหมายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (พล.ท.ชิดม้นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์) ความว่า

ในการต่อสู้เพื่อเอกราชในแคว้นลาว ซึ่งฝรั่งเศสได้ปกครองอยู่นั้น ได้ทราบว่าคุณคณะกู้อิสระภาพได้ดำเนินการจัดหาอาวุธยุทธภัณฑ์ และกำลังคนจากประเทศใกล้เคียง ฉะเพาะอย่างยิ่งจากประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ เนื่องจากพลเมืองในแคว้นลาวกับประเทศไทย นอกจากมีเชื้อสายอันเดียวกันแล้ว ยังมีเขตต์แดนติดต่อกันและไปมาหาสู่กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมอยู่เสมอ จึงยอมที่ทำการช่วยเหลือสนับสนุนกันเป็นส่วนตัว ด้วยความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งทั้งนี้ เป็นสิ่งที่เอกชนยอมทำได้เป็นเอกเทศ ตลอดจนการรับจ้างด้วย

ส่วนในวงราชการนั้น ข้าราชการประจำการไม่ว่าทหารหรือพลเรือน ตลอดจนทหารกองประจำการยอมมีหน้าที่ ต้องตั้งตนอยู่ให้เป็นกลาง กล่าวคือจะพูดจาส่งเสริมหรือสนับสนุนแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นการมิชอบในทางการเมือง ทั้งนี้ เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาทุกชั้น จะพึงต้องระมัดระวังอบรมและสดับรับฟัง แต่ถ้าปรากฏเรื่องขึ้นจะได้รับการแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง และข้อสำคัญที่สุดจะต้องป้องกันอย่าให้ทหารที่ประจำการอยู่ ไปร่วมในการต่อสู้ครั้งนี้ได้แม้แต่น้อย ทั้งนี้ขอให้ระวังให้จง

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102-104. [เน้นข้อความโดยผู้อ้าง].

⁵² Christopher E. Goscha, *Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954*, (Richmond, Surrey: Curzon Press, 1999), p.153.

หนักที่สุด เพราะว่าหากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นได้แล้ว เราจะถูกกล่าวหาไปในทางที่ร้าย
ยากที่จะแก้ไข⁵³

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีคำสั่งที่เข้มงวดมากขึ้นในการให้ความช่วยเหลือ
ขบวนการลาวอิสระ แต่การช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระของไทยก็ยังคงดำเนินต่อไป นอกจากนั้น
ยังจะเห็นได้จากเอกสารการประชุมของกระทรวงมหาดไทย ที่บรรจุระเบียบวาระที่ว่าด้วยเรื่องการ
ช่วยเหลือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศเพื่อนบ้าน โดยย้ำว่าจะต้องเก็บเป็นความลับอย่าง
ที่สุด แสดงถึงการให้ความสนใจและการให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังในทางลับของรัฐบาลไทย
ดังข้อความจากบันทึกเรื่อง “การประชุมเกี่ยวกับการที่จะส่งมอบดินแดนให้แก่ฝรั่งเศส” จัดโดย
กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2489 ความว่า

...ในระเบียบวาระที่อ้างถึงการช่วยเหลือเขมร ญวน ลาวอิสระนั้น ขอให้เอาออก
อย่าให้ปรากฏเป็นคำสั่ง เพราะถ้ารั่วไหลไป อาจจะเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนมาถึง
เรา ซึ่งที่ประชุมก็ยอมรับว่า จะจัดเป็นการภายใน...⁵⁴

สถานการณ์ในช่วงหลังสงคราม ที่ไทยต้องพยายามให้นานาชาติยอมรับว่าไทยเป็นประเทศ
ฝ่ายสัมพันธมิตร ให้ถือว่าการประกาศสงครามของไทยเป็นโมฆะ ด้วยการอ้างเหตุผลว่า ไทยถูก
ญี่ปุ่นบีบบังคับ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ได้ลงนามในประกาศสงครามครบทุกคน ถือ
ว่าไม่มีผลทางกฎหมาย เสรีไทยเคยให้ความร่วมมืออย่างดีกับฝ่ายสัมพันธมิตร รวมทั้งการดำเนิน
การต่างๆ ของรัฐบาลในขณะนั้น ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนไทยส่วนใหญ่ เป็นต้น
ส่วนการเข้าร่วมในองค์การสหประชาชาติของไทย ก็เพื่อหวังจะได้รับการยอมรับจากนานาชาติ
และได้รับผลประโยชน์ด้านต่างๆ เช่น การช่วยเหลือจากต่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ การทหาร
การเกษตร การสาธารณสุข ฯลฯ แต่นโยบายเช่นนี้ ส่งผลกระทบต่อขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว
ด้วย เพราะไทยไม่สามารถช่วยเหลือลาวอิสระได้อย่างเต็มที่ แม้กระนั้น ทางการไทยก็ยังปล่อย
ให้คนไทยไปรับจ้างรบ หรือเป็นข้าราชการในลาว และไม่เข้มงวดต่อการเคลื่อนไหวของลาวอิสระ
บริเวณชายแดนไทย นอกจากนั้น ยังมีความช่วยเหลือจากนายเตียง ศิริขันธ์ในทางลับต่อลาวอิสระ

⁵³ กจช., (3)สร.0201.9/6, เกี่ยวแก่การต่อสู้เพื่อเอกราชในอินโดจีน ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2489.

⁵⁴ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//30, บันทึกเรื่องการประชุมเกี่ยวกับการที่จะส่งมอบดินแดนให้แก่
ฝรั่งเศส โดย สว่าง นิลกำแหง กรมการเมืองตะวันตก กระทรวงการต่างประเทศ 24 ตุลาคม 2489. [เน้นข้อความโดย
ผู้อ้าง].

ด้วย ซึ่งเมื่อไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้แล้ว ก็จะเพิ่มความช่วยเหลือลาวอิสระในด้านต่างๆ มากขึ้น

4.3 การดำเนินงานของรัฐบาลลาวอิสระ

จากข้อจำกัดต่างๆ ในสภาวะหลังสงครามดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ส่งผลให้รัฐบาลและผู้นำทางการเมืองไทยฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระ ในช่วงแรกของการจัดตั้งรัฐบาลในดินแดนลาวได้มากนัก ดังนั้น รัฐบาลลาวอิสระในช่วงนี้จึงต้องพยายามช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ควบคู่กับการดำเนินการขอความช่วยเหลือและการรับรองสถานะของรัฐบาลจากนานาชาติ คณะรัฐบาลลาวอิสระชุดแรกที่ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2488 ล้วนแต่ประกอบไปด้วยชนชั้นนำลาว ในระดับเจ้านายลาว ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และบุคคลสำคัญที่เคยร่วมงานในขบวนการชาตินิยมลาวมาก่อน⁵⁵ โดยเฉพาะอนุชาของเจ้าเพชรราชทั้ง 2 องค์ คือ เจ้าสุวรรณภูมา และเจ้าสุภานุวงศ์ เจ้าลาวทั้งสองท่านนี้ นอกจากจะร่วมในคณะลาวอิสระแล้ว ต่อไปจะได้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อประวัติศาสตร์ลาว ในช่วงทศวรรษ 2490 ด้วย โดยเจ้าสุภานุวงศ์ จะเป็นผู้นำกลุ่มทหารลาวต่อสู้เพื่อเอกราชโดยรวมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเจ้าสุวรรณภูมาจะเป็นผู้นำลาวกลับไปเข้าร่วมกับฝรั่งเศสอีกครั้ง

ทั้งเจ้าสุวรรณภูมาและเจ้าสุภานุวงศ์มีอายุน้อยกว่าเจ้าเพชรราชหลายปี เจ้าสุวรรณภูมาเกิดวันที่ 7 ตุลาคม 2444 ส่วนเจ้าสุภานุวงศ์เกิดวันที่ 12 กรกฎาคม 2455 เจ้าเพชรราชและเจ้าสุวรรณภูมา

⁵⁵ รายนามคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลลาวอิสระ มีดังนี้

1) พระยาคำม้าว วิไล	นายกรัฐมนตรี
2) ท้าวกระต่าย โคน สโสฤทธิ	รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง
3) ท้าวหุຍ อภัย	รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ
4) เจ้าสุวรรณภูมา	รัฐมนตรีกระทรวงโยธาธิการ
5) พันตรีสิงห์ รัตนสมัย	รัฐมนตรีกระทรวงการป้องกันประเทศ
6) ท้าวอุ่น ชนะนิกร	รัฐมนตรีกระทรวงเกษตร
7) เจ้าสุภานุวงศ์	รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม
8) พระยาอุ่นเรือน นรสิงห์	รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทย
9) ท้าวเกื่อง ปทุมชาติ	รัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตร
10) ท้าวธรรม ชัยสิทธิเสนา	รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ
11) เจ้าสมเณิธ	รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยและยุติธรรม

นอกจากนี้ยังมี ท้าวบง ศรีรัตนกุล เป็นเลขานุการนายกรัฐมนตรี มหาสิลา วีรวงศ์ เป็นที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และท้าวทองคำ ประสานทองภักดี เป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ข้อมูลจาก ทองสา ไชยวงศ์คำดี และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 165-167.

เกิดจากชายองค์แรกของเจ้าบุญคง คือ เจ้าหญิงทองศรี ซึ่งมีเชื้อเจ้าเหมือนกัน ส่วนเจ้าสุภานุวงศ์เกิดจากชายองค์รอง⁵⁶ ชื่อหม่อมคำอ้วน เจ้าสุวรรณภูมาและเจ้าสุภานุวงศ์ ได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดจากโรงเรียนของฝรั่งเศสในอินโดจีน เรียนจบจากโรงเรียนมัธยมชื่อ ออลแบร์ ซาโร (Lycée Albert Sarraut) ตั้งอยู่ที่เมืองฮานอย หลังจากนั้น เจ้าสุวรรณภูมาไปศึกษาต่อจนได้ปริญญาทางวิศวกรรมไฟฟ้า จาก เอกอล สเปนเซียง เด ทราโว ปุบลิค เอ คู บาติมอง (Ecole Spécial des Travaux Publics et du Bâtiment) ในปี พ.ศ. 2471 เมื่อสำเร็จการศึกษา จึงกลับมาเป็นวิศวกรในกรมโยธาธิการของลาว ได้เลื่อนตำแหน่งเรื่อยๆ จนได้เป็นหัวหน้ากอง ข้าราชการลาวในหน่วยราชการนั้น ให้ความเคารพนับถือมาก งานสำคัญคือการซ่อมแซมวัดพระแก้วที่เวียงจันทน์ เจ้าสุวรรณภูมาแต่งงานกับ นางสาว อาลินา แคล อัลลาร์ด (Alina-Claire Allard) ลูกครึ่งชาวฝรั่งเศส-ลาว ในปี พ.ศ. 2483 ต่อมาจึงถูกฝรั่งเศสส่งไปก่อสร้างทางหลวงสายสำคัญๆ ทำให้เจ้าสุวรรณภูมามีชื่อเสียง ในฐานะวิศวกรชั้นนำของกรมโยธาธิการอินโดจีน ลักษณะนิสัยส่วนตัวของท่านคือเป็นคนสุขุม วางเฉย⁵⁷

ส่วนเจ้าสุภานุวงศ์ หลังจากที่ถูกจากโรงเรียนในฮานอยแล้ว จึงไปเรียนต่อที่เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ทางวิศวกรรมโยธาที่ เอกอล เด ปงต์ส เอ ซสแซ่ (Ecole des Ponts et Chaussées) ซึ่งเป็นที่ที่ยังไม่เคยมีคนเอเชียเรียนสำเร็จมาก่อน⁵⁸ และได้รับปริญญาทางชลประทานอีกสาขาหนึ่งด้วย เมื่อเรียนสำเร็จแล้ว เจ้าสุภานุวงศ์กลับมาทำงานในลาว อยู่กรมโยธาธิการเหมือนกับเจ้าสุวรรณภูมา แต่ฝรั่งเศสส่งตัวไปทำงานที่เมืองยาดริง ในประเทศเวียดนาม ขณะที่อยู่ในเวียดนามนั้น เจ้าสุภานุวงศ์แต่งงานกับหญิงชาวเวียดนาม ชื่อ นางสาวเล ทิ กี นัม (Le Thi Ky Nam) ซึ่งเป็นลูกสาวของเจ้าของโรงแรมแห่งหนึ่งในเมืองยาดริง อาจจะด้วยเหตุนี้ ทำให้ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนเวียดนาม ลักษณะนิสัยของเจ้าสุภานุวงศ์จะเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ และค่อนข้างเด็ดเดี่ยวในความเชื่อของตน⁵⁹

ในช่วงแรกตั้งรัฐบาลลาวอิสระนั้น เจ้าสุภานุวงศ์ยังไม่ได้อยู่ในเวียงจันทน์ เนื่องจากในวันที่ 6 ตุลาคม 2488 ท่านและกองทหารลาวส่วนหนึ่งอยู่ที่เมืองฮานอย ประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่เวียดนามประกาศเอกราชได้ไม่นาน (เวียดนามประกาศเอกราชในวันที่ 2 กันยายน 2488) ทำให้ได้พบกับโฮจิมินห์ผู้นำเวียดนามเป็นส่วนตัวเป็นครั้งแรก และได้แสดงความจำนงต่อโฮจิมินห์ว่า ต้องการจะปลดปล่อยลาวให้เป็นอิสระ คิดว่าการจะต่อสู้ให้ได้ชัยชนะต่อฝรั่งเศสนั้น

⁵⁶ Arthur J. Dommen, op. cit., p.24.

⁵⁷ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.149, ดูเพิ่มเติมได้จาก Martin Stuart-Fox, op. cit., p. 36 และ สุทัศน์ มั่งไธสง, “ขบวนการกู้ชาติลาว: ศึกษารณคดี “ลาวอิสระ” ในระหว่าง ค.ศ. 1945-1949,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539), หน้า 88.

⁵⁸ ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 197.

⁵⁹ Arthur J. Dommen, op. cit., p.21.

จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากเวียดนาม เวียดนามและลาวจะต้องร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอกราช เพราะขณะนั้นคนฝรั่งเศสในลาวยังมีจำนวนน้อยกว่ากองกำลังของลาวและเวียดนาม จึงควรจะริบร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศสให้เร็วที่สุด ในครั้งนั้น เจ้าสุภานุวงศ์ได้พยายามสร้างฐานการเคลื่อนไหวของลาวในเมืองเว้ ของประเทศเวียดนามขึ้นด้วย⁶⁰ ทางฝ่ายโฮจิมินห์ตอบไมตรีกลับมาถึงเจ้าเพชรราชผู้นำขบวนการลาวอิสระว่า เวียดนามเห็นใจขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว แต่ขอให้ทางเจ้าเพชรราชปกป้องคนเวียดนามในลาวด้วย แล้วทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Democratic Republic of Vietnam: DRV) จะให้ยืมเงินจำนวน 3,000,000 เปียต⁶¹ จากนั้น วันที่ 8 ตุลาคม 2488 จากการประชุมที่เมืองท่าแขก มีการจัดตั้ง “กองกำลังต่อสู้เพื่อปลดปล่อยและป้องกันตนเองของลาว” (Liberation and Defense of Laos) โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้บัญชาการทหาร และท้าวอุ่น ชนะนิกรเป็นรองผู้บัญชาการทหาร ซึ่งช่วงนี้ เป็นการทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ ระหว่างขบวนการลาวอิสระและขบวนการของเวียดนาม ร่วมกันจัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อเอกราชของคนลาว” (Laotian Independence Committee) มีฐานปฏิบัติการอยู่ที่เมืองสุวรรณเขต แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานใดบ่งบอกได้ชัดเจนว่า เจ้าเพชรราชรู้สึกร้อยเปอร์เซ็นต์เกี่ยวกับการร่วมมือระหว่างลาวและเวียดนามในครั้งนี้ แต่ด้วยความจำเป็นด้านความมั่นคงของลาวอิสระ ทำให้ต้องยอมรับร่วมมือกันที่สุดในที่สุด⁶² รัฐบาลลาวอิสระลงนามในสัญญาทางด้านการทหารร่วมกับเวียดนาม ในเดือนพฤศจิกายน 2488 โดยในความตกลงนี้มีเนื้อหาหลักคือ

1. ปกป้องรักษาเอกราชของชาติไว้ให้มั่นคง
2. ร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม
3. พวกอาณานิคมฝรั่งเศสเป็นศัตรู
4. ไม่รับรู้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสในดินแดนลาว⁶³

นอกจากความพยายามติดต่อกับประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ให้เห็นใจช่วยเหลือลาว แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะทั้งสองประเทศนั้นสนับสนุนให้ฝรั่งเศสกลับมาปกครองลาวดั้งเดิม ทางคณะลาวอิสระยังติดต่อขอความช่วยเหลือจากประเทศจีนในทางลับด้วย โดยพระยาคำม้าว วิไลเป็นผู้ไปติดต่อ ตั้งแต่ก่อนที่จะตั้งรัฐบาลลาวอิสระ ทำให้เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามก็ลี้ภัยออกไปจากลาว จีนที่เข้ามาปลดอาวุธญี่ปุ่นทางเหนือของลาว (เหนือเส้นขนานที่ 16) จึงปลดอาวุธทหารฝรั่งเศส และดูแลความสงบเรียบร้อยในช่วงที่ลาวอิสระยึดเวียงจันทน์ พร้อมทั้งรับปากว่าจะรับเรื่องของลาวอิสระไป

⁶⁰ Geoffrey C. Gunn, op. cit., pp.149-150.

⁶¹ Christopher E. Goscha, op. cit., p.149.

⁶² Ibid., p.150.

⁶³ ทองสา ไชยวงศ์คำดี และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 173.

ติดต่อกับคณะกรรมการของชาติฝ่ายสัมพันธมิตรให้ด้วย⁶⁴ แต่ในที่สุดจีนก็ต้องออกไปจากประเทศลาว ตามข้อตกลงที่ทำไว้กับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2489 เพื่อเปิดทางให้ฝรั่งเศส กลับเข้าไปปกครองลาว แลกกับการที่ฝรั่งเศสจะเลิกผูกขาดทางเศรษฐกิจ ให้สิทธิพิเศษในการขยายดินแดนของจีน รวมถึงให้สิทธิพิเศษทางการค้ากับประเทศจีนด้วย⁶⁵ สรุปได้ว่า ลาวอิสระใช้โอกาสในช่วงที่ญี่ปุ่นแพ้สงคราม และฝรั่งเศสยังไม่ทันกลับเข้ามายึดครองลาวอีกครั้ง ดิ้นรนขอความช่วยเหลือจากประเทศต่างๆ ทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ไทย จีน และเวียดนาม ไม่ว่าแนวทางของประเทศนั้นจะมีอุดมการณ์โน้มเอียงไปทางฝ่ายโลกเสรี เป็นกลาง หรือคอมมิวนิสต์ โดยที่ทางรัฐบาลและผู้นำทางการเมืองไทยไม่สามารถให้ความช่วยเหลือใดๆ ได้เต็มที่ในช่วงเวลาอันยุ่งยากนี้

ต่อมาเมื่อตั้งสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐบาลลาวอิสระจึงแถลงนโยบายอย่างเป็นทางการต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเนื้อหาหลักดังนี้

1. รัฐบาลนี้จะถือหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด
2. นโยบายการคลัง รัฐบาลจะพยายามแก้ไขการเงินในประเทศลาวให้ดีขึ้น
3. สำหรับต่างประเทศ รัฐบาลนี้จะพยายามติดต่อกับสหประชาชาติทุกๆ ทางจนสุดความสามารถ เพื่อให้ประเทศได้เอกราชอย่างสมบูรณ์

สามารถ เพื่อให้ประเทศได้เอกราชอย่างสมบูรณ์

4. การศึกษาของชาติ การเศรษฐกิจของชาติ และการคมนาคม รัฐบาลนี้ก็จะได้พยายามส่งเสริมให้ดีขึ้น⁶⁶

จากนโยบายที่ประกาศออกมาอย่างเป็นทางการของรัฐบาลลาวอิสระนี้ จะเห็นได้ว่า นโยบายทางด้านต่างประเทศ เน้นไปที่การพยายามติดต่อกับประเทศต่างๆ ในสหประชาชาติ เพื่อให้ลาวได้รับความเห็นใจและให้ได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ เรื่องนี้ถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการดำเนินการของนักชาตินิยมลาวมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง และแม้จะสิ้นสุดสงครามไปแล้ว ก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายนี้ได้ ความหวังในการที่ประเทศลาวจะได้รับความเห็นใจ มีอยู่เลือนลางมาก เพราะฝรั่งเศสต้องการกลับมาปกครองลาวดังเดิม นอกจากนั้น ยังมีเรื่องสำคัญที่รัฐบาลลาวอิสระต้องรีบดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อความมั่นคงของรัฐบาล ดังนี้

4.3.1. จัดตั้งสมาคมลาวเป็นลาว

เมื่อขบวนการลาวอิสระประกาศเอกราช จัดตั้งสภาผู้แทนประชาชนและคณะรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มผู้ก่อการจลาจล บุคคลสำคัญส่วนใหญ่ได้เข้าไปเป็น

⁶⁴ กจข., (3)สร.0201.9/4, คำแถลงนโยบายและคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลาว ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2488.

⁶⁵ Christopher E. Goscha, op. cit., p.153.

⁶⁶ กจข., (3)สร.0201.9/4, คำแถลงนโยบายและคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลาว ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2488.

คณะรัฐบาลและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนประชาชน แต่เนื่องจากคณะกรรมการราษฎร มีทั้งที่เป็นกลุ่มคนที่เริ่มมาจากการทำงานในคณะก๊อติสระภาพลาว ที่ตั้งในปี พ.ศ. 2483 เช่น มหาสิลา วีรวงส์ กลุ่มคนที่ร่วมในขบวนการเสรีลาวหรือลาวอิสระ เช่น ท้าวอู่่น ชนะนิกร ท้าวกระต่าย โคนส โสฤทธิ และบางคนที่เพิ่งเข้ามาอย่างเต็มตัวในภายหลังช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น เจ้าสุภานุวงศ์ เจ้าสุวรรณภูมา เป็นต้น แม้ว่ากลุ่มชาตินิยมลาวเหล่านี้ ส่วนใหญ่เคยร่วมงานกันมาก่อน โดยสังกัดอยู่กับคณะก๊อติสระภาพลาว และเสรีลาวหรือลาวอิสระ เนื่องจากในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง คณะก๊อติสระภาพลาวได้เข้าร่วมในเสรีลาวด้วย แต่บางคนก็เคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสมาก่อน การมารวมตัวกันเป็นคณะกรรมการราษฎร เพื่อจัดตั้งสภาผู้แทนฯ และคณะรัฐบาลในครั้งนี้ ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นว่า บางคนฝักใฝ่ฝ่ายฝรั่งเศส บางคนฝักใฝ่ฝ่ายไทย บางคนฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนาม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น ทางคณะผู้นำทางการเมืองลาวจึงจัดตั้ง “สมาคมลาวเป็นลาว” ขึ้น เพื่อรวมกลุ่มคนต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว และเพื่อดำเนินการสนับสนุนรัฐบาลลาวอิสระในด้านต่างๆ ให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง ดังที่มหาสิลา วีรวงส์กล่าวว่า

ในเวลานั้น ได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันไปในทางที่ไม่เป็นมงคลบางประการ คือบางคนยังมีใจฝักใฝ่ต่อฝรั่งเศสอยู่ก็มี และบางคนก็ถูกหาว่าไปนิยมแกว บางพวกก็ถูกหาว่าไปนิยมไทย จนได้มีคำพูดต่อมาว่าลาวเป็นแกวก็มี ลาวเป็นฝรั่งเศสก็มี ลาวเป็นไทยก็มี เพื่อกำจัดคำพูดดังกล่าว และเพื่อความสามัคคีมั่นคงของคนในชาติ คณะผู้ก่อการที่ได้ยุบตัวลงแล้วนั้น ใช้อักษรย่อว่าสมาคม “ล.ป.ล.” ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้เข้มแข็งในทุกกรณี สมาคมนี ตั้งอยู่ที่บ้านของท้าวคำไบ พิลาพันเดช ในนครเวียงจันทน์ โดยความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือของท้าวคำไบเอง ประธานของสมาคมคือ พ.อ.บง ศรีรัตนกุล รองประธานคือ ท้าวคำไบ พิลาพันเดช ที่ปรึกษาของสมาคมคือ ท้าวคำพอน พลราช และประกอบด้วยกรรมการซึ่งเป็นผู้ก่อการ 8 คน และเลขานุการ 3 คน⁶⁷

เมื่อสมาคมลาวเป็นลาวตั้งขึ้นในเวียงจันทน์แล้ว จึงขยายสาขาออกไปในแขวงต่างๆ คือแขวงหลวงพระบาง มีเจ้าศรีสุมังค์ ศรีเฉลิมศักดิ์ เป็นประธาน แขวงสุวรรณเขต มีท้าวอู่่น ชนะนิกร เป็นประธาน แขวงเชียงขวาง มีท่านภูมิ วงวิจิตรเป็นประธาน และแขวงคำม่วน มีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธาน หลังจากนั้นได้จัดตั้งกองทัพราษฎรขึ้นภายใต้การนำของ พันตรีสิงห์ รัตนสมัย เพื่อต่อต้าน

⁶⁷ มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 18.

กองกำลังของฝรั่งเศส และขยายไปตั้งกองทัพราษฎรขึ้นอีกในแขวงต่างๆ โดยมีประธานของสมาคมลาวเป็นลาวในแขวงนั้นๆ เป็นผู้ควบคุมกองทัพ⁶⁸

ทั้งนี้ การตั้งสมาคมลาวเป็นลาว ในอีกแง่หนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้นำลาว คือการตั้งสมาคมนี้ขึ้นเพื่อความสะดวกคล่องตัวในการติดต่อขอความช่วยเหลือจากต่างชาติ แทนการติดต่ออย่างเป็นทางการในนามของรัฐบาล ซึ่งจะเสี่ยงต่อความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกฝ่ายสัมพันธมิตร และรัฐบาลของประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ สมาคมนี้ยังทำให้การติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำทางการเมืองไทยที่ให้การช่วยเหลือในทางลับสะดวกมากยิ่งขึ้น ดังเช่นการช่วยเหลือด้านการเงิน และอาวุธของนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นต้น

4.3.2. กำหนดธงชาติลาวขึ้นใช้

รัฐบาลลาวอิสระดำเนินการสร้างสัญลักษณ์ของประเทศลาว คือ กำหนดลักษณะของธงชาติลาว แต่เดิมลาวมีเพียงธงประจำองค์เจ้ามหาชีวิต เป็นธงช้างเผือกสามเศียร ตามพระนามโบราณว่า “พระเจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง” ทางคณะรัฐบาลไม่ต้องการใช้ธงนี้ จึงประกาศใช้ธงชาติลักษณะใหม่ขึ้น มีรูปลักษณะและความหมายดังนี้

1.) พื้นธงส่วนกลาง เป็นสีฟ้ายาวไปตามทางยาว สองขอบแผ่นสีฟ้าเป็นสีแดง ส่วนยาวๆ กว่าส่วนกว้างหนึ่งส่วนสาม พื้นสีฟ้านี้หมายถึงผืนแผ่นดินลาวที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีสีเขียวอยู่ทุกฤดูกาล หรือหมายความว่า พื้นฟ้าอันเป็นที่อาศัยของดาวนพเคราะห์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นของสูง ควรเคารพนับถือ

2.) อยู่ตรงกลางแผ่นผ้าอันเป็นสีฟ้า นั้น คือ แผ่นสีขาวรูปกลมเหมือนจันทร์วันเพ็ญ หมายถึงความบริสุทธิ์แห่งจิตใจของคนลาว และหมายถึงองค์กษัตริย์ของลาว ที่มีนามว่าพระเจ้าล้านช้างร่มขาว และพุทธศาสนา

3.) แผ่นผ้าสีแดงอยู่สองข้างสีฟ้า นั้น มีส่วนกว้างเท่าครึ่งหนึ่งของแผ่นสีฟ้า สีแดงสองข้างนี้หมายถึงเลือดของประชาชนลาว ที่จะยอมเสียสละเพื่อรักษาผืนแผ่นดินอันเขียวงาม ดูกดิ่งผืนฟ้า นั้นไว้ให้เป็นอิสระเสรีมีเอกราชตลอดไป⁶⁹

นอกจากนั้น รัฐบาลลาวยังประกาศให้ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาราชการ จัดทำเพลงชาติ และดำเนินการโฆษณาให้ประชาชนสนับสนุนการขับไล่ฝรั่งเศสออกไปจากลาวให้หมด ด้วยการใส่เพลงปลุกใจ เช่น เพลงลาวรวมใจ เพลงจำปาเมืองลาว เพลงรักชาติลาว เป็นต้น⁷⁰

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19, ดูเพิ่มเติมได้จาก สุทัศน์ มั่งไธสง, อ้างแล้ว, หน้า 91.

⁷⁰ สุทัศน์ มั่งไธสง, อ้างแล้ว, หน้า 91-94.

การจัดทำธงชาติลาวนี้ ถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมของชาติลาว ธงชาติลาวที่จัดทำขึ้นใหม่นี้ มีรูปแบบที่ทันสมัย ใช้สีและสัญลักษณ์ที่เรียบง่าย แต่สามารถสื่อความหมายแทนชาติลาวได้อย่างชัดเจน แทนที่ธงประจำองค์เจ้ามหาชีวิตเดิม แสดงถึงแนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ที่ยอมเสียสละชีวิตเพื่อรักษาเอกราชของชาติลาว เมื่อพิจารณาแล้ว การเปลี่ยนรูปลักษณ์ของธงชาติลาว ก่อนข้างใกล้เกี่ยวกับการเปลี่ยนรูปลักษณ์ของธงชาติไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 นั่นเอง

4.3.3. การจัดการด้านการเงิน

สืบเนื่องมาจากสถานการณ์การเงินของรัฐบาลลาวอิสระที่ยังไม่มั่นคง จากความขัดสนในช่วงภาวะสงคราม ทำให้เงินคงคลังของลาวเหลืออยู่ไม่มากนัก การค้าของลาวส่วนใหญ่ก็อยู่ในมือพ่อค้าคนจีน⁷¹ สมาคมลาวเป็นลาว จึงขออนุญาตจากรัฐบาล เรียกรายเงินจากรายการทั่วประเทศ เพื่อนำมาซื้ออาวุธ ในส่วนของรัฐบาลลาวอิสระก็ได้ติดต่อกับเวียดนาม ขอแบ่งส่วนเงินงบประมาณส่วนกลางของอินโดจีน ที่เดิมฝรั่งเศสเคยเก็บรวมกันไว้มาใช้ แต่ยังไม่ทันได้รับเงิน ทางรัฐบาลเห็นว่าจำเป็นต้องพิมพ์ธนบัตรมาใช้เป็นการชั่วคราวก่อน ส่วนความช่วยเหลือทางการเงินจากทางฝ่ายไทย ทางรัฐบาลลาวคงจะไม่ได้รับมากนัก เพราะทางไทยเองต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามเหมือนกัน และยังหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือทั้งทางด้านการเงิน และอื่นๆ จากสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ความช่วยเหลือของไทยทางด้านการเงินต่อรัฐบาลลาวอิสระในช่วงนี้จึงไม่น่าจะมีมากนัก ทำให้รัฐบาลลาวอิสระและสมาคมนาวเป็นลาว ต้องหาเงินทุนในการดำเนินการด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการรอรับความช่วยเหลือจากไทยเท่านั้น

4.3.4. จัดตั้งโรงเรียนนายร้อยชั่วคราว

ปัญหาสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของรัฐบาลลาวอิสระในขณะนั้นคือ ยังไม่มีกำลังทหารที่แท้จริงที่พอจะด้านทางฝรั่งเศสได้ แม้ว่าจะมีคนลาวได้เคยเป็นทหารอยู่ในกองทัพฝรั่งเศสมาก่อน แต่ก็ไม่มีใครได้รับยศถึงชั้นนายร้อยเลยสักคนเดียว ชั้นสูงสุดมีเพียงแค่ชั้นจ่าเท่านั้น เนื่องจากฝรั่งเศสไม่ไว้ใจคนลาว และนำคนเวียดนามมาเป็นทหารแทน ดังนั้น ทางรัฐบาลลาวอิสระจึงจัดตั้งโรงเรียนนายร้อยชั่วคราวขึ้น เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2488 มีหลักสูตรอบรมเพียง 3 เดือน เพื่อให้รู้จักยุทธวิธีการรบและการใช้อาวุธ ทั้งนี้ ทางสมาคมนาวเป็นลาว ได้ติดต่อนายทหารไทย ซึ่งเป็นคนทางภาคอีสาน ชื่อ นายร้อยเอกเก่ง (ไม่ทราบนามสกุล) มาเป็นครูสอน เพราะเคยมีประสบการณ์ในสนามรบ

⁷¹ Martin Stuart-Fox, op. cit., p.83.

จริงด้านเชียงตุงมาก่อน⁷² และนอกจากการติดต่อคนไทยมาสอนด้านทหารแล้ว ในช่วงนี้ ยังมีคนไทยจากฝั่งประเทศไทย ข้ามไปรับราชการในลาวด้วย ดังที่ได้เคยกล่าวถึงตัวอย่างจดหมายของอดีตเสรีไทยที่ไปรับราชการเป็นครูฝึกทหารในลาว ซึ่งกล่าวถึงการที่มีคนไทยเข้าไปรับราชการทหารในลาวจำนวนมากไม่น้อย สาเหตุที่ลาวต้องการให้คนไทยข้ามมารับราชการในลาว คือ ขณะนั้นในลาวกำลังขาดแคลนข้าราชการ นับตั้งแต่ตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ลงมาจนถึงชั้นเสมียน การขาดแคลนข้าราชการในครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลลาวอิสระ ไม่ส่งเสริมข้าราชการชาวเวียดนาม เหมือนกับที่ฝรั่งเศสเคยส่งเสริมอีกต่อไปแล้ว และทางประเทศเวียดนามเองก็ประกาศเอกราช ข้าราชการชาวเวียดนามในลาวจึงกลับไปประเทศเวียดนามเป็นจำนวนมาก⁷³

เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานของรัฐบาลลาวอิสระในช่วงหลังสงครามนี้ พบว่ารัฐบาลยังไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก เนื่องจากประสบปัญหาเรื่องสำคัญ คือ การขาดแคลนเงินทุน ปัญหาจากการเผชิญหน้ากับกองทัพอังกฤษ ที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในลาว และต้องพบกับการโจมตีของฝรั่งเศสที่อยู่นอกเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระยะนี้ ฝรั่งเศสเริ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้นจากการสนับสนุนทางอาวุธและยุทธภัณฑ์จากอังกฤษ ทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องสั่งการให้กองกำลังไปต่อสู้ปราบปรามอยู่ตลอดเวลา⁷⁴ ส่วนการดำเนินการต่างๆ ที่ไม่เป็นทางการนั้นจะทำผ่านทางสมาคมลาวเป็นลาว ไม่ว่าจะเป็นการระดมเงินไปจัดซื้ออาวุธ การฝึกกำลังพลตามชายแดน และการติดต่อกับต่างประเทศอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น ถือได้ว่าการตั้งสมาคมลาวเป็นลาวนี้ก็เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการต่างๆ เพื่อรัฐบาลลาวอิสระจะได้มีภาพลักษณ์ที่บริสุทธิ์และมั่นคงในสายตาของต่างชาติ เพราะสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงให้มากในเวลานี้ คือ การพยายามให้ต่างชาติประกาศรับรองรัฐบาลลาวอิสระอย่างเป็นทางการ เพราะแม้ว่าจะตั้งรัฐบาลลาวอิสระ และมีสภาผู้แทนประชาชนแล้ว แต่ก็ยังไม่มีประเทศใดรับรองเอกราชและอิสรภาพของลาวเลย มีเพียงประเทศเวียดนาม ซึ่งมีสภาพไม่มั่นคงเหมือนกับลาวเท่านั้นที่รับรู้ ฝรั่งเศสคัดค้านการตั้งรัฐบาลลาวอิสระ และถือว่าเจ้าศรีสว่างวงศ์ยังคงเป็นกษัตริย์ของประเทศลาว และพระองค์ยินยอมให้ฝรั่งเศสกลับมาปกครองลาวดั้งเดิมแล้ว ดังนั้น กองทหารฝรั่งเศสซึ่งมีอังกฤษหนุนหลังจึงเริ่มยึดครองลาวคืนในหลายๆ พื้นที่ เมื่อไม่มีหนทางใดที่จะเจรจาประนีประนอมกันได้ กองทหารของรัฐบาลลาวอิสระจึงต้องต่อสู้กับฝรั่งเศสด้วยกำลังทหาร

การสู้รบระหว่างลาวกับฝรั่งเศสเริ่มขึ้นในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2488 ที่บ้านเกิน เมืองทุรคม (เป็นเมืองทางชายแดนของลาว) กองทหารฝรั่งเศสประมาณ 500 คน ยึดเมืองไว้ เนื่องจากกองทหาร

⁷² มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 20.

⁷³ ศรีกรุง 25, 6376 (6 มิถุนายน 2488): 1-2.

⁷⁴ ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 205.

ลาว ซึ่งนำโดยท้าวคำพอน พลราช มีจำนวนประมาณ 160 คนเท่านั้น และมีเพียงอาวุธเก่าที่เก็บได้จากญี่ปุ่น และในวันที่ 3 มกราคม 2489 ทหารฝรั่งเศสประมาณ 600 คน ยึดบ้านท่าเตื่อ (ตรงข้ามกับจังหวัดหนองคายของไทย) หลังจากนั้นก็มี การปะทะกันระหว่างทหารฝรั่งเศสกับทหารลาวเรื่อยมา⁷⁵ ต่อมาในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2489 กองทหารอังกฤษถอนตัวออกจากประเทศลาวเพื่อให้ฝรั่งเศสเข้าปกครองลาว และจีนถอนกำลังทหารออกจากลาวในช่วงปลายเดือนมีนาคม 2489⁷⁶ รัฐบาลลาวอิสระต้องพบกับสถานการณ์ที่เลวร้ายมากขึ้นอีก เมื่อประเทศเวียดนามที่เคยทำการสู้รบกับลาวต่อต้านฝรั่งเศส เปลี่ยนแปลงท่าทีไปทำความตกลงร่วมมือกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2489 โดยโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำรัฐบาลเวียดนาม ทำสัญญากับข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศส ใจความสำคัญในสัญญานี้คือ รัฐบาลฝรั่งเศสรับรองสาธารณรัฐเวียดนาม (Republic of Vietnam) หมายถึง อันนัม ดังเกี๋ย และโคชินจิ้น เป็นเสรีรัฐ มีรัฐบาล รัฐสภา กองทัพ การคลังของตนเองได้ มีฐานะเป็นสหพันธ์ร่วมอยู่ในสหภาพฝรั่งเศส (Union Française) ส่วนทางเวียดนามก็ทำสัญญาทางทหารตอบแทนให้ฝรั่งเศสอีกฉบับหนึ่ง มีใจความสำคัญคือ ให้กองทหารฝรั่งเศสดูแลอินโดจีนภาคเหนือ ตั้งแต่เส้นขนานที่ 16 แทนที่กองทหารจีนซึ่งกำลังจะออกไป กองทหารนี้จะอยู่ภายใต้คำสั่งของกองทหารฝรั่งเศสซึ่งจะมีคนเวียดนามเป็นที่ปรึกษา เมื่อโฮจิมินห์ทำสัญญากับฝรั่งเศสแล้ว การรบในเวียดนามจึงยุติลงชั่วคราว ฝรั่งเศสถือโอกาสนี้ ส่งทหารเข้ามาในประเทศลาวมากยิ่งขึ้น เพื่อดำเนินการยึดดินแดนลาวต่อไป⁷⁷ เท่ากับว่าในช่วงนี้ กองทัพลาวภายใต้รัฐบาลลาวอิสระต้องพึ่งพาตนเองอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างจริงจังจากประเทศใด ดังที่ท้าวอุ้น ชนะนิกรกล่าวว่า

พวกฝรั่งเศสที่อยู่ในป่าก็เริ่มบุกโจมตีพวกเราตั้งขึ้น ทั้งนี้ด้วยการสนับสนุนทางอาวุธ ยุทธภัณฑ์จากกองทัพอังกฤษนั่นเองส่วนหนึ่ง... พวกเราลาวอิสระนั้นต้องต่อสู้ด้วยกำลังของตนเองอยู่อย่างโดดเดี่ยว ปราศจากชาติใดฝ่ายใดมาช่วยเหลือ⁷⁸

ในที่สุดฝรั่งเศสสามารถกลับมายึดครองลาวทั้งเมืองทางเหนือและเมืองทางใต้ ได้เกือบทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ท้าวอุ้น ชนะนิกรซึ่งรับผิดชอบดูแลประชาชนที่เมืองสุวรรณเขต จึงเจรจากลกับฝรั่งเศส ยินยอมให้ฝรั่งเศสยึดเมือง โดยประกาศให้ประชาชนอพยพหนีไปอยู่ที่ อ. มุกดาหารใน

⁷⁵ ศรีกรุง 25, 6519 (24 พฤศจิกายน 2488): 1-2.

⁷⁶ กช., สร.0201.37.6/11, พลเมืองอินโดจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทย ลงวันที่ 29 มีนาคม 2489.

⁷⁷ Christopher E. Goscha, op. cit., pp.153-154, ดูเพิ่มเติมได้จาก ดิเรก ชัยนาม, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511), หน้า 306 และ มหาสิลา วีระวงส์, อ่างแล้ว, หน้า 24.

⁷⁸ ท้าวอุ้น ชนะนิกร, อ่างแล้ว, หน้า 195.

ประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เมื่อประชาชนลาวและกองกำลังลาวอิสระกลุ่มสุดท้ายของ ท้าวอุ่น ชนะนิกรเดินทางข้ามแม่น้ำโขงมาแล้ว ทางของไทยได้ส่งนายยุทธ หนูนภักดี ซึ่งเป็นนายอำเภอ มุกดาหาร พร้อมกับกำลังตำรวจมาดูแลผู้อพยพ และชาวมุกดาหารก็ให้ความช่วยเหลือผู้อพยพชาว ลาวด้วย⁷⁹ แม้ว่าทางการไทยทำการปลดอาวุธลาวอิสระก็จริง แต่ลาวอิสระได้เตรียมอาวุธที่ใช้การ ไม่ได้มามอบให้กับทางไทยไว้แล้ว ดังนั้น ลาวอิสระจึงยังคงพ้อมีอาวุธที่ยังใช้การ ได้ไว้ในครอบ ครอง และตั้งค่ายอยู่ทางฝั่งไทยที่บ้านคอนก่อ ห่างจาก อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย ประมาณ 5 กิโลเมตร⁸⁰

เมื่อท้าวอุ่น ชนะนิกรทิ้งเมืองสุวรรณเขตแล้ว ฐานที่มั่นของลาวอิสระอีกแห่งหนึ่งคือ เมืองท่า แยก ซึ่งมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้บัญชาการใหญ่ ก็กำลังถูกฝรั่งเศสปิดล้อม ประชาชนทยอยอพยพหนี มาอยู่ที่จังหวัดนครพนมของไทย ต่อมาในวันที่ 20 มีนาคม 2489 ฝรั่งเศสโจมตีเมืองท่าแยกอย่าง หนัก เมื่อเห็นว่าไม่มีทางสู้ ในวันที่ 22 มีนาคม เจ้าสุภานุวงศ์จึงหนีออกจากเมืองท่าแยกพร้อมกับ กองกำลังลาวอิสระทางเรือ ข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทย แต่เรือของท่านโดนเครื่องบินฝรั่งเศสยิง จนตัว ท่านได้รับบาดเจ็บ การรบครั้งนั้นถือเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของคนลาว คนเวียดนามที่ ช่วยลาวรบ และทหารของฝรั่งเศส⁸¹ ต่อมาในวันที่ 25 มีนาคม รัฐบาลลาวอิสระที่เวียงจันทน์ ประกาศให้ประชาชนอพยพออกจากเวียงจันทน์ ประชาชนลาวจำนวนมากหนีไปทางฝั่งประเทศ ไทย และเพื่อความสะดวกในการต่อสู้ คณะรัฐมนตรีลาวจึงตกลงมอบภารกิจการป้องกันเวียงจันทน์ ให้กระทรวงกลาโหม ซึ่งมีพันตรีสิงห์ รัตนสมัย เป็นรัฐมนตรีว่าการฯ คุณแลร์กษาคินแดนลาวทางใต้ และให้ท้าวอุ่น ชนะนิกรซึ่งกลับเข้ามาในลาวอีกครั้ง คุณแลร์กษาคินแดนทางเหนือ⁸²

คณะรัฐบาลลาวอิสระบางส่วนหนีไปอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ทูลเชิญให้เจ้ามหาชีวิต ศรีสว่างวงศ์ครองราชย์ดั้งเดิม เพื่อให้เป็นหลักของประชาชนลาวทั้งประเทศในช่วงสถานการณ์ที่ กำลังวุ่นวายเช่นนี้ เจ้าศรีสว่างวงศ์จึงขึ้นครองราชย์ พระราชทานอภัยโทษแก่คณะผู้ก่อการของ รัฐบาลลาวอิสระ และพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ให้กับรัฐบาลลาวอิสระ ประกอบด้วย ทองคำหนัก 52 กิโลกรัม และเงินอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งก่อนที่รัฐบาลลาวอิสระจะหนีมายังประเทศไทย

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 217.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 238.

⁸¹ กจช., (2)สร.0201.18.2/4, ลาวอิสระเสียท่าแยกแล้ว จากหนังสือพิมพ์ อีสธรรม ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 วันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม 2489, ดูเพิ่มเติมได้จาก ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 221, Martin Stuart-Fox, op. cit., p.65 และ ศรีพนม สิงห์ทอง และทำนอง ประชาธิปไตย, สงครามยึดเอื้อในลาวและเวียดนาม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอเดีย สโตร์, 2507), หน้า 27-28.

⁸² ท้าวอุ่น ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 228-229.

ได้ด้วยทองคำคืนแก่พระองค์⁸³ ต่อมาในวันที่ 24 เมษายน 2489 ฝรั่งเศสสามารถยึดเมืองเวียงจันทน์ได้ และรุกไปยังเมืองหลวงพระบาง จนกระทั่งยึดหลวงพระบางได้ ในวันที่ 13 พฤษภาคม ปีเดียวกัน เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์สั่งให้ทหารลาววางอาวุธ เพื่อรักษาชีวิต⁸⁴

สรุปสถานการณ์ของลาวในช่วงที่ญี่ปุ่นแพ้สงคราม เดือนสิงหาคม 2488 และความช่วยเหลือของไทยคือ ตั้งแต่สงครามยุติ ขบวนการลาวอิสระใช้โอกาสที่ฝรั่งเศสยังไม่ทันกลับเข้ามายึดครองลาวดั้งเดิม ประกาศเอกราชและจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น ภายใต้การนำของเจ้าเพชรราช และกลุ่มชาตินิยมลาวที่มีบทบาทเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราช ทั้งในประเทศลาว และหลบหนีฝรั่งเศสมาเคลื่อนไหวในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 การร่วมงานกับเสรีไทยสายอีสาน จัดตั้งเสรีลาวหรือคณะลาวอิสระในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง รวมทั้งการจัดตั้งคณะรัฐบาลลาวอิสระในประเทศลาว ในช่วงหลังสงคราม ซึ่งในระยะแรกของการยึดครองลาวต่อจากญี่ปุ่น ขบวนการลาวอิสระยังได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและจีน ที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ไม่กี่เดือนหลังจากนั้น ทั้งสองชาติหันไปสนับสนุนฝรั่งเศสให้กลับเข้ามาปกครองอินโดจีนอีกครั้ง และจากความช่วยเหลือของอังกฤษ ทำให้ฝรั่งเศสมีกองกำลังที่เข้มแข็งมากขึ้น จนสามารถยึดครองลาวจากกองกำลังของลาวอิสระได้ในที่สุด ทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องอพยพหนีมาตั้งรัฐบาลลาวอิสระในประเทศไทย ซึ่งทางไทยก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระได้มากนัก เนื่องจากสถานการณ์ที่ต้องเจรจาเลิกภาวะสงครามกับนานาชาติ และขอสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จะแสดงออกอย่างเป็นทางการได้เพียงแค่การช่วยเหลือผู้อพยพหนีภัยสงคราม ตามหลักมนุษยธรรมเท่านั้น

เมื่อพิจารณาขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชลาว ซึ่งเป็นขบวนการชาตินิยมสมัยใหม่ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา สามารถแยกอธิบายให้เห็นได้ชัดเจนดังนี้ ขบวนการชาตินิยมสมัยใหม่ต่อสู้เพื่อเอกราชขบวนการแรกที่ตั้งขึ้น คือ คณะกู้อิสรภาพลาว นำโดยมหาสิลา วีรวงส์ และอดีตนักศึกษาจากวิทยาลัยปาวี ซึ่งเป็นโรงเรียนสมัยใหม่ที่ฝรั่งเศสตั้งขึ้นในลาว ในระยะแรกคณะกู้อิสรภาพลาวพยายามเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในลาว โดยการเรียกร้องให้ประชาชนลาวร่วมกันต่อต้านฝรั่งเศส แต่ถูกฝรั่งเศสปราบปรามจนกระทั่งต้องอพยพมาไทย ตามคำชักชวนของรัฐบาลไทยขณะนั้น นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มชาตินิยมลาว เช่น ท้าวฮุ่น ชนะนิกรที่เข้าร่วมงานกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อต้านฝรั่งเศส ทั้งสองกลุ่มนี้รวมตัวกันจัดตั้งขบวนการเสรีลาว หรือลาวอิสระ ภายใต้การสนับสนุนของเสรีไทย และประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ร่วมกับเสรีไทยปฏิบัติการต่อต้านญี่ปุ่น และใช้โอกาสนี้รวบรวมอาวุธยุทธภัณฑ์ต่างๆ ที่ได้รับจากฝ่ายสัมพันธมิตรมาต่อสู้กับฝรั่งเศสหลังสงครามต่อไป นับจากนี้ทั้งสองกลุ่ม ร่วมกันต่อสู้เพื่อเอกราช

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 226.

⁸⁴ มหาสิลา วีรวงส์, อ้างแล้ว, หน้า 31.

ลาวเป็นขบวนการเดียว อาจมีการแบ่งแยกหน้าที่ไปปฏิบัติงานด้านต่างๆ บ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นขบวนการเดียวกัน

ช่วงหลังสงคราม ขบวนการลาวอิสระพยายามรวบรวมผู้นำลาวมาเข้าร่วมมากขึ้น จนกระทั่งตั้งเป็นคณะกรรมการราษฎร เพื่อร่างรัฐธรรมนูญและจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระสำเร็จ ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น คล่องตัว จึงร่วมกันจัดตั้งสมาคมลาวเป็นลาว ให้เป็นตัวแทนของรัฐบาลในการปฏิบัติการต่างๆ ที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้นเท่ากับว่า กลุ่มบุคคลสำคัญที่ร่วมในขบวนการเสรีลาวหรือลาวอิสระ คณะกรรมการราษฎร คณะรัฐบาลลาวอิสระ และสมาคมลาวเป็นลาว เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน แตกต่างกันที่ระยะเวลาการเข้าร่วมขบวนการเท่านั้น

4.4 การช่วยเหลือของไทยต่อรัฐบาลลาวอิสระที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย

เมื่อรัฐบาลและกองกำลังลาวอิสระอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ทางรัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดหาที่อยู่อาศัยให้เป็นอย่างดี ซึ่งการที่ลาวอิสระเลือกเข้ามาในประเทศไทย เนื่องจาก รัฐบาลลาวอิสระเห็นว่าไม่ลวจะสู้กับฝรั่งเศสจนเกิดความเสียหายมากไปกว่านี้ และจากท่าทีของขบวนการเวียดนามที่เปลี่ยนแปลงไป โดยโฮจิมินห์ยอมทำความตกลงกับฝรั่งเศส เพราะฝรั่งเศสจะยอมให้เวียดนามมีเอกราชภายใต้สหภาพฝรั่งเศส ส่งผลให้มีการยุติการรบระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามชั่วคราว ส่วนทางด้านประเทศจีน ซึ่งน่าจะช่วยเหลือรัฐบาลลาวอิสระได้เต็มที่ ก็เดินทางไปลำบาก ยากต่อการกลับมาที่กวางตุ้งฝรั่งเศส ดังนั้น แม้ว่าไทยจะยังไม่สามารถช่วยเหลือรัฐบาลลาวอิสระได้มาก แต่ก็เป็นที่ดีที่สุด รัฐบาลลาวอิสระจึงเข้ามาตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นในประเทศไทย มหาสิลา วีรวงส์กล่าวถึงการตัดสินใจครั้งนี้ว่า

รัฐบาลจึงได้กะแผนการณ์ไว้ว่า ถ้าถึงเวลาจำเป็นมาแล้ว ต้องอพยพรัฐบาลออกหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ประเทศอื่น และประเทศที่เห็นควรไปตั้งอยู่ได้ ก็มีแต่ประเทศไทยกับประเทศจีนเท่านั้น ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดที่สุด แต่หากว่าเวลานั้นประเทศไทยก็ยังมีฐานะไม่เข้มแข็งพอ เนื่องจากเป็นฝ่ายเสียหายในสงครามร่วมกับญี่ปุ่น คงจะไม่มีกำลังและอำนาจพอที่จะช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ ส่วนประเทศจีนเป็นประเทศใหญ่ คงจะให้ความอุปการะแก่รัฐบาลพลัดถิ่นได้เต็มที่ แต่ว่าหนทางที่จะผ่านไปจีนนั้นลำบากมาก ทั้งจะไม่สะดวกในการที่จะกลับมาบกกวางตุ้งฝรั่งเศสในโอกาสต่อไป ดังนั้น เสียส่วนมากจึงเห็นดีด้วย พยายามหาทางข้ามไปประเทศไทย แต่ก็ยังได้กะไว้ว่าทหารส่วนหนึ่งเดินทางไปประเทศจีน⁸⁵

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

เจ้าเพชรราช เจ้าสุวรรณภูมา และคณะลาวอิสระส่วนหนึ่ง อพยพจากหลวงพระบางเข้ามาในตัวเมืองหนองคายและตั้งรัฐบาลลาวอิสระที่นั่น ส่วนท้าวอุ่น ชนะนิกร พระยาคำม้าว วิไล ท้าวภูมิ หน่อสวรรค์ไปอยู่ที่อำเภอศรีเชียงใหม่ กองกำลังของลาวอิสระที่มีทั้งคนลาวและคนเวียตนามก็เข้ามาอาศัยอยู่ตามตลอดแนวแม่น้ำโขงทางฝั่งไทย ตั้งแต่เชียงแสน สกลนคร หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี โดยเข้ามาปะปนกับชาวบ้าน แต่ก็สามารถติดต่อสื่อสารถึงกัน และรวมกันเป็นหมวดเป็นกองได้ในเวลาที่ต้องการ และมีอีกบางส่วนที่ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ทางประเทศลาว⁸⁶

ทางการไทย ให้หลวงเชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการ ความสะดวกให้กับคณะรัฐบาลลาวอิสระที่อพยพเข้ามาในไทย และเป็นผู้จัดการให้เจ้าเพชรราชเดินทางต่อจากจังหวัดหนองคายมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2489 ตลอดการเดินทางนี้ เจ้าเพชรราชบันทึกไว้ว่าได้รับการช่วยเหลือจากข้าราชการไทยเป็นอย่างดี เมื่อถึงกรุงเทพฯ หลวงเชวงศักดิ์สงคราม จัดการหาที่อยู่อาศัยให้ท่าน และให้หม่อมอินพร (น้องสาวร.อ.ชั้น ยงใจยุทธ) เป็นแม่บ้านดูแล จนกระทั่งได้เป็นชายาของเจ้าเพชรราชในเวลาต่อมา บ้านที่ทางการไทยจัดให้อยู่อาศัยในครั้งแรกนี้ อยู่ที่ตำบลบางกะปิ อำเภอพระโขนง ต่อมาท่านจึงย้ายไปอยู่บ้านที่ทุ่งมหาเมฆ ๓. งามคูพสี กับผู้นำลาวอิสระคนอื่นๆ ที่ยังอยู่ในจังหวัดชายแดนไทยและตามเข้ามากรุงเทพฯ ในภายหลัง เช่น เจ้าสุภานุวงศ์ เจ้าสมสนิท เจ้าคำตัน ท้าวเกื่อง ปทุมชาดเป็นต้น⁸⁷

พันตรีจิม ทอมป์สัน (Major Jim Thompson) ซึ่งเคยทำงานให้กับหน่วยโอ.เอส.เอส. ของสหรัฐอเมริกา ที่ช่วยเหลือขบวนการเสรีไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และมีความใกล้ชิดกับทั้งผู้นำเสรีไทยสายอีสานและผู้นำเสรีลาว เมื่อสิ้นสุดสงคราม เขาได้มีส่วนในการให้คำปรึกษาแก่นายแอสตันตัน (Ed. F. Stanton) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย และได้เป็นผู้ประสานงานกับขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในอินโดจีน⁸⁸ พ.ต.จิม ทอมป์สันไปพบกับคณะลาวอิสระที่อำเภอศรีเชียงใหม่ และดำเนินการติดต่อกับอดีตเสรีไทยสายอีสาน เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับมอบหมายจากนายปรีดี พนมยงค์ให้ช่วยเหลือรัฐบาลลาวอิสระ เพื่อเจรจากันเกี่ยวกับสถานะของรัฐบาลลาวอิสระที่อพยพเข้ามา และเมื่อท้าวอุ่น ชนะนิกรพบกับผู้นำอีสาน เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรืองแล้ว จึงประชุมกันว่าควรจะให้รัฐบาลลาวอิสระมาอยู่ในกรุงเทพฯ และประกอบอาชีพต่างๆ เป็นปรกติ

⁸⁶ สุพจน์ คำนถระกุล, นายพลสิงกะโป่ กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาวและฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2540), หน้า 83.

⁸⁷ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 142-143.

⁸⁸ Christopher E. Goscha, op. cit., p.391, ดูเพิ่มเติมได้จาก Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.212.

นานาประเทศจะเห็นว่าลาวอิสระมาอยู่ในกรุงเทพฯ หมดแล้ว ไม่มีความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศสอีก ส่วนกองกำลังลาวอิสระ ให้อพยพจากบริเวณชายแดนไทยริมแม่น้ำโขงไปชุมนุมกันอยู่ที่หน่วยเสรีไทยที่ภูพาน จังหวัดสกลนคร⁸⁹ ซึ่งเคยใช้เป็นฐานปฏิบัติการของเสรีไทยภาคอีสานและเสรีลาวมาก่อน ให้พันสายตาของฝรั่งเศส ส่วนพวกผู้อพยพที่เป็นชาวบ้านธรรมดา รัฐบาลไทยเสนองานให้ทำ เช่น การสร้างทำนบกั้นน้ำตามหมู่บ้านต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น รัฐบาลลาวอิสระจึงย้ายมาอยู่ในกรุงเทพฯ บ้านหลังแรกที่รัฐบาลไทยจัดให้คือ บ้านชื่อ “ไชโย” ตั้งอยู่ข้างสถานีรถไฟหัวลำโพง

เมื่อได้ที่พักแล้ว เจ้าสุวรรณหงษ์ไปทำงานเป็นนายช่างที่การไฟฟ้าแห่งประเทศไทย น.พ. คำโก้ วิไลยหังศ์ เปิดคลินิก รักษาคนไข้ ท้าวอู่ ชนะนิกรช่วย พ.ต.จิม ทอมป์สัน ตั้งโรงงานทอผ้าไหม⁹⁰ ลาวอิสระยังได้ขออาคารหลังหนึ่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้กับธนาคารอินโดจีนจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น มาดัดแปลงเป็นโรงแรม มีเจ้าสุภานุวงศ์ พ.ท.ไชย ประทีปเสน ฯลฯ เป็นหุ้นส่วน มีท้าวเวียงแก้ว ลูกชายของท้าวผุย ชนะนิกร เป็นผู้ช่วยสมุหบัญชี และเมื่อบ้าน “ไชโย” คับแคบไปแล้ว ทางลาวอิสระจึงเรียกร้องให้รัฐบาลไทยจัดหาบ้านให้อีกหลังหนึ่ง รัฐบาลไทยจึงจัดหาบ้านให้ใหม่ ชื่อบ้าน “คิงดอล” (คิงส์ดอน) อยู่บริเวณสาทรใต้ เป็นบ้านที่มีขนาดใหญ่โตมาก ผู้ที่อาศัยอยู่ที่บ้านหลังนี้ มีท้าวอู่ ชนะนิกร ท้าวจันอ่อน จันทราศรี ท้าวคำไพ อภัย ท้าวกุประสิทธิ์ อภัย ท้าวเวียงแก้ว ชนะนิกร ท้าวสกุล ชนะนิกร และต่อมามีเจ้าสุริยะ เพ็ชรราช และครอบครัว นายพันเอกหยาย นายทหารคนสนิทของท้าวอู่ ชนะนิกรและคนในขบวนการลาวอิสระอีกหลายครอบครัวมาอยู่ด้วยในภายหลัง⁹¹ ท้าวสิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลิกกล่าวถึงความช่วยเหลือของรัฐบาลไทยในช่วงนี้ว่า

...ส่วนการช่วยเหลือสนับสนุนการต่อสู้กษัตริย์ของพี่น้องชาวลาว ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มผู้นำเสรีไทยภาคอีสาน มีนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง รวมทั้งนาย ฟอง สิทธิธรรม และนายทิม ภูริพัฒน์ ... ในช่วงที่รัฐบาลลาวพลัดถิ่นตั้งอยู่ในเมืองไทยนั้น เป็นสมัยรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และต่อมาเป็นรัฐบาลธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่เคยร่วมรับใช้ชาติในงานเสรีไทย

⁸⁹ ท้าวอู่ ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 249-250.

⁹⁰ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.189.

⁹¹ สุพจน์ คำนถระกุล, อ้างแล้ว, หน้า 85, ดูเพิ่มเติมได้จาก ท้าวอู่ ชนะนิกร, อ้างแล้ว, หน้า 256-257.

มาก่อน มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจรัฐบาลลาวพลัดถิ่น จึงได้จัดงบประมาณจำนวนหนึ่งให้ความช่วยเหลืออย่างลับๆ ...⁹²

ส่วนเจ้าเพชรราชเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย นอกเหนือจากการวางแผนและดำเนินนโยบายทางการเมือง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะกลับไปสู่ประเทศลาวอีกครั้งแล้ว ก็ใช้เวลาส่วนหนึ่งออกท่องเที่ยวไปในป่า ค้นคว้าทำบันทึกเรื่องสัตว์ป่า และความหลังในชีวิตของการผจญภัย เขียนตำราทางโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ ซึ่งทุกครั้งที้ออกป่าล่าสัตว์ จะจัดขบวนเดินทางด้วยตนเอง มีกลุ่มคนไทยร่วมเดินป่ากับท่านเป็นประจำ เช่น นายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ เป็นต้น⁹³

งานกู้ชาติของรัฐบาลลาวอิสระยังคงประสบปัญหาใหญ่ คือ การขาดเงินทุน ดังนั้น จึงต้องมีการกู้ยืมเงินจากที่ต่างๆ เช่น เจ้าเพชรราชกู้ยืมเงินจากหลวงเสรีเริงฤทธิ์ จำนวน 50,000 บาท⁹⁴ มีการนำพระพุทธรูปทองคำหนัก 6 กิโลกรัมไปจำหน่ายในบริษัทของชาวตะวันตกแห่งหนึ่ง ได้เงินประมาณ 200,000 บาท เจ้าคำตันนำฝักดาบทองคำไปจำหน่ายกับนายตำรวจสันติบาลคนหนึ่ง ได้เงินอีก 200,000 บาท เป็นต้น⁹⁵ รัฐบาลลาวอิสระนำเงินบางส่วนไปซื้ออาวุธเพื่อใช้ในการต่อสู้ ซึ่งอาวุธนั้นหาซื้อได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีการดำเนินการต่อสู้เพื่อเอกราชของหลายประเทศ คือ เวียดนาม กัมพูชา พม่า อินโดนีเซีย และลาว เมื่อเป็นดังนั้น จึงได้ตกลงกันระหว่างขบวนการของทั้ง 5 ชาติ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

1) การสืบสวนแหล่งค้าปืนเถื่อน ถ้าชาติใดสืบพบแล้ว ไม่ต้องแย่งกัน ให้ชาตินั้นๆ ซื้อไปชาติเดียว เมื่อพอแก่ความต้องการแล้วชาติอื่นจึงซื้อได้ บางชาติขณะพบไม่มีเงินก็ช่วยกัน เช่น คณะกู้ชาติกัมพูชาพบแหล่งแต่ไม่มีเงิน ลาวก็ออกยืมให้ถึง 5,000 บาท เป็นต้น

2) เนื่องจากทั้ง 5 ชาติ ต่างคนต่างทำงานกู้ชาติ ไม่ได้ร่วมมือกันตั้งแต่ต้น เป็นเหตุให้ศัตรูได้เปรียบ จึงลงมติกันว่าทั้งชาติลาว เวียดนาม กัมพูชา มีศัตรูเดียวกันคือ ฝรั่งเศส ควรที่จะร่วมมือกัน⁹⁶

ข้อตกลงนี้ นำมาสู่การร่วมมือกันระหว่างขบวนการกู้ชาติของประเทศต่างๆ มากขึ้น มีการตกลงปลีกย่อยอีก 2 ข้อคือ

1) แต่ละชาติจะไปอยู่ในดินแดนของชาติใดก็ได้ แต่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของชาตินั้น

⁹² สุพจน์ คำนถระกุล, อ้างแล้ว, หน้า 85.

⁹³ ชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์, ล่าเสือในป่าปราม, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 47-48.

⁹⁴ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 144.

⁹⁵ Geoffrey C. Gunn, op. cit., p.118, ดูเพิ่มเติมได้จาก Arthur J. Dommen, op. cit., p.27 และ ศรีพนม สิงห์ทอง และท่านอง ประชารักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 32.

⁹⁶ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 147-148.

2) ลาวและกัมพูชามีพลเมืองน้อย ไม่ใช่ทำการรบใหญ่ในสงคราม ให้รบแบบกองโจร เพื่อทำการรบกวาดล้างกำลังฝรั่งเศสทุกแห่งที่มีโอกาส ในส่วนของเวียดนามจะเตรียมพร้อมสำหรับการรบครั้งใหญ่⁹⁷

จากหนังสือเรื่อง เจ้าเพชรราชบุรุษเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว เขียนโดยผู้ที่ใช้นามแฝงว่า “3349” กล่าวถึงเรื่องการจัดซื้ออาวุธว่า บางครั้งขบวนการลาวอิสระถูกหลอกลวงขายอาวุธให้ในราคาแพงเกินไปบ้าง หรือถูกคนไทยโกงเอาบ้าง แต่จากข้อความนี้ ทำให้ทราบว่า นอกจากลาวอิสระจะมีอาวุธที่ได้มาสมั่วมงานกับเสรีไทย และอาวุธจากกองทหารญี่ปุ่นที่ทิ้งไว้ในลาวแล้ว ทางลาวอิสระยังจัดซื้อหาอาวุธ โดยติดต่อกับกลุ่มคนไทย ซึ่งอาจเป็นผู้ที่เก็บอาวุธซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งลงมาจากเครื่องบินให้ขบวนการเสรีไทยได้ เพราะมีอาวุธจำนวนมากสูญหายไปในช่วงสงคราม หรืออาจเป็นกลุ่มคนที่เคยเป็นอดีตเสรีไทย และยังมีแอบเก็บอาวุธไว้ในครอบครองเพื่อขายในภายหลัง ขบวนการลาวอิสระจึงอาจถูกคนไทยที่ไม่หวังดีขายอาวุธให้ในราคาที่ไม่เป็นธรรม ดังข้อความที่ว่า

เรื่องอาวุธที่ลาวอิสระซื้อ มีทั้งจากคนไทยและอื่นๆ ที่ไม่ถูกกฎหมาย อาวุธที่ได้มาส่วนมากได้จากพี่น้องร่วมแผ่นดินเดียวกัน ทางฝั่งประเทศไทย คือ บรรดานักการเมืองไทยทางภาคอีสานบางคนได้ช่วยเหลือ ในขั้นต้นก็เป็นไปด้วยดี ประชาชนผู้รักชาติของลาวหารู้ถึงหัวใจอันแท้จริงของบุคคลจำพวกนี้ไม่ บรรดาพวกอ้างเป็นเสรีไทย ปลดแอกญี่ปุ่นในประเทศไทย เมื่อเลิกสงครามแล้วก็ประกาศตัวขึ้นมาจุกจอกไม่ถนัด ฝน รับทำการช่วยเหลือต่างๆ ช่วยยึดนครเวียงจันทน์ ยึดไปแล้วก็ขนทรัพย์สินออกมา อ้างว่าฝรั่งเศสอาจจะเข้าตี จะล่อฝรั่งเศสให้ตกหลุมพราง ความจริงกลยุทธ์นี้เป็นกลยุทธ์ของออกนอกประเทศ เสร็จแล้วก็ช่วยทำลายหลักฐานทรัพย์สินเสียอีก ต่อมาทรัพย์สินต่างๆ เหล่านี้ในภายหลัง นักการเมืองชาวลาวผู้แอบแฝงนามเสรีไทยก็ขายต่อ โดยให้สินบลเป็นสินค้าผ่านด่านเข้ามา เช่น เครื่องทำไฟฟ้าขนาดใหญ่ เป็นต้น

อาวุธก็เช่นเดียวกัน บรรดาคณะนักแข่งลิไทย ก็ดำเนินการเป็นนายหน้า เปลี่ยนอาวุธปืนของเสรีไทยในประเทศไทย ย่อบัญชีให้น้อยลง แล้วก็เอาอาวุธเหล่านั้นขายส่งลาวอิสระด้วยราคาสูง และในขณะที่เดียวกันก็จัดคนไปติดต่อขอซื้อให้ลาวอิสระที่ไม่อยากอิสระจริง ลักมาขายในราคาถูกหมุนเวียนไปดั่งนี้คล้ายกระแสร่ำเงินตรา จนกำลังของอิสระโดยแท้จริงทรุดลงอย่างน่าใจหาย กว่าที่จะจับได้เลิกคบก็เป็นเวลา

⁹⁷ ศรีพนม สิงห์ทอง และทำนอง ประชารักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 33.

นานพอควร และทำความรำรวยแก่พ่อค้าอาวูรการเมืองของไทย ซึ่งอ้างสัญชาติเป็นลาวช่วยลาว รวยขึ้นเป็นผลทันตา สมดังภาษิตว่า คนซื้อคือคนโง่⁹⁸

ลาวอิสระพยายามอย่างยิ่ง ที่จะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้ฝรั่งเศสคืนเอกราชให้ โดยส่งเจ้าสุวรรณภูมาไปติดต่อกับนายเสตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ขอให้เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยให้ฝรั่งเศสยอมคืนเอกราชให้ลาว แต่ไม่เป็นผล ต่อมาเมื่อนายโค โนแวน (William Donovan) เป็นเอกอัครราชทูตแทนนายเสตนตัน รัฐบาลลาวอิสระจึงส่งเจ้าสุภานุวงศ์ไปติดต่อกขอความช่วยเหลืออีกครั้ง แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือใดๆ ซึ่งน่าจะเป็นไปตามนโยบายของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการให้ฝรั่งเศส กลับไปปกครองลาวดั้งเดิม ส่วนพันตรีจิม ทอมป์สันที่เคยติดต่อกช่วยลาวอิสระผ่านทางท้าวฮุ่น ขณะนั้นนั้น ก็ถูกปลดออกจากการเป็นทูตทหารไป ทำให้รัฐบาลลาวอิสระต้องประสบความยุ่งยาก ในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ต่อมาได้มีการปรับปรุงหน้าที่ในรัฐบาลลาวอิสระ ในวันที่ 1 ธันวาคม 2489 พระยาคำม้าว วิไล เจ้าสมสนธิ และเจ้าสุวรรณภูมา ขอร้องให้เจ้าเพชรราชรับเป็นนายกรัฐมนตรี เจ้าเพชรราชจึงเป็นนายกรัฐมนตรีของลาวอิสระ โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้บัญชาการทหาร ท้าวกระต่าย โคนสโสฤทธิเป็นรัฐมนตรีกระทรวงโยธนาการ และเจ้าคำตัน เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง⁹⁹

ความช่วยเหลือของรัฐบาลไทยต่อรัฐบาลลาวอิสระนี้ ทำให้รัฐบาลลาวอิสระสามารถมีกองกำลังติดอาวุธ ดำเนินการจัดซื้ออาวุธ รวมทั้งมีเสรีภาพในการเดินทางและการติดต่อกับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับสหรัฐอเมริกา หรือกับขบวนการต่อสู้ของเวียดนาม ดังนั้น นอกเหนือจากเรื่องเงินแล้ว รัฐบาลลาวอิสระที่อยู่ในประเทศไทย ในช่วงที่รัฐบาลไทยเป็นฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จึงสามารถดำเนินการต่างๆ และทำการต่อสู้เพื่อเอกราชลาวได้โดยสะดวก

นอกเหนือจากการช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระแล้ว ในช่วงปี พ.ศ. 2489 ทางรัฐบาลไทยยังให้ความช่วยเหลือขบวนการชาตินิยมของเวียดนามด้วย ซึ่งมีโฮจิมินห์เป็นผู้นำ ขบวนการชาตินิยมเวียดนามหนีฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเช่นเดียวกันกับขบวนการลาวอิสระ โดยตั้งสำนักงานอยู่ในกรุงเทพฯ ใช้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางติดต่อกับประเทศต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ¹⁰⁰ การที่

⁹⁸ 3349, อ้างแล้ว, หน้า 166-167.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 147-148.

¹⁰⁰ จากที่โฮจิมินห์เคยตกลงกับฝรั่งเศสได้จนกระทั่งยุติการรบชั่วคราว ในเดือนช่วงต้นเดือนมีนาคม 2489 ฝรั่งเศสรับรองสาธารณรัฐเวียดนามในฐานะเป็นรัฐเสรี ที่เป็นส่วนหนึ่งในสหพันธอินโดจีน ซึ่งได้รับการเสนอให้จัดตั้งขึ้น และยังเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพฝรั่งเศส แต่การตีความหมาย “เอกราช” ของเวียดนามและฝรั่งเศสต่างกัน เพราะนักชาตินิยมเวียดนามต้องการเอกราชที่สมบูรณ์ เป็นประเทศที่มีอิสระเสรีภาพ แต่ฝรั่งเศสยังคงไม่ได้ให้อเอกราชที่สมบูรณ์แก่เวียดนาม เหมือนกับที่สหรัฐอเมริกาปฏิบัติต่อฟิลิปปินส์ หรืออังกฤษปฏิบัติต่ออินเดีย ดังนั้น

โฮจิมินห์เลือกมาเคลื่อนไหวในประเทศไทย เนื่องจากสถานที่ตั้งของประเทศไทยติดกับดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศส ง่ายต่อการติดต่อกับเครือข่ายที่ยังอยู่ทางอินโดจีน และเขาเองก็เคยหลบหนีการจับกุมของทางการฝรั่งเศส เข้ามาอยู่ทางภาคอีสานของไทยมาก่อนหน้านี้แล้ว ในช่วงปลายทศวรรษ 2470 เขาเคยเข้ามาในจังหวัดสกลนคร อุรธานี นครพนม หนองคาย ฯลฯ ใช้ชื่อใหม่ว่า “ลุงจิ้น” หรือ “ลุงวง” เขาจัดตั้งหน่วยลัทธิมาร์กซ์-เลนินขึ้นอย่างลับๆ ที่จังหวัดอุรธานี มีคนเวียดนามและคนไทยท้องถิ่นบางคนเข้ารับการศึกษามาโดยตรงจากเขา และยังได้ออกหนังสือพิมพ์ใต้ดินชื่อ มิตรภาพ หรือในภาษาเวียดนามเรียกว่า ทันห่อาย (Thanh Ai) มีเป้าหมายคือเรียกร้องให้ประชาชนเวียดนามมีความสามัคคี ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสสืบทราบว่โฮจิมินห์หนีมาอยู่ในประเทศไทย จึงให้ทางการไทยจับส่งกลับไป เขาจึงหลบไปอยู่จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีชุมชนชาวเวียดนามอพยพมาอาศัยอยู่ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2460¹⁰¹ เมื่อขบวนการของเวียดนามนี้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้ว นายเตียงศิริจันทร์ และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ช่วยดูแลด้านที่อยู่อาศัย อาชีพและจัดเงินทุนให้ขบวนการเวียดนาม ประมาณ 5 ล้านบาท นอกจากนั้น ยังให้ความช่วยเหลือขบวนการกัมพูชาอิสระที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยพร้อมกับขบวนการของเวียดนามและลาวด้วย เช่น การจัดหาที่พักอาศัยแก่ นายซันงอกห์ ทัน (Son Ngoc Thanh) ผู้นำกัมพูชาอิสระ และจัดหาอาชีพให้บุคคลในขบวนการกัมพูชาอิสระ เป็นต้น¹⁰²

ส่วนเวียดนามอพยพที่เข้ามาอยู่ฝั่งประเทศไทย ไทยก็ให้ความช่วยเหลือเหมือนกับลาว หน่วยเวียดนามอพยพมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่จังหวัดอุรธานี มีหัวหน้าชื่อ นายเล วัน ด้าย (Le Van Dai) และมีผู้นำในกองบัญชาการอีก 9 คน หน่วยของเวียดนามที่ตั้งขึ้นนี้ มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามในเรื่องอาหารและการช่วยเหลือทั่วไป กระตุ้นจิตสำนึกในการกู้ชาติ รับฟังข่าวสารจากเวียดนาม และอบรมผู้อพยพให้ยึดมั่นในความรักชาติ หน่วยเวียดนามนี้ ยังไม่มีปฏิบัติการใดๆ ในเชิงรุก และติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยสม่ำเสมอ ตลอดระยะเวลาที่อพยพเข้ามา เจ้าหน้าที่ไทยให้ความสะดวกในการส่งของเข้าออกระหว่างประเทศเวียดนามได้ ไม่มีการควบคุมเข้มงวด

โฮจิมินห์จึงออกแถลงการณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2489 ความว่า ถ้าฝรั่งเศสไม่ให้เอกราชสมบูรณ์แก่เวียดนาม ชาวเวียดนามก็จะต่อต้านฝรั่งเศสต่อไป ฝ่ายฝรั่งเศสยังยืนยันให้อินโดจีนเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพฝรั่งเศส โฮจิมินห์จึงนำขบวนการเวียดนามหนีเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสต่อไป, ข้อมูลจาก ดี จี อี ฮอลล์, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2, แปลโดย คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522), หน้า 1029-1030 ดูเพิ่มเติมได้จาก Christopher E. Goscha, op. cit., p.167.

¹⁰¹ อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน, “แนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายเตียงศิริจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2480-2495,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542), หน้า 196-197 ดูเพิ่มเติมได้จาก Christopher E. Goscha, op. cit., p.46.

¹⁰² อภิสิทธิ์ กิจเจริญสิน, อ้างแล้ว, หน้า 196-197.

นัก¹⁰³ นอกจากนั้นไทยยังให้อาวุธกับเวียดนามด้วย เห็นได้อย่างชัดเจนจากการมอบอาวุธที่สหรัฐอเมริกาเคยให้เสรีไทย ให้เวียดนามนำไปใช้เพื่อการต่อสู้เพื่อเอกราช ดังในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง นายปรีดี พนมยงค์เคยจัดอาวุธเสรีไทยจำนวนหนึ่งมอบให้กลุ่มชาตินิยมเวียดนาม โดยให้พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ ใช้สารวัตรทหารคุมขบวนรถไฟบรรทุกอาวุธไปที่ชายแดนพระตะบอง ซึ่งขณะนั้นยังเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของไทย เมื่อได้รับอาวุธแล้ว โฮจิมินห์จึงเขียนจดหมายมาขอบคุณ และบอกว่าอาวุธที่ได้ไปนั้น ได้นำไปจัดตั้งกองทหารเวียดนามได้ 2 กองพัน จึงให้ชื่อเป็นเกียรติว่า “กองพันจากสยาม 1” และ “กองพันจากสยาม 2”¹⁰⁴

นอกจากที่ขบวนการของเวียดนามติดต่อกับเสรีไทยโดยตรงแล้ว ยังติดต่อกับคนไทยรายอื่นๆ เพื่อซื้อหาอาวุธสำหรับการต่อสู้กับฝรั่งเศสเพิ่มเติมอีกด้วย เนื่องจากขบวนการต่อสู้เพื่อชาติของลาว กัมพูชา และเวียดนาม ได้รับอิสระอย่างมากจากรัฐบาลไทยในการติดต่อซื้ออาวุธได้โดยตรง¹⁰⁵ ดังที่ท้าวสิงกะโป สี่โคตจุมมาลิกกล่าวถึงเรื่องความช่วยเหลือจากนายผล แสนสระดี (ส.ส. ขอนแก่น) ว่า

...นอกจากจะช่วยทางเวียดนามแล้ว ทางกัมพูชา ก็ได้รับความช่วยเหลืออาวุธจากไทย เช่นเดียวกัน โดยนายผล แสนสระดี ส.ส.จังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการผ่านไปทางนายสวน และนายทัน อดีตส.ส.พระตะบอง...¹⁰⁶

นายผล แสนสระดี เป็นหนึ่งในกลุ่มคนไทยภาคอีสานอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ให้ความช่วยเหลือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของเวียดนาม กัมพูชา และโดยเฉพาะการช่วยเหลือลาวอิสระ คนไทยภาคอีสานกลุ่มนี้นำโดย นายฟอง สิทธิธรรม (ส.ส.อุบลราชธานี)¹⁰⁷ และนายผล แสนสระดี

¹⁰³ เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ, NC.3:11//7, บันทึกพิเศษต่อกระทรวงการต่างประเทศเกี่ยวกับข้อสังเกตทั่วไปในการสอบสวน ภาวะชายแดน ธันวาคม 2490.

¹⁰⁴ เจียบ อัมพูนันท์, มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า, (กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, 2500), หน้า 562-564, ดูเพิ่มเติมได้จาก สุพจน์ คำนตระกุล, อ้างแล้ว, หน้า 85.

¹⁰⁵ Christopher E. Goscha, op. cit., p.187.

¹⁰⁶ สุพจน์ คำนตระกุล, อ้างแล้ว, หน้า 85.

¹⁰⁷ นายฟอง สิทธิธรรม เกิดที่อำเภอวังสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี จบมัธยมศึกษาปีที่ 8 ประโยคक्रमมัธยม (ป.ม.) ธรรมะศึกษาชั้นโท และเนติบัณฑิต เคยเป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 ครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัด เสมียนตุลาการศาล ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งครั้งที่ 2 พ.ศ. 2480, ข้อมูลจาก คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, “การรวมกลุ่มทางการเมืองของ “ส.ส.อีสาน” พ.ศ. 2476-2494,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 164.

(ส.ส.ขอนแก่น)¹⁰⁸ ร่วมกับ พ.ต.สีห์พนม พิชิตวารสาร นายกาญจน์ แสงสิงแก้ว (เจ้าของโรงสีในจังหวัดนครพนม และเจ้าของกิจการเดินเรือในแม่น้ำโขง) นายประสาร ทองภักดี (อดีตรองอธิบดีกรมศาสนา) อ.อัมพร สุวรรณบดิน (ส.ส.ร้อยเอ็ด ปี 2490) ดร.เซ่ง ปทุมรัตน์ (ลูกศิษย์นายฟอง สิทธิธรรม) นายพิมล สิทธิธรรม (น้องชายของนายฟอง สิทธิธรรม) ฯลฯ จากงานเขียนของผล แสนสระดี กล่าวถึงการช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระว่า

...เพราะความที่เป็นบ้านพี่เมืองน้องเดียวกันกับเรา ด้วยความเป็นนักชาตินิยมของพี่ฟองจึงมีอาจจะนิ่งทนดูค้ายู่ได้ จึงได้รวบรวมสมัครพรรคพวกนักการเมืองพี่น้องประชาชน ลูกศิษย์ลูกหาชาวอีสาน เป็นขบวนการข้ามโขงเข้าไปช่วยพวกลาวอิสระทำการต่อต้านผู้รุกรานฝรั่งเศสจนสุดชีวิต ซึ่งยอมเป็นที่ทราบดีในบรรดานักการเมืองและขบวนการกู้ชาติลาวอิสระเป็นอย่างดีอยู่โดยทั่วไป...¹⁰⁹

กลุ่มคนไทยที่นำโดยนายฟอง สิทธิธรรมนี้ เป็นกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือด้านการสู้รบกับลาวอิสระ ตั้งแต่ก่อนญี่ปุ่นบุกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเข้าร่วมกับนายเตียง ศิริขันธ์ในช่วงการจัดตั้งและดำเนินการของเสรีลาว ด้วยความต้องการช่วยลาวให้เป็นอิสระ ดังนั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งสองกลุ่มนี้จึงร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือลาวอิสระ ทั้งด้านการสู้รบและจัดหาอาวุธ จนกระทั่งบทบาทของกลุ่มผู้นำทางการเมืองไทยสายอีสาน ที่นำโดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายเตียง ศิริขันธ์ยุติลง หลังกบฏวังหลวงปี พ.ศ. 2492 เพราะถูกฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามกำจัดปราบปราม แต่กลุ่มของนายฟอง สิทธิธรรมยังคงร่วมมือกับขบวนการต่อสู้ของลาว ภายใต้การนำของเจ้าสุภานุวงศ์ต่อไป เช่น ช่วยเจรจาติดต่อกับผู้บัญชาการกองพล 93 ของจีนคณะชาติ เพื่อให้ช่วยลาวต่อสู้เพื่อเอกราช และขอจัดส่งคนไปฝึกปรึกร่วมกับกองพล 93 ที่ยูนนาน แล้วค่อยส่งตัวกลับมาสู้รบกับฝรั่งเศสต่อไป เป็นต้น¹¹⁰

¹⁰⁸ นายผล แสนสระดี เป็นบุตรข้าราชการตำรวจ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพฯ สำเร็จปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งครั้งที่ 2 พ.ศ. 2480, ข้อมูลจาก คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, อ้างแล้ว, หน้า 164.

¹⁰⁹ ผล แสนสระดี, “อาลัยพี่ฟอง สิทธิธรรม” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพชินภูมิ ติโน ภิกขุ (อดีตรัฐมนตรีฟอง สิทธิธรรม) เสาร์ที่ 20 มีนาคม 2525 อ้างใน คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, อ้างแล้ว, หน้า 285.

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 294.

4.5 การช่วยเหลือลาวอิสระภายหลังการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย

เมื่อไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2489 ความกดดันของรัฐบาลไทยทางด้านปัญหากับต่างประเทศจึงลดลงมาก เพราะอย่างน้อยที่สุด ไทยก็ได้รับการรับรองจากนานาชาติให้เป็นประเทศที่ไม่ใช่ผู้แพ้สงคราม และยอมรับในเอกราชของไทย การดำเนินการขั้นต่อไปของรัฐบาลฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ คือ พยายามหาทางรักษาดินแดนลาวและกัมพูชาที่ไทยกำลังจะต้องคืนให้ฝรั่งเศสเอาไว้ หรือขอรักษาดินแดนลาวไว้เพียงแห่งเดียวก็ยังดี ดังนั้น ในการเจรจาประนีประนอมระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่จัดขึ้นหลังการลงนามในความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส (ลงนามความตกลงระงับกรณีเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2489) รัฐบาลไทยต้องพยายามหาเหตุผลเพื่อมาอ้างกับฝรั่งเศส ให้ฝรั่งเศสยกดินแดนลาวในส่วนมโนไพร จำปาศักดิ์ และหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับไทย รัฐบาลไทยพยายามเสนอว่า ถ้าฝรั่งเศสจะให้เอกราชแก่เวียดนาม กัมพูชา และลาว ไทยก็จะรับรองเอกราชนั้นด้วย แต่ไทยจะขอคืนดินแดนลาวและกัมพูชาบางส่วนที่ไทยเคยครอบครองมาก่อน ซึ่งในเรื่องนี้ทางรัฐบาลไทยก็รู้ดีอยู่แล้วว่าหนทางที่จะสำเร็จนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงมีแผนการที่จะผูกสัมพันธ์กับขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในอินโดจีน โดยแสดงออกว่าจะสนับสนุนและช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เพราะอย่างน้อย แม้จะไม่ได้ครอบครองดินแดนดังกล่าว แต่ก็ยังได้ “พันธมิตร” และได้เป็น “ผู้นำ” ของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน¹¹¹ ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดเจนว่า ผู้นำทางการเมืองไทยให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระตลอดมา ไม่ใช่การช่วยเหลือเพื่อให้ลาวเป็นอิสระหรือมีเอกราช หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเท่านั้น อีกด้านหนึ่งก็ยังคงต้องการเก็บดินแดนลาวส่วนที่ได้คืนมาจากฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2484 ไว้เป็นของไทย เท่ากับว่าทางรัฐบาลไทยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศไทยเป็นอันดับแรก ดังจะเห็นจากบทสนทนาในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2490 ความว่า

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ - เอาแง่เดียวได้ใหม่ ทั้ง 2 ฝ่าย รีเนนซ์ [Renounce] ให้ 2 ประเทศ ลาวและเขมรเป็นอิสระ แต่เมื่อคอมโปรไมส์ [Compromise] เราเอาลาวแล้วเราถือ Status Quo 1939 (เขตต์แดนเดี่ยวนี่) เขมรเราไม่พูด แต่ขอเอาจำปาศักดิ์ ล้านช้าง

พันเอกช่วง เสงวนศักดิ์สงคราม - เราจัดขึ้นมา ฝรั่งเศสสงเลย แต่ว่าเขาคงไม่ยอม...

¹¹¹ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//39, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 97/วันพุธที่ 19 มีนาคม 2490.

นายเตียง ศิริขันธ์ - ... เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาเวียงจันทน์ เจ้าเพ็ชรราชโกษาหนีเข้ามาทางเรา เพราะฉะนั้นสัญญาที่ทำขึ้นทั้งหมด หมายความว่าเจ้าสว่างวงศ์ [เจ้าศรีสว่างวงศ์: ผู้ อ่าง] นั้น เมื่อญี่ปุ่นเข้ามา ก็เข้าข้างญี่ปุ่น เมื่อลาวอิสสระก็ทำให้ลาวอิสสระ และเมื่อ ฝรั่งเศสเข้ามา ก็ทำให้ฝรั่งเศสอีกเหมือนกัน แต่ที่นี้เจ้าสว่างวงศ์นั้นล้างมือแล้วไม่ได้ ทำเอง แต่ให้ลูกเจ้าสว่างวัฒนาทำ ทำดังนี้เราจะไปเคลมหลวงพระบางนั้นเห็นจะไม่ได้ เว้นแต่ฝรั่งเศสจะไม่แตะต้องพระราชวงศ์นั้นแล้ว เราจึงจะได้ ถ้าเราแย้งเช่นนั้น ก็ไม่ได้หลวงพระบาง จะได้ที่ใด โขงเหนืออันเดียว แต่โขงเหนือนี้ถ้าเราให้คณะกรรมการประνομวินิจฉัยให้เป็นเรื่องของโลกดีกว่า ถึงจะไม่ได้เราก็จะได้ประโยชน์ อนาคตทางการเมือง ผมแน่ใจว่าลาวอิสสระจะได้เอกราช ถ้าในลักษณะนี้เราไม่ช่วย ลาวอิสสระหรือญวนอิสสระแล้วก็เหมือนว่าเราทิ้งเขา เราต้องทำเพื่อการเมืองในกาลข้างหน้า ไม่ใช่รัฐบาลชุดเรา หมายความว่าฐานะประเทศไทยของเราข้างหน้า ถ้าเราไม่เอาใจใส่ในเขมรและลาวเลย เราไม่เอาใจใส่ในเซาท์อีสต์เอเชีย [South-East Asia] เสียเลย ก็จะทำให้เสียประโยชน์ทางการเมืองอนาคตของเรา¹¹²

ระหว่างการเจรจาประนอมกับฝรั่งเศสนี้ ไทยมีนโยบายสองด้าน คือ ด้านหนึ่งมีสัมพันธไมตรีอันดีกับนานาชาติ โดยเฉพาะพยายามไม่ให้ฝรั่งเศสรู้ถึงเรื่องที่ไทยให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่ขบวนการลาวอิสสระ เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ต่อกัน อีกด้านหนึ่ง ยังดูเหมือนว่า มีความลังเลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการ “คืนดินแดน” ให้แก่ฝรั่งเศส ดังจะเห็นจากข้อความในจดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พันเอกช่วง เซวงศักดิ์สงคราม) ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดหนองคาย อุดรธานี และนครพนม ความว่า

...กระทรวงมหาดไทยเห็นเป็นการสมควร ที่ฝ่ายเราควรจะดำเนินการที่จะไม่กระทบกระเทือนระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส จะเพาะอย่างยิ่งในระหว่างที่เรากำลังดำเนินการเจรจากรณาประนอม ซึ่งคณะกรรมการจะได้พิจารณาในที่กรุงวอชิงตัน และอีกทางหนึ่ง ให้ได้ผลในทางจิตต์ใจระหว่างไทยกับลาว เขมร ญวน อิสสระด้วย ในกาลนี้สมควรจะได้ชี้แจงแก่บุคคลเหล่านี้ให้เป็นที่เข้าใจว่าการจะปฏิบัติการใดๆ ในอาณาเขตต์ของรัฐบาลไทย เช่นการสะสมคนก็ดี ขวนขวายหาอาวุธก็ดี ไม่ควรกระทำอย่างไม่มีลึกลับ เพราะอาจจะนำมาซึ่งความกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส ส่วนในทางเปิดเผยก็สม

¹¹² เรื่องเดียวกัน.

ควรที่เจ้าหน้าที่คณะกรรมการจังหวัดและตำรวจทำการตรวจตรากวาดขัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลไทยกวาดขันกับบุคคลประเภทนี้จริงจัง... ทั้งนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคต้องพยายามหาทางดำเนินให้การเป็นไปโดยเรียบร้อยทุกๆ ฝ่าย...¹¹³

แม้ว่าไทยจะอยากรักษาดินแดนลาวส่วนที่ไทยเคยครอบครองเอาไว้ แต่ในที่สุด ผลของการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่มีพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นหัวหน้าคณะ¹¹⁴ และ นายเตียง ศิริขันธ์เป็นหนึ่งในคณะกรรมการนั้น ปรากฏว่า ไทยไม่สามารถรักษาดินแดนเหล่านั้นได้ เนื่องจากฝรั่งเศสกล่าวอ้างว่า ฝรั่งเศสต่อสู้เพื่อเอกราชของกัมพูชาและลาวมาโดยตลอด แต่เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว จะเห็นได้ว่าจากสถานการณ์จริงในทางปฏิบัติ นั้น ไม่ใช่เอกราชที่แท้จริง ซึ่งในระหว่างการประชุม ทางฝ่ายฝรั่งเศสได้เชิญกษัตริย์ลาวและกษัตริย์กัมพูชา มาร่วมเป็นพยานด้วย แต่ไม่ได้ให้มีส่วนร่วมเจรจาใดๆ ทำให้ไทยไม่สามารถเรียกร้องเพื่อครอบครองดินแดนบางส่วนของกัมพูชาหรือลาว ดังที่วางแผนล่วงหน้าได้ เมื่อรวมกับท่าทีแข็งกร้าวของฝรั่งเศสที่จะไม่ยอมรับการเรียกร้องใดๆ ของไทย ไทยจึงต้องเป็นฝ่ายยอมตามฝรั่งเศส¹¹⁵ ดังนั้น ไทยจึงหันมาใช้แผนการสนับสนุนขบวนการอิสระของลาวและเวียตนามมากขึ้น โดยการเพิ่มความช่วยเหลือให้กับขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศในอินโดจีน จากการทำไทยต้องยอมฝรั่งเศสในปัญหาเรื่องดินแดนนี้ ทำให้รัฐบาลฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ตัดสินใจว่า จะให้การสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติลาว กัมพูชา และเวียตนามอย่างเต็มที่ เพื่อรวมกันเป็นพลังในการต่อกรกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก หากมีประเทศใดมาคุกคามไทย หรือประเทศในอินโดจีนอีก จะได้มีเสียงสนับสนุนร่วมกันในการดำเนินการต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยนายปรีดี พนมยงค์เตรียมให้ไทยเป็นผู้นำในชาติที่มีเอกราชชาติใหม่ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

¹¹³ กช., (1)มท.3.1.2.10/108, การกระทำของลาว เขมร ลาว อิสสระ ลงวันที่ 26 เมษายน 2490.

¹¹⁴ รายชื่อของคณะกรรมการประนีประนอมฝ่ายไทย ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประธานกรรมการ ม.จ. สกลวรรณการ วรวรรณ พลโทผาด เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา พระยามหาอำมาตยาธิบดี พลตรี พระยาศัลยวิธาน นิเทศ พระยาอนุমানราชชน พระประกาศสหกรณ์ พลตรี หลวงสรานุชิต พันเอก หลวงลออภูมิลักษณะ นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ นายรอง ศยามานนท์ นายวิสูตร อรรถยุกติ นายเสวต ดันตราภรณ์ พระอนุรักษัญญยศ พระยาสุนทรพิพิธ นายเตียง ศิริขันธ์ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, ข้อมูลจาก กช., (1)มท.3.1.2.10/103, บันทึกการประชุมคณะกรรมการค้นคว้าเกี่ยวกับการประนีประนอม ณ กระทรวงมหาดไทย ครั้งที่ 1 วันที่ 21 มกราคม 2490 เวลา 9.30-12.00 น.

¹¹⁵ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//39, รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 10 วันอังคารที่ 12 สิงหาคม 2490 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เริ่มประชุมเวลา 10.35 น.

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2490 นายปรีดี พนมยงค์ร่วมกับผู้นำอีสาน ที่เคยร่วมงานกันในเสรีไทย และบัดนี้หลายคนยังคงเป็นรัฐมนตรีของรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ด้วย ร่วมประชุมกัน เห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 97/ วันพุธที่ 19 มีนาคม 2490 กล่าวถึงการติดต่อระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง ศิริขันธ์ และโฮจิมินห์ โดยทางเวียดนามขอให้ประเทศไทยตั้งเป็นสหพันธ์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และให้ไทยเป็นหัวหน้า ส่วนทางนายปรีดี พนมยงค์ก็เห็นว่า หากทั้ง 4 ประเทศรวมกันได้จะเป็นประโยชน์มาก เนื่องจากเวียดนามน่าจะต่อสู้กับฝรั่งเศสจนได้รับเอกราชแน่ ดังนั้น ถ้าไทยรีบเจรจาช่วยเหลือขบวนการเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์กับไทยในภายหน้า โดยถึงแม้ว่าแต่ละชาติจะได้รับเอกราช มีอิสรภาพ มีรัฐธรรมนูญของตนเอง แต่ก็มาเข้าร่วมเป็นสหพันธ์กับไทย และ “มีรัฐธรรมนูญเฟเดอเรชั่นร่วมกัน” เพื่อจะได้มีพลังในการติดต่อหรือต่อรองกับนานาชาติในอนาคต¹¹⁶

การประชุมระหว่างผู้นำทางการเมืองไทย กับผู้นำขบวนการอิสระของลาว เวียดนามและกัมพูชา เริ่มอย่างจริงจังในเดือนกรกฎาคม 2490 จนกระทั่งสามารถตั้ง “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” (The South East Asian League: SEAL)¹¹⁷ ขึ้นที่กรุงเทพฯ อย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน 2490 ตรงกับสมัยที่ พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี (23 สิงหาคม 2489-10 พฤศจิกายน 2490) ด้วยแรงผลักดันสำคัญของนายปรีดี พนมยงค์และกลุ่มผู้นำอีสาน สมาคมนี้นี้มุ่งสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการรวมตัวของ 3 ชาติ คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ซึ่งถือได้ว่ามีศัตรูเดียวกันคือฝรั่งเศส มาร่วมมือกับประเทศไทย ด้วยความเชื่อมั่นว่า “ความเป็นเอกราชของประเทศไทย และความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศ สัมพันธมิตรและประเทศอื่นๆ นั้น จะสามารถช่วยสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นผู้นำของประเทศที่ เกิดใหม่เหล่านี้ได้”¹¹⁸

นายปรีดี พนมยงค์ต้องการให้ประเทศไทยเป็น “ผู้นำ” ในการดำเนินการเพื่ออิสรภาพของประเทศในอินโดจีน และเชื่อมั่นว่า กองกำลังชาตินิยมของประเทศต่างๆ เหล่านี้ จะสามารถต่อสู้จนได้รับชัยชนะเหนือประเทศเจ้าอาณานิคมได้ จนสามารถกลายเป็นรัฐที่มีเอกราช รวมทั้งยังเชื่อมั่นว่า ประวัติศาสตร์ของการดำเนินการเพื่อเอกราช การสร้างความมั่นคงทางการเมือง และการต่อรอง

¹¹⁶ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11/39, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 97/วันพุธที่ 19 มีนาคม 2490.

¹¹⁷ Surachai Sirikrai, “Thai-American Relations in the Laotian Crisis of 1960-1962 Vol.1,” (Doctoral dissertation, Department of Political Science, Graduate School, State University of New York, 1979), p.23.

¹¹⁸ Donald E. Neuchterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*, p.94 อ้างใน สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, อ้างแล้ว, หน้า 232.

เจรจากับชาติมหาอำนาจตะวันตกของชาติไทย จะทำให้ไทยเป็นผู้นำของชาติต่างๆ"¹¹⁹ ผลักดันให้ประเทศไทย กลายเป็นเวทีที่ประสานงานระหว่างรัฐที่กำลังจะเป็นเอกราชทั้งหลาย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา เป็นต้น นายปรีดี พนมยงค์กล่าวถึงการตั้งสมาคมนี้ขึ้นว่า

...ผู้รักชาติจำนวนหนึ่ง ก็ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อขอความช่วยเหลือจากเรา จากการที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รักชาติเหล่านี้ เราได้ลงความเห็นกันว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ ทุกประเทศในเอเชียอาคเนย์จะได้รับเอกราช อันเป็นผลมาจากความพยายามของพวกเขาเอง แต่เราจะต้องเผชิญหน้ากับยักษ์ใหญ่สองประเทศ ได้แก่จีนคณะชาติ ซึ่งโคดเด่นขึ้นมาหลังชัยชนะต่อญี่ปุ่น อีกประเทศหนึ่งคืออินเดีย ซึ่งได้เอกราชจากอังกฤษ ฉะนั้น หากพวกเราแต่ละประเทศต่างคนต่างอยู่ ภายหลังจากประเทศในภูมิภาคนี้ได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะป้องกันตนเองในกรณีที่ยักษ์ใหญ่สองประเทศรุกรานเรา

ด้วยเหตุนี้เราจึงก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ขึ้นมา เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ องค์การนี้มีได้เป็นสหพันธ์ (Federation) หรือสมาพันธ์รัฐ (Confederation) เนื่องจากแต่ละประเทศมีอิสระ ทั้งในกิจการภายในและกิจการต่างประเทศของตนอย่างสมบูรณ์ องค์การนี้เป็นเพียง “ความเข้าใจกันอย่างฉันมิตร” ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนจากภูมิภาคนี้ยอมรับสมาคมดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเริ่มก่อตั้งสมาคมให้เป็นองค์การของประชาชน เนื่องจากประเทศสยามตั้งอยู่ในใจกลางภูมิภาคนี้ ข้าพเจ้าจึงรับที่จะให้กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางแห่งแรกขององค์การ ด้วยการให้สร้างที่ทำการและจัดสรรเงินช่วยเหลือตามความจำเป็น... สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ มิได้เป็นสันนิบาตคอมมิวนิสต์ เพราะสมาชิกประกอบด้วยผู้รักชาติทุกแนวทาง รวมทั้งเจ้าเพชรราช อติตมหาอุปราชลาวด้วย¹²⁰

ที่ทำการสำนักงานใหญ่ของสมาคมฯ ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีนายเตียง ศิริขันธ์ดำรงตำแหน่งประธาน นายถวิล อุดล รับผิดชอบด้านประชาสัมพันธ์ หรือเจ้าหน้าที่ประสานงาน นายทรัน วันเกียว (Tran Van Giao) เป็นรองประธาน นายเล ไฮ (Le Hi) เป็นเหรัญญิก และเจ้าสุภานุวงศ์เป็น

¹¹⁹ Charles F. Keyes, *Isan: Regionalism in Northeastern Thailand*, (New York: Cornell University Southeast Asian Program, 1967), p.31.

¹²⁰ ปรีดี พนมยงค์, *ชีวิตผืนผวนของข้าพเจ้า*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 90.

เลขาธิการ¹²¹ แต่สมาคมนี้ต้องยุบตัวลงหลังจากตั้งขึ้นเพียง 2-3 เดือนเท่านั้น เนื่องจากเกิดการรัฐประหารรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 โดยคณะทหารนำโดย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ นาวาอากาศเอก กาจ กาจสงคราม เป็นต้น¹²²

ส่วนเรื่องผู้อพยพชาวอินโดจีนในช่วงปี พ.ศ. 2490 นั้น รัฐบาลไทยก็ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ จากการสำรวจของเจ้าหน้าที่ไทย เรื่องจำนวนผู้อพยพชาวลาวและชาวเวียดนามในช่วงปี พ.ศ. 2490 พบว่าในจังหวัดนครราชสีมา ผู้อพยพส่วนมากเป็นชาวเวียดนาม ประมาณ 300 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นพลเรือน มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นข้าราชการอินโดจีน ไม่มีทหาร ไม่ได้นำอาวุธติดตัวมา

จังหวัดขอนแก่น มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาประมาณ 1,500 คน

จังหวัดอุดรธานี มีชาวเวียดนามอพยพประมาณ 5,508 คน คนลาว 1 คน คนเวียดนามเป็นทหารมากกว่าพลเรือน (ที่นี่ไม่มีหน่วยลาวอิสระตั้งอยู่)

จังหวัดหนองคาย มีผู้อพยพชาวเวียดนามประมาณหมื่นกว่าคน คนลาวประมาณ 1,500 คน ทางการให้ความช่วยเหลือโดยให้ยืมเงินครอบครัวละ 300 บาท จัดให้อยู่เป็นนิคมลึกเข้าไปจากชายแดนไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร มีหัวหน้าหน่วยลาวอิสระประจำจังหวัดหนองคายชื่อ พญานันท์ ที่นี้มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจ คือ เจ้าหน้าที่ไทยจากส่วนกลางที่ไปสำรวจสถิติของผู้อพยพ พบว่า วันที่ 2 ธันวาคม 2490 มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างคนในคณะลาวอิสระและคนของศาลากลางจังหวัดหนองคาย โดยโฆษณาประกาศเรื่องการแข่งขันด้วยเครื่องขยายเสียงของกรมโฆษณาการ¹²³ ซึ่งการจัดการแข่งขันในครั้งนี้ แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนลาวและคนไทยสองฝั่งแม่น้ำโขง และการเข้ามาของคณะลาวอิสระก็เป็นไปอย่างเปิดเผย เมื่อทางเจ้าหน้าที่ส่วนกลางพบเรื่องนี้ ก็เพียงแนะนำให้ทางเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นฝ่ายไทย เรียกลาวอิสระว่า “ผู้อพยพ” เท่านั้น ไม่ควรเรียกเปิดเผยว่าเป็น “คณะลาวอิสระ”

จังหวัดนครพนม มีผู้อพยพจำนวนสองหมื่นกว่าคน ถือว่ามีจำนวนมากที่สุด ประกอบด้วยคนลาวประมาณ 900 กว่าคน นอกนั้นเป็นคนเวียดนาม ผู้อพยพส่วนใหญ่เป็นพลเรือน มีทหารจำนวนเพียงเล็กน้อย ผู้อพยพที่มีเงินทุนติดตัวมา ก็ไปประกอบอาชีพต่างๆ เช่น บางคนลงทุนค้าขาย ทำธุรกิจเดินรถ ตั้งโรงซ่อมเครื่องยนต์ บางคนมีฝีมือช่าง จึงรับจ้างตัดเสื้อ เป็นช่างเย็บหนัง ช่าง

¹²¹ Charles F. Keyes, op. cit., pp.31-32, ดูเพิ่มเติมได้จาก อุดร วงษ์ทับทิม, ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน ร่วมกับสถาบันปรีดี พนมยงค์, 2543), หน้า 91-92; วิเทศกรณีย์, อ้างแล้ว, หน้า 1004 และ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, อ้างแล้ว, หน้า 232.

¹²² วิเทศกรณีย์, อ้างแล้ว, หน้า 943.

¹²³ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//7, บันทึกพิเศษต่อกระทรวงการต่างประเทศเกี่ยวกับข้อสังเกตทั่วไปในการสอบสวน ภาวะชายแดน ธันวาคม 2490.

ไม้ ช่างเหล็ก ฯลฯ ในจังหวัดนี้ มีการรวมตัวกันของขบวนการลาวอิสระอย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มก้อน เพื่อดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศส จัดประชุมกันเพื่อวางแผนต่อต้านเป็นครั้งคราว และฝึกหัดอบรมก่อนจะข้ามไปก่อการรบกวณฝรั่งเศสในลาว โดยการส่งหน่วยกองโจรไปตัดเส้นทางขนส่งลำเลียง ทำลายสะพาน และทำลายรถยนต์ขนส่งทหารระหว่างท่าแขก-เวียงจันทน์ และเส้นทางสุวรรณเขต-ปากเซ เป็นต้น หน่วยลาวอิสระประจำจังหวัดนครพนม มี ฃญาจันทรเพ็ญเป็นหัวหน้า ในจังหวัดมีหน่วยลาวอิสระอยู่ 5 หน่วย ตั้งประจำการอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดนครพนม มีสมาชิกประมาณ 400 คน หัวหน้าลาวอิสระกล่าวแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยว่าได้รับปืนจากเสรีไทย 20 กระบอก ซึ่งได้มอบไว้ที่นายอำเภอท่าอุเทนแล้ว และรับรองกับเจ้าหน้าที่ไทยว่า จะเคารพนบถือนโยบายของประเทศไทย และหากจะเคลื่อนไหวใดๆ จะแจ้งให้ทางการไทยทราบ¹²⁴

จากข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจสถานการณ์การอพยพทางชายแดน ในช่วง พ.ศ. 2490 ที่มีจำนวนผู้อพยพมากถึงหลักหมื่นนี้ ทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยถือว่า เป็นการอพยพในจำนวนที่ผิดปกติ ซึ่งทางการไทยก็ต้องระวัง เนื่องจากอาจจะถูกทางฝรั่งเศสกล่าวหาได้ว่า ไทยสนับสนุนชักจูงให้มีการอพยพ และสนับสนุนให้ผู้อพยพกลับเข้าไปรุกรานฝรั่งเศสในอินโดจีน **ภาวะทางชายแดนจึงมีความตึงเครียดมาก ไม่มีการร่วมมือกันระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส** ไทยจึงต้องระมัดระวังในการให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวหรือเวียดนาม จะแสดงออกว่าให้ความช่วยเหลือกับผู้อพยพตามหลักมนุษยธรรมได้เพียงเท่านั้น ต้องควบคุมไม่ให้ผู้อพยพข้ามไปรุกรานประเทศอื่น เนื่องจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ และขัดกับมติขององค์การสหประชาชาติที่วางไว้ว่า ประเทศแต่ละประเทศจะต้องปฏิบัติต่อประเทศใกล้เคียงอย่างเพื่อนบ้านที่ดี ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี หลักในการช่วยเหลือผู้อพยพของไทยอย่างเป็นทางการ คือ

1. งดเว้นค่าธรรมเนียมคนเข้าเมือง
2. ผ่อนผันการขึ้นทะเบียนคนต่างด้าว
3. วางระเบียบการช่วยเหลือให้มีที่อยู่กิน
4. ให้ยืมเงิน¹²⁵

การให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่กินนี้ ยังรวมไปถึงการดูแลเอาใจใส่ ป้องกันการโจรกรรมด้วย ซึ่งทางการไทยควรจะเพิ่มการช่วยเหลือในส่วนนี้ให้มากขึ้นไปอีก เพราะหากมีคน

¹²⁴ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//7, บันทึกการสนทนากับฃญาจันทรเพ็ญ หัวหน้าลาวอิสระประจำนครพนม วันที่ 3 ธันวาคม 2490 บันทึกตามคำของ พ.ต.ท.หลวงนิสสัยสรการ ผู้บังคับการตำรวจภูธรเขตต์ 3.

¹²⁵ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//7, บันทึกพิเศษต่อกระทรวงการต่างประเทศเกี่ยวกับข้อสังเกตทั่วไปในการสอบสวน ภาวะชายแดน ธันวาคม 2490.

อพยพเข้ามาในประเทศไทย ก็ถือเป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยด้วย เนื่องจากขณะนั้น ประเทศไทยยังต้องการเพิ่มพูนพลเมือง และเพื่อให้ผู้อพยพอยากอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร ไม่อยากกลับไปอยู่ยังถิ่นที่อยู่เดิม ทางของไทยจึงต้องให้ความสะดวกสบายร่มเย็นแก่ผู้อพยพ ส่วนลักษณะความช่วยเหลือที่ควรห้าม เพราะจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้อพยพไปปรุกรานประเทศอื่น มี 3 ประการดังนี้คือ

1. ด้านการสะสมศาสตราวุธที่ใช้ในการสงคราม ทางของไทยควรตรวจค้นผู้อพยพที่เข้ามาและออกไป หากพบอาวุธสงครามจะต้องยึดไว้ ควบคุมโรงงานต่างๆ ที่ผู้อพยพสามารถใช้สร้างอาวุธยุทธโปกรณ์ที่ใช้ในการสงครามได้ รวมทั้งกวาดค้นเรื่องการขายศาสตราวุธให้กับผู้อพยพด้วย

2. ด้านการฝึกทหาร การฝึกทหารนี้ ผู้อพยพมักจะจัดทำขึ้นในโรงเรียน ดังนั้นควรจะกวาดค้นโรงเรียนต่างๆ ที่ผู้อพยพจัดตั้งขึ้น ถ้าเป็นไปได้ ควรแนะนำให้ผู้อพยพไปศึกษาในโรงเรียนที่ตั้งอยู่แล้ว

3. ด้านการโฆษณา ควรกวาดค้นโรงเรียน โรงพิมพ์ ยึดวิทยุสื่อสาร ห้ามการเดินขบวน และสั่งห้ามทางการไทยเรียกผู้อพยพว่า “พวกอิสสระ”¹²⁶

ส่วนปฏิกริยาของฝรั่งเศสต่อความช่วยเหลือที่ไทยให้กับขบวนการลาวอิสระคือ ในช่วง พ.ศ. 2489-ต้นทศวรรษ 2490 เมื่อฝรั่งเศสกลับมากปกครองลาวตั้งเดิมแล้ว ฝรั่งเศสต้องเผชิญปัญหาจากขบวนการลาวอิสระมาก แต่ฝรั่งเศสก็สามารถกำจัดและผลักดันขบวนการลาวอิสระให้ออกไปจากดินแดนลาว ด้วยความช่วยเหลือจากฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ให้ทั้งเงินและอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ ฝรั่งเศสจึงยึดเวียงจันทน์และหลวงพระบางได้ในวันที่ 24 เมษายน และ 13 พฤษภาคม 2489 ตามลำดับ ฝรั่งเศสกลับมากปกครองลาว โดยให้ลาวอยู่ในฐานะประเทศในเครือสหพันธอินโดจีน ได้การควบคุมของสหภาพฝรั่งเศส¹²⁷ เจ้าศรีสว่างวงศ์เจ้ามหาชีวิตของลาวยังคงเข้าร่วมกับฝรั่งเศส และฝรั่งเศสสนับสนุนคนลาวให้มีส่วนในการปกครองมากขึ้น โดยเฉพาะการให้บุคคลที่เคยช่วยเหลือฝรั่งเศสในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองลาวมาเป็นผู้นำในการปกครอง เช่น เจ้าสุวรรณราช อนุชาของเจ้าเพชรราช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอาณาจักรลาว¹²⁸ ท้าวอู่ทอง สุวรรณวงศ์ (รัฐมนตรีกระทรวงภายในและป้องกันประเทศ) ท้าวบง สุวรรณวงศ์ (รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ธรรมการ และโยธา) ท้าวกู อภัย (รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาและสาธารณสุข) ท้าวเหลื่อม อินทร์ศรีเชียงใหม่ (รัฐมนตรีกระทรวงการเงิน) เป็นต้น¹²⁹

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹²⁷ ดิเรก ชัยนาม, เพิ่งอ้าง, หน้า 306.

¹²⁸ เจ้าสุวรรณราช เป็นโอรสองค์โตของเจ้าบุญคง (พระบิดาของเจ้าเพชรราช) กับหม่อมบัวไข, ข้อมูลจาก 3349, อ้างแล้ว, หน้า 14-15.

¹²⁹ ทองสา ไชยวงศ์คำดี และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 191.

27 สิงหาคม 2489 เจ้าศรีสว่างวงศ์ให้เจ้าสว่างวัฒนา มกุฎราชกุมารลงพระนามในข้อตกลงเพื่อ “การประนีประนอมชั่วคราว” (Modus Vivendi) มีสาระสำคัญคือ เจ้ามหาชีวิตยอมรับฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว โดยให้รวมอยู่ในสหพันธ์อินโดจีน ซึ่งสัญญานี้ทำให้ฝรั่งเศสมีความชอบธรรมที่จะกลับเข้ามาปกครองลาวตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่อมาในวันที่ 11 พฤษภาคม 2490 รัฐบาลชุดนี้ประกาศรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศอย่างเป็นทางการ ถือเป็นกัมดั่งรัฐบาลลาวอิสระเดิม ทำให้ลาวมีระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย อยู่ในเครือสหพันธ์อินโดจีน มีสภาที่ปรึกษาซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 9 คน ในเดือนสิงหาคม 2490 ฝรั่งเศสจัดให้มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร และวันที่ 26 พฤศจิกายน 2490 มีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เพื่อรับรองรายชื่อคณะรัฐมนตรี ต่อมาในวันที่ 18 มีนาคม 2491 ฝรั่งเศสให้เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของลาวแทนเจ้าสุวรรณราชา เนื่องจากในช่วงแรกนั้น ฝรั่งเศสต้องการใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างเจ้าสุวรรณราชากับเจ้าเพชรราช ดึงให้ขบวนการลาวอิสระกลับมาเข้าร่วมกับฝรั่งเศส แต่ไม่เป็นผล ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงสนับสนุนเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ที่เข้าร่วมกับฝ่ายฝรั่งเศสมาตลอดให้เป็นนายกรัฐมนตรีแทน¹³⁰ โดยมีท้าวหุย ชนะนิกร เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรก แต่อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสยังไม่ได้ให้เอกราชที่แท้จริงกับลาว

ขบวนการเวียดนามและลาวอิสระเริ่มทยอยข้ามแม่น้ำโขงหนีฝรั่งเศส เข้ามาอยู่ตามชายแดนของประเทศไทย ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2488 เป็นต้นมา ทางเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสที่ทำแขกและเวียงจันทน์ไม่พอใจและแสดงปฏิกิริยาที่ไม่เป็นมิตรกับฝ่ายไทย ด้วยการล่องละเมิดอธิปไตยของไทยหลายครั้ง เช่น การนำเครื่องบินมาบินเหนือหรือล่องลำน้ำดินแดนไทย ยิงปืนจากฝั่งอินโดจีนฝรั่งเศส มายังฝั่งไทย ตรวจเรือที่ชักธงไทย และบังคับเรือไทยซึ่งเดินอยู่ในลำน้ำโขงในด้านของฝ่ายไทยให้ข้ามไปให้ตรวจในท่าของฝรั่งเศส บางทีก็ยิงเรือไทยถูกเรือทะเล ถูกคนบาดเจ็บ เป็นต้น เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะในเขตจังหวัดริมแม่น้ำโขงของไทย นำมาสู่เหตุการณ์รุนแรง คือ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2489 ระหว่างเวลา 06.30 น. ถึง 07.00 น. ทหารฝรั่งเศสที่ทำแขกระดมยิงตัวเมืองนครพนมด้วยปืนเล็ก ปืนกล และปืนใหญ่ ถูกบ้านเรือนราษฎรเสียหาย รวมทั้งระดมยิง อ. ท่าอุเทน สร้างความเสียหายประมาณ 600,000 บาท มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยจึงส่งผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ไปร่วมสังเกตการณ์พร้อมกับนายทหารฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้งอังกฤษและอเมริกัน ผลการสังเกตการณ์สรุปได้ความในทำนองว่า เหตุการณ์ในครั้งนี้เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดของฝ่ายฝรั่งเศส ว่าฝ่ายไทยสนับสนุนให้ขบวนการของเวียดนามและลาวอิสระที่หนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ข้ามไปก่อวินาศกรรมในเขตของฝรั่งเศส

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191 ดูเพิ่มเติมได้จาก Martin Stuart-Fox, op. cit., pp.65-68.

หลังจากนั้น ยังมีเหตุการณ์ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2489 คือ ทหารฝรั่งเศสประมาณ 200 คน ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามายึด อ. ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ดำรงและราษฎรอาสาสมัครทำการต่อต้านป้องกันตามหน้าที่ เหตุการณ์ครั้งที่สองนี้ ฝ่ายไทยเสียชีวิตไป 6 คน ฝ่ายฝรั่งเศสเสียชีวิต 2 คน ทั้งสองฝ่ายมีผู้บาดเจ็บหลายคน ทหารฝรั่งเศสข้ามกลับไปฝั่งอินโดจีนฝรั่งเศส พร้อมทั้งสิ่งของมีค่าที่เก็บเอาไปด้วย ต่อมาทหารฝรั่งเศสเข้ามาทำการรุกรานในลักษณะเดียวกันอีกที่ อ. ศรีเชียงใหม่ แต่ไม่รุนแรงเท่าที่ อ. ท่าบ่อ นอกจากนั้น ฝรั่งเศสยังแสดงการล้อมรอบเกือบตลอดแนวลำแม่น้ำโขง เป็นการแสดงท่าทีว่าพร้อมจะเข้ามารุกรานไทยอีก¹³¹ จากการรุกรานชายแดนไทยของฝรั่งเศสนี้ แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของฝรั่งเศสในอินโดจีน ในกรณีที่ไทยให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระต่อต้านฝรั่งเศส นอกจากการแสดงออกโดยการใช้กำลังทางทหารแล้ว ทางฝรั่งเศสยังทำการประท้วงรัฐบาลไทย ทั้งทางการบอกกล่าวและทางลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะการประท้วงการช่วยเหลือของไทย ที่หากคนมาช่วยฝึกทหาร และให้อาวุธยุทธโปกรณ์ และอ้างว่าไทยส่งเสริมให้ลาวอิสระสู้กับฝรั่งเศส ในช่วงตั้งแต่รัฐบาลลาวอิสระเข้ามาในไทยเดือนพฤษภาคม 2489 เป็นต้นมา

ฝรั่งเศสเคยร้องเรียนไทยด้วยว่า ทางฝรั่งเศสมีหลักฐานที่พอจะเชื่อได้ว่า ที่เมืองท่าแขก ของประเทศลาว มีทหารไทยจำนวนถึง 77 คน เป็นชั้นพันเอกคนหนึ่ง มีทะเบียนประจำตัวของทหารไทยติดตัว เดินทางไปให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระ รวมทั้งกล่าวว่า ไทยส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ไปให้ลาวด้วย ซึ่งทางรัฐบาลไทยแก้ข้อกล่าวหาทั้งสองเรื่องนี้ว่า การไปในดินแดนลาวของทหารไทยนั้น น่าจะเกิดจากการความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดกันมากกว่า ไม่ใช่คำสั่งของรัฐบาลไทย ทหารที่ไปอาจจะไปราชการนอกประจำการ คือพวกที่ถูกปลดออกไปแล้วก็ได้ ซึ่งไปด้วยความสมัครใจของพวกเขาเอง รัฐบาลไทยไม่รู้เห็นเป็นใจด้วยเลย และรัฐบาลพยายามระมัดระวังที่จะไม่ไปเกี่ยวข้องในเรื่องระหว่างลาวกับฝรั่งเศส หากรัฐบาลไทยเป็นผู้จัดการเรื่องนี้อย่างไรก็ไม่น่าที่จะปล่อยให้มีความหมายหรือเอกสารใดๆ ติดตัวนายทหารเหล่านี้ไปด้วย ส่วนเรื่องอาวุธนั้น ทางไทยถือว่าเป็นเรื่องยากที่จะสำรวจและควบคุม เนื่องจากในช่วงสงคราม มีอาวุธจำนวนมากตกลงไปจากการขนส่งทางอากาศ ไทยเองก็มีนโยบายที่จะรวบรวมอาวุธเหล่านี้ กลับคืนให้องค์การสหประชาชาติต่อไป¹³²

¹³¹ กจข., (2)สร.0201.18.2/5, จากหนังสือพิมพ์ อิสระธรรม ประจำวันที่ 2 เมษายน 2489 เรื่อง “รัฐบาลจะขึ้นประท้วงรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศส” และ กจข., (1)มท.3.1.2.10/94, บันทึกลำดับเหตุการณ์ชายแดนไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส.

¹³² เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//18, รายงานการพบปะระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยกับผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส เมษายน 2489, ดูเพิ่มเติมได้จาก เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:1//19, ขบวนการโจมนิแคว้นลาว ลาวในประเทศไทยส่งอาวุธไปช่วยลาวในอินโดจีน ลงวันที่ 26 เมษายน 2490.

ฝรั่งเศสกล่าวหาไทยในวันที่ 20 มิถุนายน 2489 อีกครั้ง ในเรื่องที่ทางการไทยไม่ยอมปลดอาวุธพวกลาวอิสระ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ทำให้คนกลุ่มนี้ข้ามไปปล้นบ้านเรือนราษฎรทางฝั่งประเทศลาวบ่อยครั้ง แล้วชนข้ามของหนีกลับมาฝั่งไทย ฝรั่งเศสเห็นว่า การปลดอาวุธไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากเหล่านั้นจะใช้เส้นทางข้ามที่ อ. ท่าบ่อ และ อ. ศรีเชียงใหม่เท่านั้น ขณะนี้ฝรั่งเศสสืบทราบว่ามีทหารลาว 400 คน และทหารเวียคนามอีก 400 คนที่ อ. ท่าบ่อ ติดอาวุธที่ทางการไทยคืนให้ไป และพบนายทหารไทยคนหนึ่ง ไปร่วมฝึกอาวุธกับพวกต่อต้านฝรั่งเศส โดยใช้อาวุธของไทย ทางข้าหลวงประจำจังหวัดหนองคายแจ้งกลับไปถึงฝรั่งเศสว่า ทางการไทยพยายามปลดอาวุธทหารเหล่านี้แล้ว และพวกทหารก็ไม่ได้ใช้เส้นทางข้ามที่ อ. ท่าบ่อ หรือ อ. ศรีเชียงใหม่เท่านั้น แต่ใช้หลายเส้นทาง อาวุธที่ยึดมาได้ ไทยเก็บไว้อย่างดีที่ อ. ท่าบ่อ ไม่ได้ให้คืนแต่อย่างใด ส่วนที่กล่าวว่ามีการไทยไปช่วย ทางการไทยยืนยันว่าไม่ใช่ทหารไทยแน่นอน เพราะรัฐบาลห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยช่วยเหลือขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสเหล่านี้เด็ดขาด ส่วนเรื่องอาวุธนั้น อาจจะเป็นอาวุธปืนสมัยใหม่ของญี่ปุ่น ที่มาจากฝั่งอินโดจีนของฝรั่งเศสก็ได้ จึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าใครคือเจ้าของอาวุธเหล่านั้นที่แท้จริง¹³³ จนกระทั่งเดือนมีนาคม 2490 ฝรั่งเศสก็ยังคงร้องเรียนไทยเรื่องเดียวกับที่กล่าวมานี้อยู่ แสดงให้เห็นว่า เมื่อไทยเข้าองค์การสหประชาชาติได้แล้ว ในทางปฏิบัติ รัฐบาลไทยให้อิสระแก่ขบวนการลาวอิสระเต็มที่ ไม่ได้กวดขันมากขึ้น เรื่องนี้ทำให้ฝรั่งเศสไม่พอใจอย่างมาก ดังข้อความของข้าหลวงใหญ่แคว้นลาวที่กล่าวว่า

ข้าพเจ้าได้อนุมัติให้ท่านที่ปรึกษาราชการแห่งเวียงจันทน์ส่งข้อสังเกตต่างๆ ของท่านที่ปรึกษาและของผู้บังคับการทหารมายังท่าน ถึงดังนั้นข้าพเจ้าก็ขอถือโอกาสแจ้งแก่ท่านฐานมิตรภาพถึงความรับผิดชอบซึ่งมีอยู่แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองแห่งจังหวัดของท่านในการที่ยินยอมให้หน่วยผู้ร้ายชายแดนซึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ ได้ถูกกำจัดออกไปแล้วกลับมาตั้งกิจการขึ้นใหม่ โดยปล่อยให้พวกกบถยวน-ลาว มีอาวุธ โดยเสรีและทำการฝึกอย่างทหารในดินแดนไทย ข้าพเจ้ายังได้หลักฐานว่าอาวุธส่วนหนึ่งซึ่งได้ยึดไว้จากพวกอิสสระ เมื่อคราวอพยพไปจากเวียงจันทน์เมื่อปีแล้วนั้น ได้กลับแจกจ่ายให้ใหม่อีก นอกจากนี้ การโฆษณาของชาวเวียตมินก็อนุญาตให้ทำได้โดยเปิดเผยในตำบลใหญ่ๆ สองตำบลแห่งท้องที่แห่งจังหวัดของท่าน และตำบลท่าข้ามเช่น ท่าบ่อ บุคคผลเหล่านี้ไม่เพียงแต่เดินทางโดยถืออาวุธ แต่ยังมีสมาคมเวียตมินประกอบกิจการอย่างเปิดเผย...¹³⁴

¹³³ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11/25, เหตุการณ์ชายแดน ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2489.

¹³⁴ กจช., (1)มท.3.1.2.10/106, พฤติการณ์ของญวน ลาวอิสระในประเทศไทยเข้าไปรบกวณฝรั่งเศส ลงวันที่ 16 มีนาคม 2490 จดหมายจากข้าหลวงใหญ่แคว้นลาว ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดหนองคาย.

นอกจากนั้น ฝรั่งเศสยังกล่าวถึงการใช้ไทยปล่อยให้ลาวอิสระที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-ลาว ใช้สถานที่ทางฝั่งไทยเป็นสถานที่เตรียมอาวุธและรวบรวมกำลังคน เพื่อข้ามไปโจมตีฝรั่งเศสในดินแดนลาว การข่มขู่ผู้คนนี้เป็นไปอย่างเปิดเผย ตามบริเวณหมู่บ้านไทยชายแดน โดยเฉพาะในจังหวัดหนองคาย อุดรธานี นครพนม และมุกดาหาร และทางการไทยก็ไม่ทำการขัดขวางใดๆ หัวหน้าของขบวนการลาวนี้คือ เจ้าสุพรรณวงศ์ (เจ้าสุภานุวงศ์) ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฝรั่งเศสจึงขอให้ไทยเอาใจใส่ดูแลควบคุมเรื่องต่างๆ เหล่านี้ เพราะเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส รัฐบาลไทยตอบว่า มีพวกลาวและเวียคนามอิสระอพยพมาอยู่ในหมู่บ้านไทยตามชายแดนจริง แต่ก็เข้ามาด้วยความเดือดร้อน ไทยต้องรับไว้ด้วยมนุษยธรรม และทำการปลดอาวุธแล้ว พร้อมทั้งควบคุมให้บุคคลเหล่านี้อยู่ในความสงบ ทางรัฐบาลไทยไม่เคยได้รับรายงานว่าบุคคลเหล่านี้ทำการฝึกทหาร หรือขนส่งอาวุธแต่อย่างใด ส่วนเจ้าลาวพระองค์นี้ ทางไทยก็สอดคล้องดูพฤติกรรมความเป็นอยู่ตลอดเวลา¹³⁵

ความไม่พอใจของฝรั่งเศส ยังแสดงให้เห็นชัดเจนจากการสนทนาระหว่างอัครราชทูตไทย ณ กรุงปารีส สนทนากับนายโซเวล (M. Chauvel) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศส (Secrétaire Général) นายโบเดต์ (M. Philippe Baudet) อธิบดีกรมการเมืองตะวันออก (Directeur d'Asie Océanie) และนายคูเมน (M. Kumaine) อธิบดีกรมพิธีการ (Chef de Protocole) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2490 ความว่า

ม.โบเดต์บอกข้าพเจ้าไว้ ถ้ามข้าพเจ้าอย่างเดียวกับที่ม.โซเวลถาม และพูดเป็นเชิงขู่ๆ ว่าถ้าแม่ไทยไม่ยอมรับคำแนะนำของคณะกรรมการประนอมแล้ว ก็ไม่เพียงแต่จะทำให้ฝรั่งเศสไม่พอใจเท่านั้น ยังจะมาให้อเมริกาและอังกฤษ ไม่พอใจด้วย กับกล่าวว่าได้รับข่าวอยู่เรื่อยๆ เรื่องไทยสนับสนุนชาวอินโดจีนอิสระโดยให้ความสะดวกในการโฆษณาเผยแพร่ ให้ที่พักอาศัยและให้อาวุธยุทธภัณฑ์ ข้าพเจ้าถามเขาว่ามีหลักฐานประการใดหรือ ก็ตอบว่าได้รับรายงานเขอะแยะ ซึ่งเขาจะส่งมาให้ข้าพเจ้าอ่านก็ได้ ข้าพเจ้าก็เอ่ยขึ้นว่า ในประเทศฝรั่งเศสเองพวกคอมมิวนิสต์ก็ยังสนับสนุนก๊กเวียดมินต์ และดั้ม.โซจินินท์อย่างเปิดเผย เป็นการขัดต่อนโยบายของรัฐบาล... ม.โบเดต์ตอบว่าเมืองไทยไม่เพียงแต่สนับสนุนชาวอินโดจีนทางความคิดจิตใจในอุดมคติเท่านั้น ยังมีการส่งอาวุธยุทธภัณฑ์และให้ที่พักพิงแก่พวกโจรอินโดจีนอีกด้วย ทั้งคน

¹³⁵ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3.1/19, ขบดลาวโจมตีแคว้นลาว ลาวในประเทศไทยส่งอาวุธไปช่วยลาวในอินโดจีน ลงวันที่ 26 เมษายน 2490 ดูเพิ่มเติมได้จาก กช., (1)มท.3.1.2.10/108, ขบดลาวโจมตีแคว้นลาว ลาวในประเทศไทยส่งอาวุธไปช่วยลาวในอินโดจีน ลงวันที่ 26 เมษายน 2490.

สำคัญๆ ในการนี้ก็เป็นผู้ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลจะปฏิเสธว่าไม่รู้ไม่
ชี้ด้วยนั้นนอกจากหนักมือสักหน่อย อย่างไรก็ตามจะส่งรายงานนั้นมาให้ข้าพเจ้าอ่าน
ภายหลัง¹³⁶

สรุปได้ว่า รัฐบาลไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำทางการเมืองฝ่ายนาย
ปรีดี พนมยงค์ มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระอย่างมาก แม้ว่าในระยะที่
สงครามเพิ่งสิ้นสุดไม่นาน ไทยจะยังช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระอย่างออกหน้ามากไม่ได้ เพราะ
ไทยเองต้องเผชิญกับปัญหาการเจรจากับประเทศมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้หลุดพ้นจาก
การที่จะต้องตกเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม และความพยายามขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การ
สหประชาชาติ เพื่อประโยชน์หลายประการในอนาคต ทั้งการยอมรับจากนานาชาติในฐานะ
ประเทศที่มีเอกราชสมบูรณ์ มีฐานะเท่าเทียมกับประเทศอื่นๆ และการที่จะได้รับความช่วยเหลือใน
หลายๆ ด้าน แต่รัฐบาลไทยก็ยังคงให้ความช่วยเหลือขบวนการลาวอิสระในทางลับ จนกระทั่งไทย
ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้แล้ว ทางรัฐบาลไทยจึงเพิ่มความช่วยเหลือให้มากขึ้น
เพราะเห็นว่าเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะเป็น “ผู้นำ” หรือ “พี่ใหญ่” ของกลุ่มประเทศเพื่อน
บ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการจัดหาที่พักอาศัย อาชีพ
อาวश्यकภัณฑ์ เงินสนับสนุน ครูและสถานที่ฝึกกองกำลัง ให้อิสระในการติดต่อขอความช่วยเหลือ
จากชาติอื่นๆ เป็นต้น จนกระทั่งรัฐบาลฝรั่งเศสในอินโดจีนตอบโต้ด้วยการโจมตีทางทหาร และ
ร้องเรียนรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการ

¹³⁶ เอกสารกระทรวงต่างประเทศ, NC.3:11//7, การติดต่อทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ
ฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2490.